

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Första kammaren.

Nr 19.

Tisdagen den 10 december.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Domö* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 78, angående inrättande av en lånefond för anskaffande av gasgeneratorer för vissa fartyg;

nr 82, angående statens tecknande av aktier i Aktiebolaget Träkolsbriketter;

nr 83, angående ersättning till importörer och exportörer för vissa krigsförluster; samt

nr 84, rörande bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall medgiva eftergift beträffande krigskonjunkturskatt, m. m.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren för sin del måtte besluta, att andra särskilda utskottet skall behandla Kungl. Maj:ts propositioner nr 78, angående inrättande av en lånefond för anskaffande av gasgeneratorer för vissa fartyg, nr 82, angående statens tecknande av aktier i Aktiebolaget Träkolsbriketter, och nr 83, angående ersättning till importörer och exportörer för vissa krigsförluster, samt första särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 84, rörande bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall medgiva eftergift beträffande krigskonjunkturskatt m. m. Vartdera utskottet torde få behandla jämväl de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i respektive ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Tillika hemställer jag, att andra kammaren måtte inbjudas att förena sig med första kammaren i detta beslut.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Tre protokollsutdrag, innefattande berörda inbjudningar, justerades och avsändes till andra kammaren.

Justerades protokollen för den 3, 4 och 7 innevarande månad.

Anmälades och godkändes andra särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 78, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden m. m.

Upplästes två från andra kammaren ankomna protokollsutdrag, nr 204 och 205, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut att andra särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts propositioner nr 79, angående lärares avlönings- och anställningsförhållanden under tid, då undervisningen inställes eller begränsas på grund av vid krig eller

krigsfara vidtagna anordningar eller till följd av bränslebrist eller av annan dylik orsak, m. m., samt nr 81, angående reglering av vissa utgifter å förskottsstaten för försvarsväsendet m. m. för budgetåret 1940/41, m. m., m. m. samt att första särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts proposition, nr 80, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 och 5 §§ förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt, m. m.

Vid sedermera skedd föredragning av ifrågavarande kungl. propositioner hänvisades desamma, nr 79 och 81 till andra särskilda utskottet samt nr 80 till första särskilda utskottet.

Upplästes ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 206, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut att andra särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 83, angående ersättning till importörer och exportörer för vissa krigsförluster, m. m.

Berörda kungl. proposition, som härefter föredrogs, hänvisades till andra särskilda utskottet.

Föredrogos och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 78, 82 och 84.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.08 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 11 december.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Schlyter* till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framställt en så lydande fråga: »Finns det utsikt till att åtgärder komma att vidtagas för att den av 1939 års riksdag beslutade lagen om villkorlig dom i enlighet med innevarande års lagtima riksdags skrivelse i ämnet nr 347 må kunna träda i kraft snarast möjligt och helst den 1 juli 1941?»

Ang. ikraftträdandet av 1939 års lag om villkorlig dom.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet **Westman**, som enligt å föredragningslistan gjord anteckning komme att vid detta sammanträde besvara herr *Schlyters* berörda fråga, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Herr *Schlyter* har till mig riktat följande fråga:

Finns det utsikt till att åtgärder komma att vidtagas för att den av 1939 års riksdag beslutade lagen om villkorlig dom i enlighet med innevarande års lagtima riksdags skrivelse i ämnet nr 347 må kunna träda i kraft snarast möjligt och helst den 1 juli 1941?

Till svar härpå ber jag att få anföra följande:

Jag har tidigare i denna kammare beklagat att det blivit nödvändigt att uppskjuta ikraftträdandet av lagstiftningen om villkorlig dom. Under nuvarande förhållanden är det tyvärr icke möjligt att i dess helhet genomföra den konsulentorganisation som vid lagens antagande förutsattes vara erforderlig. Vid detta års lagtima riksdag väcktes motioner om lagens ikraftträdande utan att konsulentorganisationen samtidigt genomfördes. I sitt utlåtande i anledning av motionerna ifrågasatte utskottet att lagen skulle träda i kraft, under det att konsulentorganisationen till en början upprättades endast i begränsad omfattning. Ehuru jag, som jag förut sagt i denna kammare, personligen är varmt intresserad av att den ur social synpunkt mycket betydelsefulla nya lagstiftningen om villkorlig dom genomföres, kan jag ej nu ställa i utsikt ett förslag härom till nästa lagtima riksdag, då frågan härom måste behandlas i samband med avvägandet av de sparsamhetskrav, som i detta tidsläge måste beaktas vid uppgörande av budgeten för nästa räkenskapsår.

Herr Schlyter: Herr talman! Jag ber att värdsamt få tacka herr justitieministern för svaret. Ehuru en optimist alltid lever på hoppet, måste jag erkänna, att jag den här gången väntat detta svar från regeringsbanken.

Under den period, varunder herr justitieministern haft att framlägga lagförslag för riksdagen, har det varit ett flertal lagar vilkas ikraftträdande varit beroende av Kungl. Maj:ts efterföljande beslut. En av dessa var lagen om verkställighet av bötesstraff, vilken som bekant riktade sig mot den gamla principen »fängelse för fattigdom». Den som blev dömd till böter och inte kunde betala, fick förr komma i fängelse. Herr justitieministern framlade redan vid 1937 års riksdag ett lagförslag, som antogs och numera i sin helhet trätt i kraft, vilket söker förhindra denna lagtillämpning. En av paragra-

Ang. ikraftträdandet av 1939 års lag om villkorlig dom. (Forts.)
ferna vållade särskilda svårigheter. Det var 11 §, som handlade om dem som voro fällda till böter för fylleri. Beträffande dessa var tanken den, att de meningslösa förvandlingsstraffen för fylleriböter överhuvud inte skulle gå i verkställighet. Man skulle i stället de första gångerna betrakta böterna som en varning för fylleristen, och som regel avskriva dem om den bötesfärlde ej förmådde betala. Men kom han igen tre gånger under två år, så skulle innan domstolen, som hade att pröva frågan om eventuell förvandling av bötesstraffet, upptog frågan härom, vederbörande myndighet beträffande den till böter dömd fylleristen undersöka, huruvida han inte var en alkoholist av den art, att han borde tagas in på alkoholistanstalt. Det var då mycket tveksamt, huruvida man kunde sätta denna paragraf i verket utan att samtidigt se till att det fanns en stor och tillräcklig organisation av alkoholistanstalter. På denna punkt följde herr justitieministern den sakkunniga myndigheten, socialstyrelsen, och tog risken av lagens ikraftträdande utan någon ökning av antalet vårdplatser på alkoholistanstalterna, och nu är den lagparagrafen i kraft utan att man hittills har märkt några olägenheter av den.

Jag vill gärna begagna detta tillfälle att lämna kammaren några siffror, som belysa vad lagstiftningen på detta område verkligen hittills har åstadkommit i fråga om fängelsernas avfolkande. Redan herr Gärdes från Thyren övertagna lag om dagsbotstraffet hade ju haft en mycket god effekt i fråga om bötesförvandlingarnas nedbringande. År 1931 uppgick antalet bötesförvandlingsstraff till över 12,000, år 1932 nådde det sitt maximum med 13,358. Nu börjar dagsbotslagen att visa sina verkningar. Antalet sjönk under de följande åren till resp. något över 11,000, 9,000, 7,000, 6,000, 4,800 och var år 1938 nere i 4,728. Nu trädde herr justitieministerns egen bötesverkställighetslag i kraft, och då sjönk siffran med ens från 4,728 år 1938 till 815 år 1939.

Jag tänkte bara att det kunde intressera kammaren att se, att lagstiftningen verkligen haft den effekt, som man åsyftat. En sådan sänkning av bötesförvandlingssiffran som från 4,700 det ena året till 800 det andra året har ju varit ägnad att bland annat också minska statsverkets kostnader för fångvården. I stället för att behöva hålla kost och logi åt dessa 4,000 bötesförvandlingsfångar, sparar statsverket motsvarande belopp, driver i stor utsträckning in böterna och slipper, som sagt, att sätta folk i fängelse för fattigdom.

Detta var en av herr justitieministerns kriminallagar. En annan lag, som för sitt ikraftträdande också blev beroende av Kungl. Maj:ts beslut, var lagen samma år, 1937, om förvaring och internering i säkerhetsanstalt. För denna lags ikraftträdande krävdes emellertid uppförande av rätt betydande nybyggen ute på Hall, som skulle bli den nya säkerhetsanstalten. Dessa nybyggen ha inte hunnit helt fullbordas. Det återstår ännu en stor paviljong att uppföra, för att lagen skall kunna träda i kraft. Uppförandet av denna paviljong har blivit uppskjutet på grund av tidsläget. För närvarande föreligger till Kungl. Maj:ts prövning en framställning från fångvårdsstyrelsen om att den återstående paviljongen skall få uppföras, så att även denna mycket nyttiga och mycket nödvändiga lag skall få träda i kraft. Jag vill begagna detta tillfälle att uttrycka den varma förhoppningen, att även den frågan har herr justitieministerns intresse, så att vi inte behöva ha av riksdagen för länge sedan godkända lagar stående på papperet i lagboken, utan möjlighet att få dem genomförda.

En tredje kriminalpolitiskt betydelsefull lag som ej omedelbart fått träda i kraft är den, om vilken jag har riktat min fråga till herr justitieministern, den nya lagen om villkorlig dom. Om denna lagstiftnings ikraftträdande också inte skulle fått samma effekt som bötesförvandlingslagen i fråga om klientelet på

Ang. ikraftträdandet av 1939 års lag om villkorlig dom. (Forts.)

våra fängvårdsanstalter, så är det alldeles otvivelaktigt, att ett betydande antal personer, som för närvarande dömas till fängelse, straffarbete eller ungdomsfängelse och som måste avtjäna dessa straff, skulle kunnat komma under den nya villkorligdomslagen, som i stället för vården å fängvårdsanstalt sätter en kriminalvård under noggrann tillsyn ute i frihet. Jag säger, det råder inget tvivel om att inte den lagens ikraftträdande skulle komma att i icke ringa utsträckning avfolka våra fängelser särskilt på unga personer, som icke behöva sättas in i dessa anstalter för att tillrättas, om de blott omhändertagas rationellt utanför anstalterna. Jag har för min del den tron, att lagens ikraftträdande t. o. m. ekonomiskt skulle bära sig för statsverket på grund av den sålunda avsedda effekten. Sedan lagen genomfördes, har jag under min praktiska verksamhet, först i ungdomsfängelsenämnden och sedan såsom domare nere i Skånska hovrätten, gång på gång stött på fall, om vilka man har kunnat säga sig: hade den nya villkorligdomslagen nu varit i kraft, så skulle vi ha kunnat giva denne unge man villkorlig dom och sluppit bestå honom kost och logi på statens anstalter ett år framåt, innan vi genomföra den kriminalvård i frihet, som enligt villkorligdomslagen skulle kunna träda i tillämpning med detsamma. Jag har därför, som jag sade, den mycket livliga övertygelsen, att det icke endast är ett kriminalpolitiskt lämplighets- och rättfärdighetskrav att få den av riksdagen godkända nya lagstiftningen tillämpad, utan även att det ekonomiskt skulle bära sig för statsverket att sätta lagen i kraft, vilket allenast förutsätter, att man får anslag till ett litet antal skyddskonsulenter — det är de, som skola garantera lagens genomförande — det är dessa kriminalvårdare i frihet som skola träda i stället för ett antal kriminalvårdare på anstalterna, vilka i gengäld kunna indragas, i mån som anstaltsklientelet minskar. Då jag tror att herr justitieministern delar dessa synpunkter, hyser jag ett obetingat förtroende för att han också finner det rätta ögonblicket för lagstiftningens genomförande, och jag har endast med min enkla fråga velat ge honom ett stöd från riksdagens sida, som jag hoppas och tror att han sätter värde på.

Jag sade nyss, att det är tråkigt att ha lagar stående i lagboken, som aldrig få träda i kraft och som bara bli en lagstiftning på papperet. Vi ha understundom i våra grannländer sett exempel på, hur de lagstiftande instanserna genomfört lagar, som landet har vunnit berömmelse för, men som kunnat få stå otillämpade i tio år eller mer, innan vederbörande parlament har beviljat medel för deras genomförande. Vi ha hittills här i landet betraktat det som en sund och god lagstiftningspolitik, att vi inte på det viset komma långt i efterhand med beviljandet av medel för de av riksdagen antagna lagarnas genomförande. Det är därför min varma förhoppning, att då herr justitieministern redan har inskrivit sitt namn i svensk rättshistoria genom de tre mycket betydelsefulla lagar, som jag nu berört — jämte åtskilliga andra — det skall bli honom förunnat att sätta även de två senast nämnda lagarna i kraft, så att han inte skall behöva överlåta äran härav till en efterträdare.

Herr Wagnsson: Herr talman! I likhet med den föregående ärade talaren vill jag livligt beklaga, att herr justitieministern inte har ansett sig i denna situation kunna ställa i utsikt, att förslag om inrättande av skyddskonsulenter kan vara att motse till den lagtima riksdagen. Jag har nämligen liksom herr Schlyter en bestämd känsla av att denna anordning inte skulle innebära någon ökad utgift för statsverket utan i stället möjliggöra besparingar. Liksom herr Schlyter har jag under verksamhet inom ungdomsfängelsenämnden åtskilliga

Ang. ikraftträdandet av 1939 års lag om villkorlig dom. (Forts.)
gångar träffat på fall, då vi sagt oss, att domstolen skulle haft allt skäl att döma till villkorlig dom, för den händelse man haft möjlighet till att föreskriva den strängare eftersyn, som den nya villkorligdomslagen innebär.

Men också i ett annat avseende innebär ett inrättande av skyddskonsulenter en åtgärd av stor betydelse. Ungdomsfängelsenämnden har nu nödgats i stor utsträckning fungera såsom något slags riksskyddskonsulent och har därigenom fått sitt arbete i rätt hög grad nedtyngt. Jag vill säga, att så länge herr Schlyter var ordförande i ungdomsfängelsenämnden, kunde nämnden rätt väl fylla den funktionen tack vare den energi, som ordföranden lade ned i det syfte, som det här är fråga om, och genom den framgång, som han också hade i sitt arbete på att hjälpa det klientel, som ungdomsfängelsenämnden har att ta hand om. Men allt eftersom detta klientel vuxit, har det blivit allt svårare att på samma sätt uppehålla denna funktion, och det är intet tvivel om att ungdomsfängelsenämndens verksamhet i mycket hög grad skulle underlättas, om skyddskonsulentinstitutionen komme till stånd.

Jag tillåter mig därför, liksom herr Schlyter, att enträget vädja till herr justitieministern att, när han anser tiden möjliggöra det, lägga fram förslag om skyddskonsulenter.

Herr Ewerlöf: Herr talman! Jag tror inte, att tidpunkten för villkorligdomslagens ikraftträdande numera endast bör bedömas ur de ekonomiska synpunkter, som här ha framhållits. Jag är själv en varm vän av denna nya lagstiftning, men jag har den uppfattningen, att det skulle vara ganska äventyrligt att sätta den i kraft vid en tidpunkt då ungdomsbrottsligheten har en onormal omfattning. Vi få ju dagligen upplysningar, som ge vid handen, att ungdomsbrottsligheten i krisens spår är stadd i ständig stegring. Under sådana förhållanden tror jag i varje fall, att tanken på att starta denna lag med en begränsad skyddskonsulentorganisation bör övergivas. Vi behöva inte bara en fullt utbyggd konsulentorganisation, utan också en med erfarenhet trimmad sådan organisation, innan vi med den nya lagen kunna bemästra en situation sådan som den nuvarande.

Följaktligen är det min uppfattning, att det är klokt att vänta med ikraftsättandet av denna nya lag till dess vi ha att räkna med en återgång till mera normala förhållanden. Jag tror att det skulle skada den goda tanke, som ligger bakom den nya lagstiftningen, om man skulle söka sätta den ut i livet under de ogynnsamma förhållanden, som nu råda.

Upplästes två från andra kammaren ankomna protokollsutdrag, nr 207 och 208, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut att andra särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts propositioner nr 78, angående inrättande av en lånefond för anskaffande av gasgeneratorer för vissa fartyg, och nr 82, angående statens tecknande av aktier i Aktiebolaget Träkolsbriketter, m. m. samt att första särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts proposition nr 84, rörande bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall medgiva eftergift beträffande krigskonjunkturskatt, m. m., m. m.

Vid sedermera skedd föredragning av ifrågavarande kungl. propositioner hänvisades desamma, nr 78 och 82 till andra särskilda utskottet samt nr 84 till första särskilda utskottet.

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om allmän omsättnings-skatt jämte i ämnet väckta motioner.

*Förordnings-
förslag om
allmän om-
sättnings-
skatt.*

I en den 11 oktober 1940 dagtecknad, till första särskilda utskottet hänvisad proposition, nr 3, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om allmän omsättningsskatt.

Till utskottets behandling hade överlämnats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

- nr 12, av herr *Nils Andersson*;
- nr 13, av herr *Oscar Gottfrid Karlsson*;
- nr 14, av herr *Björck*;
- nr 15, av herr *Linderot*;
- nr 16, av herr *Theodor Nilsson* m. fl.;
- nr 17, av herr *Akerberg* m. fl.;
- nr 18, av herr *Ohlin*;
- nr 19, av herr *Wagnsson* m. fl.;
- nr 20, av herr *Emil Andersson* m. fl.;
- nr 21, av herr *Tjällgren* m. fl.;
- nr 22, av herrar *Gabrielsson* och *Bondeson*;
- nr 23, av herr *Gustaf Elofsson*;
- nr 24, av herr *John Gustavson*; samt
- nr 25, av herr *Ohlin*; ävensom

inom andra kammaren:

- nr 11, av herr *Näsström* m. fl.;
- nr 12, av fru *Nordgren*;
- nr 13, av fru *Nordgren*;
- nr 15, av herr *Åqvist*;
- nr 16, av herr *Hansson* i Vännäsby;
- nr 18, av herr *Hage*;
- nr 19, av herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors*;
- nr 20, av herr *Viklund*;
- nr 21, av herr *Gustafsson* i Bogla;
- nr 22, av herr *Sundström* i Skövde;
- nr 23, av herr *Holmdahl*;
- nr 24, av herr *Spångberg* m. fl.;
- nr 25, av herrar *Hällgren* och *Törnkvist*;
- nr 26, av herr *Johansson* i Öckerö m. fl.;
- nr 27, av herr förste vice talmannen *Magnusson*;
- nr 28, av herrar andre vice talmannen *Österström* och *Bergström*;
- nr 29, av herr andre vice talmannen *Österström*;
- nr 30, av herr *Hansson* i Rubbestad m. fl.;
- nr 31, av herr *Wallén*;
- nr 32, av herr *Henriksson*;
- nr 33, av herr *Henriksson* m. fl.;
- nr 34, av herr *Holmbäck*;
- nr 35, av herr *Nilson* i Eskilstuna;
- nr 36, av herr *Andersson* i Vigelsbo m. fl.;
- nr 37, av herrar *Jonsson* i Skedsbygd och *Andersson* i Södergård;
- nr 38, av herrar *Eriksson* i Frägsta och *Liedberg*;
- nr 39, av herr *Flyg* m. fl.; samt
- nr 40, av herrar *Wallentheim* och *Nilsson* i Kristinehamn.

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

I de likalydande motionerna nr 15 i första kammaren av herr *Linderot* och nr 19 i andra kammaren av herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors* hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 3.

I de likalydande motionerna nr 24 i första kammaren av herr *John Gustavson* och nr 30 i andra kammaren av herr *Hansson* i Rubbestad m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 3 till förordning om allmän omsättningsskatt, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att, med beaktande av i motionerna framförda synpunkter, nytt skatteförslag måtte framläggas, vari med enklare förfaringssätt och mindre invecklade kontrollåtgärder förenades större hänsyn till försörjningsbörda och skattekraft.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet avfattat sin hemställan i tre med I—III betecknade punkter, av vilka den första innehöll ett förslag till förordning om allmän omsättningsskatt.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Bärg, Johan**: I avseende å föredragningen av första särskilda utskottets utlåtande nr 10 får jag hemställa, att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten I på det sätt, att till en början föredrages det av utskottet däri tillstyrkta förordningsförslaget paragrafvis och, där så erfordras, momentvis, med iakttagande att de vid förslaget fogade anvisningarna behandlas i sammanhang med de paragrafer vartill de höra, samt att slutstadganden, ingress och rubrik förekomma sist, varefter utskottets hemställan föredrages; att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt att författningstext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten I.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 3 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt med avslag å de likalydande motionerna I:15 av herr *Linderot* och II:19 av herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors* samt de likalydande motionerna I:24 av herr *John Gustavson* och II:30 av herr *Hansson* i Rubbestad m. fl. ävensom motionerna II:31 av herr *Wallén*, II:34 av herr *Holmbäck* och II:39 av herr *Flyg* m. fl. — antaga under punkten infört förslag till förordning om allmän omsättningsskatt.

Enligt 10 § av förordningsförslaget skulle taxering till allmän omsättningsskatt avse beskattningsår och verkställas av vederbörande beskattningsnämnder vid den årliga taxeringen.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Bernhard Nilsson*, *Velander*, *Sylwan* och *Hagberg* i Malmö, vilka på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, i anslutning till av reservanterna framförda synpunkter, föranstalta om en fortsatt utredning angående med omsättningsskattens införande sammanhängande problem samt för riksdagen snarast möjligt framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

2. att riksdagen måtte besluta, att 4 § i förslaget till förordning om allmän omsättningsskatt och anvisningarna till samma paragraf skulle erhålla den lydelse, reservationen visade;

2) av herr *Henriksson* beträffande 2 § 1 mom.;

3) av herr *Velander*, som — i anslutning till av landshövdingen i Örebro län och t. f. generaldirektören och chefen för riksräkenskapsverket avgivna, i propositionen återopade yttranden — inom utskottet yrkat, att taxeringen till omsättningsskatt skulle helt anförtros länsstyrelserna.

Därjämte fanns vid utlåtandet fogat ett särskilt yttrande av herrar *Gränebo*, *Egnell*, *Andersson* i Dunker och *Hammarlund*, som anfört bland annat:

»Enligt vår uppfattning hade det — — — varit att föredraga, att i stället för den föreslagna omsättningsskatten ett system med acciser i fråga om ett fåtal varor genomförts. Därigenom kunde otvivelaktigt betydande skattebelopp utvinna, varjämte för ernående av i propositionen avsedda skatteintäkter denna accisbeskattning kunde kompletteras med något ökad direkt inkomstbeskattning under beaktande av i motionerna I: 24 och II: 30 framförda synpunkter.

Genom anlitande av denna skatteutväg hade även en för mindre bemedlade och familjeförsörjare med stor försörjningsbörda mindre tryckande beskattning åstadkommits.

Ett skattesystem enligt accislinjen har emellertid icke på samma sätt som den i propositionen föreslagna omsättningsskatten varit föremål för utredning och närmare utformning. Det har icke heller varit möjligt att i detta hänseende och på den tid som stått till buds inom utskottet utforma ett förslag, som nu skulle kunna göras till föremål för riksdagens beslut.»

Nu föredrogs

Utskottets förslag till förordning om allmän omsättningsskatt.

1 § och de därtill hörande anvisningarna.

Förevarande paragraf lydde:

Allmän omsättningsskatt skall, med undantag varom i 2 § förmäles, utgå till staten

a) vid yrkesmässig försäljning av varor från butik eller därmed likartat försäljningsställe;

b) vid yrkesmässig försäljning av varor i restaurang-, pensionat-, kafé- och konditorirörelse;

c) vid yrkesmässig försäljning av butikshandelsvaror i andra fall än ovan sägs, dock ej när försäljningen sker till återförsäljare;

d) vid yrkesmässig försäljning av varor, som icke äro att hänföra till butikshandelsvaror men som äro avsedda för någons personliga bruk och bekvämlighet eller eljest ämnade att utgöra någons personliga lösegendom, dock ej när försäljningen sker till återförsäljare;

e) vid uttag av varor från rörelse som under b) sägs, så ock vid uttag från annan rörelse av saluhållna butikshandelsvaror eller varor som avses under d), allt under förutsättning att uttaget sker för ändamål, som icke äger samband med rörelsen;

f) vid förfärdigande, på beställning av annan än återförsäljare, av butikshandelsvaror eller varor som avses under d), så ock vid utförande av ändrings-, förbättrings-, underhålls- eller rengöringsarbete å sådana varor, allt under förutsättning att arbetet yrkesmässigt verkställles av företagare med fast drift-

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)
ställe för näringsverksamhet och att arbetet faller inom området för nämnda verksamhet;

g) vid yrkesmässig uthyrning av butikshandelsvaror eller varor som avses under d);

h) vid import av utomlands inköpta butikshandelsvaror eller varor som avses under d), dock ej där importen företages av återförsäljare.

(Se vidare anvisningarna.)

Herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag skall be att få inleda den här debatten med några ord, inte minst därför att denna skatt kanske mer än de allra flesta har varit föremål för diskussion och, jag skulle vilja säga, föremål för en mycket förklarlig ovilja. Om det bara gällde att uttrycka sina känslor inför nödvändigheten att godkänna ett sådant förslag, så är jag övertygad om att regeringen skulle kunna tävla, inte bara med utskottsmajoriteten, utan även med reservanterna. Men när någonting är nödvändigt och man har kommit till den uppfattningen, att man inte kan undgå det, så förefaller det inte vara särskilt fruktbart att ge uttryck åt känslorna. Det är bättre att se till att försöka göra det bästa möjliga av en linje, som man ändå finner ofrånkomlig. Och jag är tacksam mot utskottet, inte bara för att det så väsentligt har tillstyrkt propositionen, utan också för de preciseringar och förbättringar, som utskottet utan tvivel har företagit, och framför allt för att utskottet med sådan grundlighet har gått igenom de olika alternativ, som hade kunnat tänkas till denna skatt, och efter detta grundliga övervägande ändock har dragit samma slutsats som vi inom finansdepartementet efter våra överväganden ha kommit till, nämligen att den väg, som här föreslås, trots allt är den minst onda.

Jag vill erinra om att det intryck, som man har av utskottsmajoriteten, det förstärkes ytterligare av reservationerna. För såvitt jag förstår, ha inte heller reservanterna, trots två månaders överläggningar, kommit så långt, att de ha kunnat förorda någon annan linje med något slags bestämdhet. Man slutar med detsamma som alla kunna vara ense om och som utskottet också har givit uttryck för, nämligen att man vid tillämpningen noggrant bör följa konsekvenserna av skatten och på olika punkter se efter, om den kan ändras och förbättras. Att några av reservanterna begära förslag, så fort man har kommit till klarhet över att sådana förbättringar kunna ske — det är ju i grund och botten inte någonting som skiljer dem från majoriteten och inte heller från den uppfattning, som finnes inom finansdepartementet.

En reservation kanske jag ändå skall säga några ord om, och det är den — jag vet inte om det är den enda — som kan anses ha partipolitisk karaktär. Det är ju trots allt så, att här föreligger ett särskilt yttrande av utskottets bondeförbundare, och egendomligt nog ha betänkligheterna mot vissa praktiska punkter i förslaget enat högermännen inom utskottet. Den reservation, som kommer från bondeförbundshåll, förstår jag mycket väl så till vida, att den vänder sig mot att en omsättningsskatt måste drabba medborgarna utan hänsyn till deras ekonomiska ställning — eller rättare sagt, utan tillräcklig hänsyn till deras ekonomiska ställning — och i stor utsträckning faller hårdare på stora familjer än på små. Så till vida är det naturligt, om man från bondeförbundets sida har föreslagit, att man i stället borde gå på en skärpt inkomst- och förmögenhetsbeskattning. Jag vill i det sammanhanget bara erinra om att jag redan vid remissen av detta förslag påpekade, att frågan om förmögenhetsbeskattning ligger och väntar, till dess man något bättre kan överblicka bördorna av hela kristiden. Vad inkomstbeskattningen beträffar anfördes, att det kunde vara skäl att vänta med att ånyo ta upp frågan om skärpning av skatten, tills man hade övervägt, om man kunde finna bättre metoder

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

för uppbörden, som skulle göra det lättare att ta upp ökade belopp på den punkten.

Om jag sålunda kan förstå utgångspunkten för denna reservation, när man förordar en skärpt beskattning av inkomst och förmögenhet, så kan jag där- emot inte förstå, hur man från samma utgångspunkt kommer till förordande av vissa bestämda acciser. Denna reservation uttalar sig mera bestämt för den vägen än den andra reservationen. Det är nämligen så — och det är ju detta som varit avgörande vid övervägandet inom finansdepartementet — att skall man komma fram på någon väg med speciella acciser, så måste dessa drabba nödvändighetsvaror, som användas i sådan utsträckning, att det kan bli högst betydande belopp, men sådana nödvändighetsvaror konsumeras i, jag vill inte säga fullständigt, men ungefär lika stora kvantiteter av mindre bemedlade och mera bemedlade. Om därför en beskattning, som t. ex. den som utskottet har övervägt, skulle tagas ut på smör, särskilt om vi komma fram till en smörransonering eller i alla händelser en så begränsad kvantitet i konsumtionen, att man måste förutsätta att de allra flesta familjer skola konsumera hela denna kvantitet, så är det uppenbart, att sådana acciser t. ex. på smör eller på socker, som också övervägts, måste drabba de stora familjerna mycket hårdare än en allmän omsättningsskatt, som faller på andra varor och där alltså familjernas konsumtion måste vara väsentligt mera olika, beroende på deras ekonomiska förhållanden.

Det är detta faktum som har gjort, att frågan om acciser från början på dessa skäl har avvisats inom finansdepartementet, och jag kan säga, att det är kanske den punkt, där jag fortfarande vill uttrycka den meningen, att jag anser att det skall vara den allra sista utvägen, när vi komma så långt, att vi måste pressa ned även de fattigastes levnadsstandard på sätt som vi nu inte finna nödvändigt. Det kan tänkas, att sådana acciser på smör, bröd, mjöl, socker etc. måste övervägas, men jag hoppas att vi inte skola komma dit. I alla händelser hade det i nuvarande läge, där vi tvärtom gå på den linjen, att vi söka lätta beskattningen av livsmedel och t. o. m. subventionera produktionen av vissa livsmedel, varit alldeles inkonsekvent att samtidigt skrida till mycket höga skatter på dessa konsumtionsvaror. För övrigt, om man inte vill komma fram på den vägen, så har man sagt att det skulle vara möjligt att kanske taga mindre höga skatter där och kombinera det med en engångsaccis på vissa varuslag. Om denna skatt hade varit tänkt som en engångsbeskattning, som bara skulle behövas under ett eller ett par år, så kunde det ligga någon reson i den ståndpunkten, men hur intresserade vi alla måste vara att komma bort från omsättningsskatten, när det är finansiellt möjligt, så är det väl ändå ingen som döljer för sig, att den har föreslagits — och jag hoppas införas av riksdagen — såsom ett element i beskattningen, som måste vara åtminstone den nuvarande kristiden ut. Vi kunna inte tänka oss att avskaffa den under en tid, då vi samtidigt äro hänvisade till upplåning i den oerhörda omfattning, som nu är fallet. Under sådana förhållanden spelar det säkerligen ingen roll, om man kan taga en engångsskatt på vissa varuslag.

Jag vill i detta sammanhang betona en sak, som kanske inte tidigare framkommit så starkt. Vissa yttranden offentligt ha givit mig det intrycket, att man föreställer sig, att statens behov av pengar skattevägen nu är fyllt, om vi bara få denna skatt på omsättningen, som skall inbringa 200 miljoner. Nu gäller det just att skaffa dessa 200 miljoner, och lyckas man komma dem någorlunda nära, kan den ena vägen vara lika bra som den andra. Det borde vara uppenbart av hela skatteutvecklingen under krisen, att man har fått ta det ena steget efter det andra, alltefter som utredningarnas resultat bli färdiga och omständigheterna förefalla lämpliga, men ingen vågar säga att den för-

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

delning mellan skatter och lån som vi nu ha är den lämpliga, och att vi i fortsättningen skulle upplåna allt som inte kan uppnås med de nu införda skatterna. Jag är visserligen av den meningen att en upplåning i mycket stor utsträckning är nödvändig, men jag vidhåller fortfarande, att en upplåning inte skall göras större än som verkligen är nödvändigt, och att man alltså på skattevägen skall söka få in så stora belopp som överhuvud taget kunna fås in på denna väg. Detta är i längden den enda sunda principen, och under sådana omständigheter är det inte riktigt att säga att statsverket bara behöver 200 miljoner ytterligare, utöver de gamla skatterna. Hur mycket vi ytterligare kunna se oss tvungna att skaffa skattevägen kan ingen i detta ögonblick avgöra.

Om man sålunda kan konstatera att de alternativa vägar — alltså inkomstbeskattningen och acciser — som ha föreslagits för att få in samma belopp icke äro framkomliga, kommer jag över till den utformning av en allmän omsättningsskatt som kan tänkas. På denna punkt förefaller det mig också som om utskottet hade gått mycket grundligt till väga. De många förespråkarna för tanken att lägga denna skatt på partihandeln i stället för detaljhandeln tror jag genom utskottets undersökningar och resonemang ha blivit övertygade om att deras väg icke är praktiskt framkomlig. Såvitt jag kan se, har man heller inte på denna punkt föreslagit någon ny utredning.

Jag kommer då över till den mycket debatterade frågan synlig eller osynlig skatt. Av propositionen framgick att denna fråga betraktades som en praktisk detalj, och att man — trots de sympatier som var och en måste ha för en synlig skatt — ansåg en osynlig skatt av praktiska skäl vara att föredraga. Men mitt eget omdöme var ännu när propositionen framlades så öppet, att det var på fullt allvar jag menade, att om utskottet kunde finna en lämplig väg att göra skatten synlig, utan att den för mycket belastade vare sig handeln eller konsumenterna, skulle jag inte vara ovillig att acceptera ett sådant förslag. Såvitt jag kan finna, har utskottet inte funnit detta möjligt. Utskottet har visserligen på denna punkt — jag vet inte om det är av oaktsamhet eller av någon annan anledning — använt ett uttryckssätt som av dem som inte kunna komma ifrån sina känslor inför denna ledsamma skatt har använts som ett tillhygge mot propositionen. Sedan utskottet anfört alla skäl som äro avgörande för att den synliga skatten är mera opraktisk än den osynliga och så att säga lagt liket i kistan, vill utskottet också lägga på locket och säger, att förresten skulle en sådan omläggning ha krävt en så ingående omarbetning av förslaget, att utskottet inte skulle ha hunnit med den, om skatten skulle träda i kraft den 1 januari. Om därmed menas att utskottet befunnit sig i tvångsläge, så vill jag påpeka, att om vi ha dröjt ända till den 1 januari 1941 med att genomföra en sådan skatt, så kan jag inte se varför man inte kunde dröja ytterligare några månader, försåvitt det verkligen funnes anledning att välja den andra vägen. Men jag tror knappast att talet om den bristande tiden är så allvarligt menat. Utskottet har tydligen bara använt det som ett tillägg till den övriga motiveringen. Jag drar därav den slutsatsen, att trots den onekligen mycket allmänna opinion mot den osynliga skatten som kommit till uttryck på skilda håll, och trots de utomordentligt starka sympatier för den synliga skatten som visade sig vid remissdebatten, ha inte ens de reservanter som vilja ha denna fråga utredd vågat säga att de äro övertygade om att en sådan skatt bör genomföras eller vågat begära ett utarbetat förslag. Man har bara med den allra största försiktighet antytt de olika möjligheterna och till och med talat om att skatteformen skulle göras fakultativ. Det är verkligen en eftertänksamhetens blekhet som har kommit efter den friska beslutsamhet som visade sig i början av debatten, och jag betraktar den som ett tecken på

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

att ju mer man har trängt in i saken, ju mer man har fått tid att överväga den på samma sätt som vi ha gjort i finansdepartementet, dess mer har man kommit att luta över till den sidan att den synliga skatten är förbunden med så stora olägenheter, att man trots invändningarna mot den andra vägen dock har valt denna.

I fråga om lagens innehåll i övrigt är det naturligt att undantagen ha spelat en ganska stor roll i debatten. Jag skall inte uppehålla mig vid de ändringar som utskottet har gjort; i vissa fall äro de helt enkelt förtydliganden. Att vi inte satte ut utsäde bland de undantagna varorna berodde naturligtvis på att vi ansågo det självklart att utsäde skulle vara med, och att utskottet tagit med apoteksvaror kan man ju inte göra någon större invändning emot. Att vissa produktionsmedel såsom nät och garn och dylikt nu medtagas ligger alldeles i linje med den tankegång som kommit till uttryck i propositionen. Den egentliga diskussionen har rört sig om de i propositionen föreslagna stora undantagen, vilka praktiskt taget ha accepterats av utskottet, trots att vissa skäl ha anförts för att slopa alla undantag. Tanken på att slopa alla undantag har inte varit främmande för finansdepartementet. Vi hade tänkt att om man gjorde det, kunde man ta en lägre skattesats i stället. Detta har man inom utskottet också övervägt, men utskottet har kommit till det resultatet att det skulle ytterligare skärpa den skillnad som finns mellan dem som producera livsmedel själva och därigenom gå fria från skatt och dem som äro tvungna att köpa livsmedel. Utskottet har inte kunnat finna någon väg att göra skatten sådan att den också kunnat tas ut av producenterne av livsmedel och därför avböjt denna tanke. Vad bondeförbundets reservanter beträffar ha de tydligen inte önskat genomföra en beskattning på jordbrukets livsmedelskonsumtion, men högerreservanterna ha, efter att ha anförut utskottets uttalande på denna punkt, ifrågasatt om man inte kunde låta jordbrukarna betala skatt på de livsmedel de själva konsumera, och att detta borde ingå i den utredning som man föreslår. Jag är åtminstone för ögonblicket ganska övertygad om att detta är en ytterligt svårframkomlig väg. Lika väl som man av psykologiska skäl gjort vissa undantag och avböjt att belasta konsumtionen av till exempel mjölk, bröd, mjöl och smör, även om man belastar konsumenterna på många andra sätt, inte minst genom prispolitiken, så tala psykologiska skäl mot att låta jordbrukarna betala skatt exempelvis på varenda liter mjölk av sin egen produktion som de själva konsumera. Jag tror för min del att det är klokt att inte försöka komma fram på den vägen.

Under sådana förhållanden är frågan om undantagen inte mycket att resonera om. Tidningarna förstår jag ha utgjort en ömtålig punkt. Jag har en viss förståelse för den synpunkten, att om man gör undantag för vissa nödvändighetsvaror som röra kroppen, kan man också göra undantag för vissa nödvändighetsvaror som röra själen, helst om man begränsar tidningarnas nödvändighet till att gälla den del av innehållet som just för ögonblicket är mest aktuellt, nämligen meddelanden om allt som allmänheten måste iakttaga i en kris-tid som den nuvarande. Den väg utskottet föreslagit förefaller åtminstone vara framkomlig, och det är klart att den skall undersökas och förslag framläggas så snart ske kan.

Jag har med dessa ord bara velat understryka att utskottsförslaget så pass nära ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag att det inte finns anledning att annat än med tacksamhet notera vad utskottet har föreslagit. Jag vill också tillägga att skillnaden mellan utskottet och reservanterna — jag tänker då på högerreservanterna, inte på bondeförbundarna som vilja ersätta omsättnings-skatten med en ökad inkomstbeskattning — inte är större i själva sakfrågan, än att man mycket väl skulle kunna enas. De erfarenheter man vinner, sär-

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

skilt sedan den centrala omsättningsskattenämnden har trätt i verksamhet, komma att bli av mycket olika slag, och skulle de bli sådana att man kan säga att ändringar med bestämdhet kunna leda till bättre resultat, kommer säkerligen regeringen icke att underlåta att lägga fram sådana ändringsförslag, även om riksdagen icke direkt har begärt dem.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Finansministern började sitt anförande med att ge uttryck för de allmänna känslor av olust som råda i fråga om införandet av en skattereform sådan som denna. Han talade till och med om att en tävlan kunde tänkas i detta avseende. Jag skall för min del inte uppta en sådan tävlan. Jag är övertygad om att ifall en sådan började, skulle det bli en mycket livlig debatt i denna kammare. Det är emellertid klart att när det gäller att skaffa pengar och få medel till statens utgifter, man måste välja de vägar som äro framkomliga, och vi ha inom utskottet vid behandlingen av denna fråga varit tämligen eniga om att det för närvarande inte finns något annat sätt än det föreslagna att på skattevägen anskaffa så mycket pengar som det är fråga om. Det är uppenbart att ett förslag av denna invecklade och omfattande beskaffenhet kräver en mycket omsorgsfull granskning. Vid den grundliga prövning som har skett i utskottet har det visat sig många och svåra brister som givetvis böra elimineras. Det är därför vi reservanter ha ansett att man redan från början med all möjlig uppmärksamhet bör följa verkningarna. Jag är övertygad om att eftersom bristerna och svårigheterna komma att framträda tämligen snart, blir det också möjlighet att på ett tidigt stadium vinna de erfarenheter, som kunna tjäna till utgångspunkt för en justering och en omarbetning av det nu föreliggande förslaget, vilket riksdagen med säkerhet kommer att bifalla.

Det ifrågasattes i utskottet att skatten skulle utsträckas även till andra varor än dem som den kungl. propositionen upptog. Jag understödde denna tanke, då jag ansåg att de undantag som förelågo otvivelaktigt skulle medföra stora svårigheter för handeln. Det är tydligt att om man kunde utsträcka skatten till alla butiksvaror, skulle därigenom en oerhört stor lättnad beredas både affärsvärlden och de myndigheter som skulle handha kontrollen. Vi inom utskottet som anslöto oss till denna tanke — vi tillhörde ju olika partier — menade, att om omsättningsskatt uttogs på alla varor, kunde en kompensation eller subvention, vad man vill kalla det, beredas de behövande. Människor med stora familjer eller i dåliga ekonomiska omständigheter skulle alltså i någon form subventioneras, så att skatten inte verkade blint, utan rimlig hänsyn toges till dess verkningar för dylika befolkningsgrupper. Man skulle säkerligen på den vägen kunna åstadkomma betydande lindringar i fråga om skattens verkningar, samtidigt som man, som jag nyss nämnde, underlättade skattens genomförande i praktiken, inklusive kontrollen. Vi reservanter ha därför ansett att en fortsatt utredning bör ske på den punkten och förslag framläggas så snart som möjligt.

Givetvis kan man använda denna metod även om man inför accis på en del nödvändighetsvaror, men accisen kommer inte att inbringa på långt när samma belopp som omsättningsskatten.

Beträffande frågan om synlig eller osynlig skatt kunna skäl anföras för båda alternativen. Framställningarna från affärsidkarna och deras organisationer utgå egentligen inte ifrån att den synliga skatten skulle vara lättare att tillämpa. Även den skulle nog vålla ganska stora svårigheter. Jag tror snarare att skälet är att man vill kunna visa kunden att varan kostar så och så mycket, och att skatten utgör så och så stor del av det belopp som kunden får betala. Det skulle onekligen för affärsidkarna vara en stor moralisk fördel att kunna visa

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

hur stor skatten är och vad varan i verkligheten kostar. Härtill kommer även den synpunkten, att då skatten skall utgå med 5 % på notans slutsumma, blir den i själva verket 5.26 % på varans värde. Vi reservanter ha därför också yrkat en ändring i 4 § för att eliminera den olägenhet som ligger i att det blir skatt på skatten, som man säger. Tillämpningen av en sådan princip förefaller mig i själva verket vara så pass enkel att den bör kunna genomföras.

Beträffande skattens karaktär av synlig eller osynlig kunna, som jag nämnade, olika meningar göra sig gällande. Men när de som skola bära svårigheterna med den osynliga skattens tillämpning energiskt kräva en synlig skatt, förefaller det mig som om en verkligt grundlig undersökning vore motiverad. Denna undersökning ha vi inte kunnat göra inom utskottet, men vi ha ansett att om en förändring kan ske på den punkten, bör den också genomföras.

Det är också en del andra tveksamma punkter som vi påpeka i reservationen, exempelvis vad som skall hänföras till butiksbegreppet, vilka arbetsprestationer som skola beskattas etc. Det är klart att man tämligen snart får erfarenhet även i dessa avseenden, och då vi anse det ytterst viktigt att alla frågor snarast möjligt upptagas till förnyad prövning, ha vi föreslagit en skrivelse i denna riktning till Kungl. Maj:t. Finansministern nämnde i sitt anförande att Kungl. Maj:t naturligtvis under alla förhållanden kommer att ägna frågan uppmärksamhet. Jag tycker för min del — och det göra reservanterna också — att den är värd uppmärksamhet inte bara från Kungl. Maj:ts utan även från riksdagens sida, och den uppmärksamheten visar riksdagen bäst genom att ansluta sig till förslaget om en skrivelse till Kungl. Maj:t.

Jag skall inte uppehålla debatten längre på denna punkt, utan ber, herr talman, att få yrka bifall till paragrafen samt till punkt 1) i min med fleras reservation.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! När jag hörde finansministern här i dag, slog det mig att han mera uppträdde som försvarare för sitt förslag, än som den objektive finansministern och statsmannen som verkligen söker finna den bästa lösningen och den bäst framkomliga vägen. Finansministern fördömde så gott som alla andra förslag än det han själv hade framlagt. En accis på vissa varor var, sade han, det sista han kunde vara med om, enär en sådan skulle fördyra varorna särskilt för de mindre inkomsttagarna och de stora konsumentgrupperna. Men sökte inte finansministern därvid blanda bort korten? Vi ha ju redan accis på en hel del varor, även om man kan ifrågasätta om dessa varor äro av den art och beskaffenhet att de äro så betydelsefulla för den stora allmänheten. Vi ha alltså och ha sedan många tiotal år haft accis och tullar i vårt land, och den vägen går man ju även i andra länder. Den undersökning som utskottet verkställt rörande skattetrycket för konsumenterna vid de olika skattealternativen visade för övrigt att det var först när man kom upp till ganska betydande acciser som kostnaden för familjeförsörjare och mindre bemedlade skulle bli större med detta system än med omsättningsskatten. Men behöver ju heller inte försvära sig till det ena eller det andra systemet, utan kan tänka sig en kombination av flera, såtillvida att man lade accis på vissa varor som inte äro absolut nödvändiga för den stora allmänhetens livsuppehälle eller så att säga ligga på gränsen till de oundgängliga varorna, samtidigt som man införde en ökning av den direkta skatten. Jag skulle tro att man därigenom skulle få in tillräckligt för att fylla behovet. Så som jag har sett på denna fråga har det alltid stått klart för mig, att det gällt att finna den bekvämaste och lämpligaste vägen att ta ut de erforderliga 200 miljonerna. I själva verket kommer omsättningsskatten sannolikt att under innevarande budgetår endast lämna 60 à 70 miljoner, beroende på att avtal som äro ingångna

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

före detta års utgång skola respekteras och alltså gå fria från omsättningsskatt. Även de undantag som här äro medgivna göra att det torde bli svårt att få in de 200 miljoner under budgetåret som skatten är beräknad att ge. När så är förhållandet, måste man ställa sig den frågan: Är omsättningsskatten det bekvämaste och bästa sättet att ta ut det erforderliga beloppet? Så har jag ställt denna fråga, och jag ställde den också inom utskottet. Detta var dock inte för två månader sedan som finansministern nämnde, utan det var för en kort tid sedan. Det fordrades ju en hel del utredningar och förarbeten innan utskottet på allvar kunde ta itu med arbetet. Först när en delegation som hade tillsatts för att göra de närmare undersökningarna hade kommit i gång, kunde man överväga vilka olika vägar som voro framkomliga. Det visade sig emellertid då att på den tid som stod utskottet till buds och med de möjligheter som utskottet hade till sitt förfogande det inte lät sig göra att utarbeta ett annat förslag. Detta betyder inte att jag anser det omöjligt att man med god vilja och med biträde från departementet kunde ha undersökt huruvida inte även någon annan väg var framkomlig än den man slutligen valde.

Detta är anledningen till det särskilda yttrande som är avgivet till detta utlåtande, och jag kan inte underlåta att i detta sammanhang något ingå på själva konstruktionen av denna skatt, som framkallat misstro och en viss fruktan.

Jag förbigick en sak, då jag nämnde det belopp som erfordras. Jag vill därför tillägga att inom första särskilda utskottet var det en föredragning av statssekreteraren i finansdepartementet om det nuvarande statsekonomiska och statsfinansiella läget, varvid han framhöll att det just för närvarande erforderliga beloppet, som behövde uttagas skattevägen, var ungefär 200 miljoner kronor. Hur länge man räknade med att detta skulle vara tillräckligt, fingo vi ju ingen upplysning om, och jag vågar därför inte dra några slutsatser av detta meddelande. Men jag tillåter mig trots detta ändå påpeka saken i denna debatt, och det var icke minst detta som föranledde mig att ifrågasätta, om man inte skulle kunna gå en annan väg än den i propositionen föreslagna. Nu har ju visserligen finansministern i sitt yttrande här i dag antytt, att vi komma att behöva mera, men något bestämt uttalande i den vägen gjorde dock icke finansministern.

Det är emellertid som sagt själva utformningen av skattesystemet, som givit anledning till farhågorna och framkallat en viss misstro mot detta skatteförslag. Genom den konstruktion den erhållit såsom en skatt på den allmänna förbrukningen av varor, uttagen genom detaljhandeln, hantverket och vissa mindre företag, kommer omsättningsskatten att bli besvärlig i tillämpningen och medföra dryga kostnader såväl för dem som uppbära och redovisa skatten som för staten själv. Till följd av den princip, varpå skatten vilar, tages ej hänsyn till den skattskyldiges bärkraft eller försörjningsplikt. Skatten blir tvärtom mest kännbar, där försörjningsbördan är störst. Detta skulle i viss mån kunna utjämnas genom ett kombinerat system, där man hade uttagit en del av beloppet på den direkta vägen.

Den mängd av motioner, som väckts i riksdagen med yrkande såväl om avslag på det föreliggande förslaget som om ändringar och lättnader på väsentliga punkter, samt framställningar till utskottet från näringsorganisationer om vissa ändringar vittna om att man ej är tillfredsställd med vad som här gives. Jag kan i det avseendet ej underlåta att citera några av dessa uttalanden. För att nu ta en ur högen, t. ex. föreningen Gävle köpmän, så gör den i sin framställning till utskottet ett uttalande, som är ganska betecknande för hur man inom dessa kretsar ser på denna fråga. Uttalandet lyder: »Föreningen, som behandlat denna fråga, har därvid konstaterat, att införandet av en sådan skatt, vare sig den utformas på det ena eller andra sättet, skulle

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

starkt öka arbetsbördan inom detaljhandeln och särskilt inom livsmedelshandeln, vilken redan nu är hårt betungad genom ransoneringsväsendet. Men ej nog med att arbetet skulle ökas till bristningsgränsen. I många fall tro vi, att det helt enkelt blir ogenomförbart för detaljhandlarna och vissa smärre näringsidkare att ordna sin bokföring så, att en tillfredsställande redovisning kan åstadkommas. Ett mycket stort antal icke bokföringspliktiga näringsidkare skulle ju även komma att drabbas av denna beskattning. Det är mycket svårt att förstå, hur särskilt dessa skola kunna tillhandahålla myndigheterna tillförlitligt material för utövandet av en effektiv kontroll. Kontrollen måste under alla förhållanden bliva synnerligen omfattande och kännbar.»

Jämtlands läns köpmannaförbund har gjort liknande uttalanden, Västergötlands likaså. Styrelsen för Sveriges hantverksorganisation har ävenledes i skrivelse till utskottet uttalat huru man bland hantverkets utövare ser på denna fråga, och inte kan man säga att detta är uppmuntrande för införande av denna skatt. Styrelsen säger: »Olägenheterna av ett dylikt system äro flerfaldiga, och detta såväl för företagarna som för myndigheterna. Först och främst blir skatteuppbörden söndersplittrad på ett proportionsvis enormt stort antal händer, vilket måste väcka starka betänkligheter. Vidare blir det synnerligen svårt för den mindre företagaren att kunna avgöra, vad som skall beskattas och vad som är fritt från beskattning. Många ofrivilliga missgrepp komma otvivelaktigt att göras, ty även om ett upplysande och informerande arbete härutinnan utföres, är det orimligt begära, att alla dessa hundratusen på en gång och snabbt skola bliva införsatta i förordningens många gånger svårtolkade text och förstå att rätt tillämpa densamma. Utan att medvetet göra sig skyldiga till brott mot förordningen komma förvisso stora skaror av småföretagare att bliva utsatta för risk av åtal och straff, för att icke nämna de ökade utgifter, som åsamkas dem i samband med indrivning av icke rätttidigt erlagd skatt. Hela systemet är ägnat att skapa osäkerhet för småföretagaren, som kommer att i mycket stor utsträckning leva i ovisshet om huruvida han handlat rätt och riktigt, även om han redligt strävar därefter. För skattemyndigheterna kommer det otvivelaktigt att ävenledes medföra en ofantligt ökad arbetsbörda och mycken ovisshet och tvekan. Bland annat komma kontrollåtgärderna att bliva svåra att ordna, så att de verkligen fylla sitt ändamål. Det torde bliva ogörligt att genomföra ett effektivt och tillförlitligt kontrollsystem, och det kan befaras uppamma spioneri och angivelser. Ju mera organisationsstyrelsen studerar förslaget, desto mera blir styrelsen övertygad om olämpligheten av det föreslagna skattesystemet. Styrelsen inser till fullo, att någon åtgärd i den avsedda riktningen bör genomföras för att tillföra staten nya, behöfliga inkomster. Styrelsen är också fullt övertygad om att hantverkarna och de mindre industriidkarna ingalunda vilja undandraga sig att bära de bördor och åtaga sig de förpliktelser, som statsmakterna anse sig böra pålägga de svenska medborgarna, men samtidigt är organisationen lika övertygad om att, för så vitt bestämda och allvarliga olägenheter kunna påvisas beträffande föreslagna åtgärder, det ligger i statsmaktens eget intresse att söka andra, bättre och smidigare metoder för att nå samma resultat.»

Såsom skatteplikten enligt 1 § i lagen konstruerats, är visserligen denna i princip knuten till yrkesmässig försäljning av varor från butik eller därmed likartat försäljningsställe, men förslaget innehåller tillika vissa andra bestämmelser, vid vilka skatteplikten knutits, som icke i alla avseenden lämna klara begrepp rörande tillämpningen. Till en början skulle skatteplikten anslutas till bestämmelsen, att det var fråga om yrkesmässig försäljning av varor från butik eller därmed likartat försäljningsställe. »Likartat» försäljningsställe är ju redan det ett ganska svärdefinierbart begrepp, som föranlett många utlägg-

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

ningar. I anvisningarna till paragrafen säger utskottet: »Såsom med butik likartat försäljningsställe anses kiosk, salustånd, försäljningsautomat och andra därmed jämförliga, för allmänheten direkt avsedda fasta försäljningsställen, oberoende av om de äro belägna inomhus eller utomhus.» Redan detta blir ju ganska obestämbar, men det ligger i sakens natur. Denna skattelag måste vara sådan.

I punkt c) bestämmes vidare, att skatt skall utgå »vid yrkesmässig försäljning av butikshandelsvaror i andra fall än ovan sägs, dock ej när försäljningen sker till återförsäljare», och enligt följande punkt föreligger skatteplikt »vid yrkesmässig försäljning av varor, som icke äro att hänföra till butiksvaror men som äro avsedda för någons personliga bruk och bekvämlighet eller eljest ämnade att utgöra någons personliga lösegendom, dock ej när försäljningen sker till återförsäljare».

I anvisningarna till denna paragraf säges, att till butikshandelsvaror skola exempelvis icke hänföras hundar, hästar och boskap, lustjakter, tröskverk och andra större lantbruksmaskiner, hissar, tryckpressar och specialbyggda maskiner av olika slag. Men om dessa varor, t. ex. hästar, säljas för någons personliga bruk, skall även då erläggas skatt, vilket framgår av anvisningarna på sid. 46, där det heter: »Bestämmelsen under d) avser därför endast varor, som på grund av sin beskaffenhet äro undantagna från butikshandel, såsom lustjakter, ridhästar och dylikt.» Den som driver yrkesmässig handel med hästar bör därför göra sig noga underrättad, då han säljer en häst — ett varmblodigt ungsto t. ex. —, om det skall användas till avel eller om det av köparen skall användas som ridhäst till hans personliga bruk. I senare fallet är säljaren enligt utskottet skyldig att erlagga omsättningsskatt. Det kan väl i varje fall inte påstås, att detta är några klara och rena linjer, som det är lätt för den svenska medborgaren att rätta sig efter. Ett sådant här system måste naturligtvis inge betänkligheter.

Går jag till punkt f) under samma paragraf, råder även där en viss dunkelhet. Detta gäller framför allt hantverket, då frågan om hantverkarens skatteplikt blir beroende på det ändamål, för vilket arbetet utföres. Exempelvis allt förbättringsarbete på fastighet är undantaget från skatten, medan förbättringsarbete och reparationer, som utföras på lösören och dylikt, kommer att falla under skatten. En målare, som utför målningsarbeten å såväl fastigheter som lösöre, måste beräkna skatt på oljan och materielen, när det gäller förbättringen av lösöret, men vad som användes till fastigheten skall undantagas från skatt. Där är det naturligtvis ganska svårt att uppdraga bestämda linjer. Men detta ligger ju i skattens egen natur, och det torde vara svårt, ja, kanske omöjligt, om man vill ha det hela utformat, som det nu är, att få klara och enkla linjer.

I detta fall vill jag tillåta mig att citera ett yttrande av högerreservanterna som jag tror innehåller en mycket stor sanning. De säga, att för reglering av tolkningstvister, som kunna uppkomma, »har i förslaget ingen annan ordning förutsatts än en rättspraxis, grundad på tvisters avgörande i domstolsväg. Tydligt torde emellertid vara, att en dylik ordning är ägnad att under avsevärd tid framåt för handeln skapa ett tillstånd av oklarhet, otrygghet och irritation.» Jag tror, att dessa ord äro värda att åberopas vid ett tillfälle som detta.

Värst ställer sig likväl tillämpningen av skatten för det mindre hantverket, där man icke är van att föra böcker och anteckningar om de varor, som man använder och förbrukar, och om de beställningar man eventuellt gör. För många tiotusental dylika yrkesutövare här i vårt land kommer det att åsamkas stora besvärigheter genom denna skatt, och det torde taga tid, innan rätts-

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

praxis utformas på ett sådant sätt, att skatten kan uttagas någorlunda friktionsfritt. Detta senare är för lagstiftaren icke mindre angeläget, i synnerhet som vi till följd av kristiden redan tidigare ha så många restriktioner införda på många områden. Man bör därför icke ytterligare öka den mängd av skisserade bestämmelser inom vilka svenska folket skall röra sig, än som nödvändigtvis behövs, och som äro besvärliga att efterleva och därför äro ägnade att minska folkets tilltro och respekt för lagarna. Är skatten ofrånkomlig, få vi naturligtvis finna oss i den, men den bör då göras så smidig som möjligt.

Inom utskottet har jag till följd av det läge, som frågan kommit i, icke ansett mig kunna yrka avslag på förslaget. Jag har därför biträtt de förslag till ändringar — jag vill beteckna dem som förbättringar — som utskottet framställt på vissa punkter. Jag tänker exempelvis på den utvidgning som ägt rum, i det utsäde är fritaget, vilket icke var bestämt uttalat förut. Detta ansågs lämpligast böra ske på det sättet, att man uppräknade de fyra vanliga spannmålsslag, som förekomma i vårt land. De ha helt fritagits från omsättningsskatten, därför att det är omöjligt, när det gäller spannmål, att säga till vilket ändamål den skall användas, om det skall vara utsäde eller om det är foder. Detsamma gäller undantaget för fröer och vissa andra utvidgningar av skattefriheten, t. ex. beträffande cement, foder och gödselmedel, varom utskottet uttalat sig mera preciserat än som skett i propositionen. En förändring, som jag likaså anser vara en förbättring, är att det beretts möjlighet för hantverkare och mindre företagare att hos länsstyrelserna erhålla anstånd med ingivande av de månatliga uppgifter, som de enligt förslaget äro skyldiga att lämna. En förbättring är det vidare, att tidningarna bli fritagna från omsättningsskatten och att man i stället skriver till Kungl. Maj:t beträffande en accis på papper. Här har man ju dock trots sig finna en väg, där man på ett enklare sätt skall kunna få det skattebelopp som behövs än om man hade följt propositionens förslag om en omsättningsskatt på tidningar och tidsskrifter.

Som jag tidigare nämnde, hade jag hoppats att man skulle ha kunnat få ett skatteförslag med en kombination av acciser på vissa varor samt en mindre höjning av inkomst- och förmögenhetsskatten, vilket skulle ha gett samma belopp som den nu föreslagna omsättningsskatten. Man skulle då inte ha behövt sätta acciserna så höga, som finansministern här förutsatte. Man skulle heller inte ha behövt sätta accis på så viktiga livsmedel som mjölk, smör, bröd och liknande, utan man skulle ha kunnat begränsa sig till varugrupper, som icke kunna anses ha samma betydelse för folkförsörjningen som de av mig nu nämnda. På sockret skulle man ha kunnat uttaga några tiotal miljoner, på tändsticker skulle det ha varit möjligt att få in en del, och på cigarretter skulle det sannolikt ha gått att få ut åtskilligt mera. Vissa andra varor, som utredningsmannen tagit upp i sitt förslag, kunde även ha lämnat åtskilliga miljoner, så att man kommit upp till ett belopp mellan 100 och 120 miljoner kronor. Det återstående beloppet skulle sedan ha kunnat tagas genom en mindre ökning av inkomst- och förmögenhetsskatten.

Det var emellertid icke möjligt att inom utskottet utarbeta och utforma ett tillfredsställande förslag, som kunde ställas som alternativ till det av utskottet nu framlagda. Jag och ytterligare tre ledamöter av utskottet, som till utskottets utlåtande fogat ett särskilt yttrande, ansågo oss därför icke kunna komma med något positivt förslag, till vilket vi kunde yrka bifall i kamrarna, utan vi fingo nöja oss med detta uttalande.

Jag tror, att jag med dessa ord har givit till känna min ställning till det föreliggande förslaget.

Häri instämde herrar *Aronsson, Albert Andersson och Egnell.*

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

Herr **Holmström**: Herr talman! När man läser utskottets utlåtande, får man det intrycket, att utskottet känner sig vara ute på farliga vägar och att utskottet liksom ber om ursäkt för det förslag, som det kommer med. Och det är ju inte så märkvärdigt.

Beträffande en detalj, *synlig* eller *osynlig* skatt, har köpenskapens folk i olika instanser inom varuförmedlingsprocessen — alltså de, som äro närmast berörda av denna skatt — nästan hundra procentigt uttalat sig för en synlig skatt. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet ville här i sitt anförande tydligen göra gällande, att dessa opinionsyttringar voro förestavade av rena känsluskäl. Nej, herr statsråd, det är visst inga känsluskäl; det är så klart praktiska skäl man överhuvud taget kan begära, som ha anförts för deras mening.

Det är att beklaga, att man inom utskottet icke bättre kunnat komma till rätta med hela detta problem. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framhöll i sitt anförande, för att visa styrkan i sin egen ståndpunkt, att reservanterna inom utskottet, »som ha haft två månader på sig», icke ha kunnat prestera någon grundlig utredning och komma med ett definitivt förslag. Herr förste vice talmannen erinrade nyss om hur det var ställt med de där »två månaderna»! Jag ber att få påminna om att herr finansministern själv har tagit betydligt längre tid på sig för att prestera sin utredning, och att, som herr förste vice talmannen nyss anförde, Kungl. Maj:t ju till sitt förfogande har helt andra resurser, när det gäller utredningar, än vad reservanter inom ett utskott ha. Jag vill här framhålla, att det väckt mycket stor uppmärksamhet att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet icke i sin utredning har velat komma närmare till tals med köpenskapens folk.

Herr finansministern talade om en likkista. Må vi sänka den i jorden utan att bevara den i tacksamt minne!

Jag har i en motion tillsammans med två andra ledamöter av kammaren yrkat, att omsättningsskatten skall vara synlig. Jag är ställd i det nödläget, att jag nu icke kan yrka bifall till denna motion, utan nödgas beträffande den detaljen yrka bifall till den av herr Bernhard Nilsson m. fl. avgivna reservationen.

Men det föreligger till utskottets utlåtande ännu en reservation, förutom den av herr Bernhard Nilsson m. fl. avlämnade, nämligen en av herr Henriksson. Och det är om denna reservation, som jag skall anhålla att få säga några ord.

Herr Henriksson instämmer i sin reservation i vad som anförts av herr Bernhard Nilsson m. fl., men han går dessutom ett steg längre. Det gäller *undantagen* från beskattningen. Nu är det lätt för mig, herr talman, att framföra mina synpunkter, då jag vill instämma i herr Henrikssons reservation, ty kammarens ärade ledamöter ha de senaste dagarna fått sig till handa en skrivelse från *Sveriges köpmannaförbunds arbetsutskott*. Denna skrivelse är ju välgörande kort och koncis, och jag förmodar att alltså samtliga kammarens ärade ledamöter ha läst den. Jag vill emellertid erinra om några synpunkter, som äro anförda i denna skrivelse, därför att de böra bevaras i kammarens protokoll. Sveriges köpmannaförbund är ju den stora sammanslutningen för den enskilda detaljhandeln i vårt land och talar alltså å samtliga enskilda detaljhandlares i Sverige vägnar. I skrivelsen säges att den föreslagna omsättningsskatten kommer att för detaljhandeln medföra »synnerliga svårigheter». Vidare beklagas det att utskottet inte blott har följt Kungl. Maj:t, när det gäller undantagsvarorna, utan till och med utökat antalet skattefria varor. Jag förstår, att det för utskottet har varit stora frestelser, ty det var ju en rik flora av motioner, vari man från olika utgångspunkter yrkade undantag från skatten. Utskottet har tydligen inte kunnat värja sig, utan fallit till föga för en del av

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

dessas anspråk. Detta gäller naturligtvis särskilt detaljhandeln inom livsmedelsbranschen. I köpmannaförbundets skrivelse framhålles, att livsmedelsaffärerna redan äro hårt pressade i sitt arbete på grund av ransoneringen. Sedan bringas i erinran, att såväl den enskilda som den kooperativa handeln inför utskottets ordförande framfört sina allvarliga erinringar mot att vissa varor skulle undantagas från skatten. Här ha vi alltså både den enskilda handeln och den kooperativa handeln, som i broderlig förening givit uttryck för sina gemensamma betänkligheter. Det är på grund av bl. a. dessa förhållanden som nu köpmannaförbundets arbetsutskott anser att riksdagen bör bifalla den av herr Henriksson avgivna reservationen. Det framhålles vidare att om nu skatten blir sådan som särskilda utskottet har föreslagit, kommer det inte bara att bli svårigheter för detaljhandeln och för köpenskapen överhuvud taget, utan det blir också stora svårigheter för skattemyndigheterna.

Med dessa som jag själv anser mycket få ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall jämväl till den av herr Henriksson vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Bärge, Johan: Herr talman! Det förefaller mig som om intresset för denna skatt skulle vara mycket litet i riksdagen — åtminstone jämfört med det intresse som har ägnats detta problem från människorna ute i det praktiska livet. Och det kanske kan ha sina förklaringsgrunder. Jag begriper mycket väl om riksdagens ledamöter, som finansministern uttryckte saken, känna olust inför detta skatteproblem. De av utskottets ärade ledamöter, som yttrat sig, och inte minst den siste ärade talaren, ha ägnat hela tiden så gott som uteslutande åt att tala om detta skatteförslags avigsidor. Och det vore, herr talman, inte alls svårt att fylla ut dessa med ytterligare några timmars anföranden. Ur de tryck och framställningar, som utskottet i kilovis fått mottaga, kan man läsa ut alla dessa erinringar i en otal mängd variationer. Och vad värre är, en hel del av dessa erinringar äro givetvis synnerligen beaktansvärda.

När det gäller allt vad som sålunda förekommit i fråga om framställningar till utskottet, är det en sak som förundrat mig, och det är att från den stora mängd av människor, som icke äro affärsmän eller driva några rörelser, men som skola bära denna skatt och som kanske i själva verket ha mycket små förutsättningar att kunna bära den, har man icke hört någonting. De ha säkerligen haft kännedom om denna skatts karaktär, men det tycks som om de resignerat inför nödvändigheten och låtit sig nöja. De som skola handha hopsamlandet av dessa skatter ha däremot varit så mycket mer högljudda. Jag har intet klander att uttala mot dem för att de framställa sina klagomål, ty otvivelaktigt är detta skattesystem behäftat med en sådan mängd konstigheter, besvärligheter och otydligheter, att dess handhavande kommer att vålla mycket olägenhet.

Men, och därmed vill jag redan från början ha sagt några ord till herr förste vice talmannen, det förvånar mig, att den, som har ansett detta förslag så oöverkomligt som förste vice talmannen och hans meningsfränder, dragit sig för att yrka avslag på någonting som är så fruktansvärt omöjligt. Varken i utskottet eller i reservationen eller här i kammaren har man från det hållet gjort annat än *talat* om detta — i utskottet för övrigt ganska litet men från talarstolen här i dag sjudubbelt mycket mer! Och ändå har det icke ens resulterat i en hemställan om en skrivelse till Konungen om att aktgiva på vad som klandrats. Denna förundran, herr talman, har jag velat få till protokollet antecknad. Det förefaller mig som om det djupt kända allvaret vore mindre än ordens mängd och styrka.

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

Inom utskottet ha vi satt såsom vår uppgift att såvitt möjligt söka komma fram till ett positivt resultat i den föreliggande frågan. Den utvägen hade ju annars alltid kunnat stå till buds att man fallit undan inför svårigheterna. Man hade kunnat tänka sig att det funnes enklare vägar, som skulle kunna leda fram till ett mindre otillfredsställande resultat, och man hade således kunnat yrka avslag på propositionen och hemställa om en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om att Konungen skulle försöka finna andra former för medlens hopbringande även utan att från utskottets sida ange några egentliga riktlinjer, som Kungl. Maj:t skulle följa vid sitt sökande efter nya skatteformer. Men det har förefallit utskottets majoritet, ja, hela utskottet, ty något avslagsyrkande på propositionen föreligger ju icke, som om man under denna i statsfinansiellt hänseende så hårt trängda tid icke hade råd att skjuta upp möjligheten att sopa ihop några skattebelopp under ytterligare ett halvår. Man fick i stället gripa sig an med detta besvärliga arbete så tidigt som möjligt.

Vägen att skjuta upp hela frågan och skriva till Kungl. Maj:t med hemställan om nya förslag har man inom utskottet varit enig om att icke beträda. När läget var sådant inom utskottet, gällde det, som någon av de föregående ärade talarna redan påpekat, att försöka göra det allra bästa av det föreliggande förslaget. Detta har varit vår allvarliga strävan. Ingen har heller förnekat att utskottet gjort sitt allra bästa för att undersöka möjligheterna att komma fram på andra vägar, vilka även om utskottet inte skulle kunna utforma några direkta förslag dock voro så pass klara, att man kunde rekommendera dem till Kungl. Maj:t för ytterligare undersökning. På detta har utskottet, det vill jag försäkra, nedlagt ett ingående och intensivt arbete. Men såsom framgår av utskottets betänkande, har man icke kunnat komma fram till något sådant resultat, icke ens till att ge sådana anvisningar, att det varit skäl i att vädja till Konungen att beträda andra vägar. Jag bortser nu från det anförande, som herr förste vice talmannen hållit i dag, och ser mera på bondeförbundets särskilda yttrande till utskottets utlåtande. Detta innehåller ju ett jämmerrop över att Konungen icke har beträtt accisvägen och den direkta beskattningens väg för att komma fram till önskat resultat. Men därutöver innehåller detta yttrande ingenting. Den väg som de som stå för detta yttrande där anvisa är främst att på accisvägen få ut vissa större belopp. Det har därvid nämnts att man skulle lägga en avsevärd accis på socker, exempelvis 40 eller 45 öre per kilo. Detta skulle möjligen kunna inbringa 45 miljoner kronor, om man antar, att en sådan accisbeläggning icke kommer att minska konsumtionen — något som man väl ändå måste räkna med. Man har talat om att taga 5 miljoner kronor på papper t. ex., 8 miljoner på tvättmedel och 5 miljoner på salt och kryddor. Detta skulle sammanlagt ge 63 miljoner kronor, om man nu överhuvud taget lyckas få in detta belopp på det viset. Tanken att lägga en accis på papper har ju nu i viss mån tillgodosetts, eftersom utskottet självt slagit in på vägen att föreslå en pappersaccis. Man har vidare tänkt sig möjligheten att höja postporto- och postgiroavgifterna så pass mycket, att de skulle ge ytterligare 30 miljoner. Man skulle slutligen öka den direkta beskattningen med 70 miljoner. Om man hade kunnat följa denna lista, skulle man kunnat komma upp till ett belopp av 173 miljoner kronor, därest man nämligen kunde påräkna att konsumtionen av dessa accisbelagda varor skulle hålla sig uppe i oförändrad nivå.

Givetvis är detta en tänkbar väg. Man skulle ha kunnat fylla ut listan, som herr förste vice talman här sade, med acciser på mer umbärliga varor. Nu var det emellertid ingen hemlighet för någon inom utskottet, att det inom finansdepartementet arbetas på att åstadkomma en ökad skatt — eller accis, om man hellre vill kalla det så — på dessa mer umbärliga varor. I det avse-

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

endet föreställer jag mig sålunda, såvida det icke strandar på oöverkomliga svårigheter — och det får det väl inte göra — att man har en sådan accis eller skatt att vänta. Vad man nu skulle ernå därmed skulle då vara att avstå från omsättningsskatten för att redan på ett tidigare stadium få disponera över en skattetillgång, som man annars får tillgång till först senare. Vad vinsten därmed skulle bli är jag inte säker på. Vad postporto- och postgiroavgifterna beträffar vill jag icke stå här och spå någonting om den saken, men det skulle förvåna mig om man inte vid sökandet efter intäkter blir tvungen att tillgripa även denna sak och om icke överväganden i det hänseendet faktiskt redan äga rum. Då gäller samma omdöme därom som jag nyss fällde om den påtalade skatten eller accisen på mindre nödvändiga varor.

Att *nu* föreslå riksdagen att taga något slags provisorium, som skulle bestå i en engångsbeskattning av ineliggande lager, har befunnits ogörligt. Det är en historia som är fruktansvärt besvärlig. Om de ärade kammarledamöterna haft tillfälle — men jag skall icke trötta med att taga upp denna fråga nu — att taga del av alla de synpunkter, som man måste överväga, när det gäller en engångsbeskattning av i affärerna ineliggande lager, så skulle herrarna säkerligen liksom utskottsledamöterna komma till den uppfattningen, att det är en synnerligen svårlost fråga. Men även *om* man skulle ha kunnat åstadkomma ett sådant provisorium under ett halvår och sålunda skrivit och begärt att Kungl. Maj:t under tiden ytterligare skulle utreda själva huvudfrågan, så föreföll det majoriteten inom utskottet som om man då borde ha känt sig övertygad om att det verkligen fanns andra indirekta skattemetoder än den nu föreslagna, som skulle ha varit mera möjliga att genomföra i praktiken, men som ändock givit ungefärligen samma intäkter som väntas av omsättningsskatten. Men att utpeka en sådan skatteform har man, som jag förut sagt, inom utskottet gått bet på.

Jag skall också, herr talman, be att få säga några ord om högerrepresentanternas reservation. Det förefaller mig, och finansministern tycktes uppfatta det på samma sätt, som om skillnaden mellan utskottets ståndpunktstagande till här berörda frågor och reservationen skulle vara mycket liten. Jag tänker mig att utskottsmajoriteten rätt väl skulle kunna sympatisera med de tankegångar, som finnas i reservationen, och detta gäller särskilt vad som anföres såsom synnerligen önskvärt i fråga om att avhjälpa en rad svårigheter, oklarheter och dylikt. Utskottet har å sin sida nöjt sig med att på vissa punkter förklara, att utskottet finner sig vara övertygat om att Kungl. Maj:t följer utvecklingen med uppmärksamhet. Från utskottets sida har man icke ansett att här föreliggande problem skulle vara någonting så fullkomligt okänt för Kungl. Maj:t, att man i en direkt skrivelse behöver fästa Konungens uppmärksamhet på den saken. I detta avseende har man rättighet att fordra, att Kungl. Maj:t har något begrepp om vad det föreliggande skatteförslaget innebär. Och om det finns någon ansvarskänsla hos Kungl. Maj:t, har man utan att direkt behöva rikta en skrivelse till Konungen rätt att fordra att Kungl. Maj:t, enkannerligen finansministern, i fortsättningen på det mest intresserade sätt följer denna skattelagstiftning sådan den kommer att taga sig ut i verkligheten. Jag föreställer mig också att man har rättighet att ställa det anspråket på en finansminister att han i de fall, då det befinnes möjligt och rimligt att rätta till felaktigheter, också kommer med förslag till sådana rättelser.

Inom utskottsmajoriteten ha vi alltså icke ansett påkallat att ge uttryck åt detta på annat sätt än genom att säga att vi förutsätta att noggrann uppmärksamhet ägnas åt sådana ting, där detta kan vara påkallat. Skillnaden mellan högerreservanterna och utskottsmajoriteten skulle väl främst vara i fråga

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

om den synliga eller den osynliga skatten. Meningarna inom utskottet ha i någon grad varit delade om huruvida det överhuvud taget vore önskvärt att få en synlig skatt. Majoriteten inom utskottet har för sin del sagt, att den anser det vara uppenbart att en synlig skatt skulle vara att föredraga framför en osynlig skatt, men att svårigheterna att få ett system med synlig skatt, som vore möjligt att tillämpa hela vägen utefter, icke nu visat sig vara möjliga att övervinna. De framställningar, som så enträget ha gjorts från handelsvärldens sida, ha gjorts av representanter för vad man skulle kunna kalla den ordnade, reguljära handeln, den verkliga butikshandeln. Det är ganska förklarligt att det för deras vidkommande, där man använder sådana metoder som paragonkvitton, kassaapparater och dylikt, är en mindre betungande sak att på ett eller annat sätt redovisa skatten synligt än det är för det slags handel, som man inom utskottet med mer eller mindre rätt betecknade som »krafshandel» — handel med småsaker i olika former. Även för kringföringshandeln och för torghandeln skulle det otvivelaktigt bli ganska besvärligt. Om man skall tillämpa en öppen skatt i hela dess utsträckning, måste det ju medföra exempelvis i en frukthandel, att alla småsaker som säljas för två, fem eller tio öre och låt oss fortsätta upp till en krona skulle beläggas med en synlig skatt genom att man för varje liten expediering skulle skriva ut en nota, där skatten skulle anges. Eller också skulle någon sorts skattekvitton eller stämpelmärken åsättas vilka genom påstämpling makulerades. Det är ju inte omöjligt att använda ett sådant system, för allt i världen. Men även om man skall taga ut endast fem procents skatt på omsättningssumman, lär det inte gå att röra sig med mindre skattestämplat än hela ören huru liten inköpssumman än är. Man måste därför givetvis tänka sig möjligheten att antingen på förhand avskilja en del affärer med småförsäljningar, som icke skulle behöva tillämpa ett system med synlig skatt, eller också förfara på det sättet att inköpsbelopp, som understiga låt oss säga en krona, icke skulle behöva stämpelbeläggas eller säljas med synlig skatt. Den senare metoden lär man inte alls kunna tillämpa, förstår jag, ty det skulle innebära att i en och samma affär de inköp, som skedde till ett pris av över en krona, skulle beläggas med synlig skatt, medan alla de övriga, som understiga en krona, icke skulle beläggas med synlig skatt.

Man kan icke undgå att taga hänsyn till besvärligheterna med den synliga skatten, när det gäller de mindre affärerna — man kan ju nämna exempelvis en cigarraffär, låt vara att tobaksvarorna äro undantagna från skatten, där i regel små inköp förekomma. Man kan icke betunga dylik handel, som man kanske från vissa affärskretsars sida betraktar som mindre önskvärd, men som ändock förekommer i vårt samhällsliv, med sådana orimligheter, som var och en måste inse peka alldeles på tok.

Detta har gjort att den intensiva begäran från affärsvärldens sida, som haft sina talesmän inför utskottet, har man icke kunnat gå till mötes. Det beror icke på någon oginhet emot dem, som vilja förfara på detta mera öppna och klara sätt. Men jag föreställer mig att även om man skriver till Kungl. Maj:t, som högerreservanterna i detta fall föreslå, skulle det bli fruktansvärt svårt för Kungl. Maj:t att hitta på en metod med synlig skatt, som är möjlig att praktisera på tillfredsställande sätt.

Jag skall också, herr talman, säga något om ett annat viktigt moment i denna skattefråga, nämligen frågan om undantagen av varor från beskattningen. När herr förste vice talmannen här läste upp en rad klagomål över skattens besvärligheter, som till stor del voro ganska riktiga, så hade det varit skäl i att han i detta sammanhang också talat om det faktum, att de allra flesta klagomålen voro riktade mot de undantag från beskattningen, som gälla livsmedlen, nämligen smör, mjölk och grädde, margarin, potatis, mjöl, gryn

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

och bröd. Onekligen komma dessa undantag att vålla mycket stora besvärigheter. Men jag har måst konstatera, att man från bondeförbundets sida varit mycket förstående då det gällt strävandena att låta dessa varor vara undantagna. Gentemot de månghundra klagomål, som kommit utskottet till handa just på denna punkt, där de allra största besvärigheterna för handeln vållas, har man tacknämligt från herr förste vice talmannens och hans meningsfränders sida hävdats, att det icke går an att slopa dessa undantag. Om man hade varit lika litet känslig för affärsvärldens svårigheter i andra avseenden som i denna för affärsvärlden vitala punkt, så hade kanske herr förste vice talmannen här lagt mindre tonvikt vid en del av de erinringar, som nu framfördes.

Jag kan emellertid förstå sammanhanget i detta — jag begriper det faktiskt mycket väl. Jag har nämligen svårt att tänka mig det vara möjligt att praktisera en skatt av denna karaktär, därvid man för alla, som måste inköpa sina varor, pålägger en skatt på sådana elementära livsförnödenheter som mjöl och bröd, gryn och potatis, smör och mjölk och dylikt, utan att man ser till att den stora del av nationens befolkning, som producerar dessa varor, jordbrukarna, också får bära någon skatt för de kvantiteter därav, som den konsumerar själv. Jag sticker inte under stol med att det vid utskottsdiskussionerna angående dessa ting även från bondeförbundsreservanternas sida har sagts, att det är rättvist att så sker — man har således inte förnekat det, men utskottet har givetvis inte kunnat utan vidare utforma något system, som över huvud ansetts möjligt att praktisera.

Nu har utskottet emellertid sagt, att det anser det angeläget att Kungl. Maj:t närmare ser på dessa ting och undersöker, om det finns några framkomliga vägar, men utskottsmajoriteten har inte känt sig så förvissad om att detta varit möjligt att den hemställt, att Konungen också skall komma med ett förslag i den riktningen. Det kan nämligen vara intressant, att, innan Konungen kommer med något sådant förslag, få se hur en sådan utredning skulle taga sig ut, som avsåge att varje producent, varje jordbrukare eller annan, som frambringar livsmedel, skulle åläggas att deklarerat och erlägga skatt för alla förnödenheter, som han toge ut av sin egen produktion. Hur det skall vara möjligt att få ett någorlunda rimligt kontrollsystem på sådant, det har utskottet inte heller kunnat räkna ut.

Under förhandenvarande förhållanden har utskottet ansett det vara ofrånkomligt att vissa undantag göras i fråga om skatten på sådana elementära förnödenheter, som det här är fråga om, och därom ha alla inom utskottet varit ense utom herr Henriksson, för vilken nu herr Holmström är talesman, när han här yrkar att man skall slopa dessa undantag. De gälla, märk det, livsförnödenheterna, men inte de andra förnödenheter, som finnas angivna i propositionen, fodersäd, gödselmedel och dylikt, utan endast sådana förnödenheter som mjölk, grädde, smör och margarin, potatis, mjöl, gryn och bröd. Dessutom skulle jämväl bestämmelsen om fritagande från skattskyldighet, när jordbrukare, fiskare eller trädgårdsodlare till och med endast i ringa omfattning sälja egna produkter, slopas. Jag föreställer mig, att kammaren inte är benägen att reflektera på denna reservation.

Jag skall dröja, herr talman, med att säga något om högerreservanternas yrkande i fråga om ändring av bestämmelserna i 11 § till dess att min aktade vän herr Velander har talat för deras reservation, då jag ber att få återkomma.

Innan jag slutar mitt anförande, vill jag dock här ha sagt, att om någon tror, att man från utskottsmajoritetens sida ser mindre bekymrat på denna skatt, än vad reservanterna göra, så tar han fel. Utskottsmajoriteten har emellertid funnit, att jämmer och veklagen knappast kunna lända mycket till. Vi

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

äro i en sådan belägenhet att vi måste foga oss i förhållanden, som vi inte under normala tider ens skulle ha reflekterat på. När nödläget tvingar oss in i sådana svårigheter och när man inte kan anvisa några andra och bättre vägar att komma fram på, förefaller det mig vara bäst, att man tar bördan på sig och gör det utan jämmer och gnäll. Jag hyser också den förhoppningen, att de oerhörda besvärligheter — jag säger *oerhörda besvärligheter*, som komma att påvåla affärsmännen och övriga skattskyldiga, icke skola bli av sådan art att dessa människor, som vi måste lita till i detta fall, därför tappa lusten och hägen att fylla den stora samhällsuppgift, som endast de kunna fylla.

Att man inte i fråga om den skatteform, som omsättningsskatten utgör, skall kunna tillämpa samma noggrannhet vid förfarandet från de skattskyldigas sida och i fråga om övervakningen och kontrollen som beträffande andra skatter, det står för mig klart. Det kanske kan vara farligt att säga så, ty det skulle kunna tydas på det sättet, att det inte skulle vara så noga därmed i detta fall, men ingen vettig människa har rättighet att begära samma noggrannhet vid handhavandet av denna beskattning som vid handhavandet av våra vanliga skattelagar. Vi få var och en i sin stad försöka göra det bästa möjliga, och alltjämt har jag den förhoppningen, att man från affärsvärldens och från övriga skattskyldigas sida skall anstränga sig att intill måttet av vad som möjligt är göra det bästa även under svåra förhållanden. Om det skulle visa sig att det skulle skära ihop på ett sådant sätt, att det skulle bli ett alldeles orimligt resultat, så må vi kräva, att Kungl. Maj:t inte dröjer med att framlägga eventuella förslag om sådana ändringar och jämkningar, som kunna så vitt möjligt undanröja svårigheterna.

Till slut, herr talman, ber jag att få uttrycka en personlig önskan, nämligen den, att denna skatt måtte visa sig vara sådan, att vi snarligen slippa ifrån den.

Jag ber att i den föredragna punkten få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Med anledning av herr Bärge's fråga, varför jag icke i utskottet eller nu här i kammaren yrkade avslag å det föreliggande förslaget, ber jag få säga, att det var inför ansvaret i det nuvarande läget, då staten måste ha inkomster, som jag ansåg mig icke kunna yrka avslag, eftersom jag icke hade något positivt motförslag utarbetat att sätta i stället, och att i skrivelse till Kungl. Maj:t nu begära upphävande av förslaget, sedan det en gång har blivit infört, det vore väl i varje fall att göra den sista villan värre än den första.

Herr Bärge yttrade vidare, att sockeraccisens storlek, ifall man hade gått den vägen för att få ut 40 miljoner kronor, hade behövt vara 40 öre per kilogram. Men det är ju bekant, att den årliga förbrukningen av socker här i landet är 250,000—300,000 ton. Även om kvantiteten accispliktigt socker icke skulle ha blivit större än 200,000 ton, skulle således det icke ha behövts högre accis än 20 öre per kilogram för att den skulle ha givit ett belopp av 40 miljoner kronor.

Herr Velander: Herr talman! Utskottets ärade ordförande har uppfordrat mig att säga några ord angående den ifrågasatta ändringen av författningsförslagets 4 §. Jag skall efterkomma detta önskemål, men det må ursäktas mig, om jag dessförinnan berör även vissa andra spörsmål.

Det förefaller mig, som om vi alla borde vara ense om att det statsfinansiella läget är så pressat, att nya verkliga inkomster i betydande omfattning måste utan uppskov uppbringas. Det är sålunda inte någon överdrift, om man här säger, att departementschefen befunnit sig i ett nödläge, då han äntligen sett

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

sig föranlåten att underställa riksdagen förslag om en åtminstone till namnet allmän omsättningsskatt för att därigenom utvinna ett belopp av kanske 200 miljoner kronor.

Om emellertid propositionens avlåtande föranletts av ett nödläge, har riksdagen försatts i ett tvångsläge inför ställningstagandet till den föreslagna skatteformen, som på grund av sin natur men även på grund av sin konstruktion kan göras till föremål för mycket vägande erinringar av ekonomisk, socialpolitisk och jämväl skatteteknisk art. Departementschefen är ock själv fullt på det klara med den saken.

Att utskottet icke gärna kunnat anvisa nya vägar för täckning av det av departementschefen avsedda beloppet måste framstå såsom självfallet. Det greppet om statens finanser och möjligheter kan icke förutsättas vara tillfinnandes inom ett riksdagens utskott, att det i en hastig vändning kan framskaffa hundratal miljoner kronor. Utskottet är icke heller något finansdepartement, utrustat med en månghövdad utredningsapparat, där åtminstone i förevarande sammanhang många vägar måste hava undersökts och ventilerats, ehuru man icke fått veta så särskilt mycket därom.

Utskottet tillstyrker alltså de 200 miljonernas uppbringande genom ett accepterande av omsättningsskatten.

Beträffande dennas konstruktion och utformning har utskottet befunnit sig i samma tvångsläge som i fråga om anvisandet av de avsedda 200 miljonerna. Jag skulle knappast tro, att någon inom utskottet känt sig övertygad om att det förslag, som nu förordas till antagande av riksdagen, kan vara det bästa möjliga. Utskottet har visserligen, såsom det här sagts, presterat åtskilligt arbete och därunder åstadkommit en del ändringar och klarlägganden, som säkerligen bliva av värde vid tillämpningen. Men någon omarbetning av propositionen från andra utgångspunkter än departementschefens har icke varit möjlig. Tiden har därtill varit för kort och problemen alltför invecklade. Annan sakkunskap än den av departementschefen anlitade har icke heller stått till utskottets förfogande.

För det förslag, som här föreligger, bär alltså främst departementschefen det fulla ansvaret. Jag har velat säga detta, icke därför att departementschefen kan förutsättas hava på något sätt velat undandraga sig detta ansvar, utan närmast därför att det i ett avsnitt av propositionen, i samband med en antydning att utformningen av lagstiftningen varit förenad med betydande svårigheter, heter, att »denna omständighet bör dock enligt min mening icke hindra, att det inom finansdepartementet utarbetade förslaget i föreliggande skick underställes riksdagen». Det är inte något energiskt förordande, som kommer till uttryck i dessa ordalag. De peka närmast hän mot att det här rör sig om något underlag för en diskussion och en fortsatt diskussion.

I själva verket kan icke heller det föreliggande förslaget förutsättas innebära någon slutgiltig lösning.

Departementschefen betonar i skilda sammanhang de utomordentliga svårigheter, som mött vid förslagets utarbetande och som säkerligen möta vid dess omsättning i praktiken. Utskottet understryker betydelsen av dessa svårigheter samt rekommenderar på olika punkter fortsatt prövning och utredning. Reservanterna ha samma inställning. Skillnaden mellan utskottsmajoritetens och reservanternas ståndpunkt synes egentligen vara, att majoriteten icke vill och kanske inte vågar yppa någon mening om, när denna utredning och översyn lämpligen skall sättas igång, under det att reservanterna anse, att detta bör ske utan uppskov.

Jag skall här inte trötta med att upprepa reservanternas olika skäl för sin ståndpunkt. De återfinnas i huvudreservationen. Jag vill dock säga, att, när de

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

mest sakkunniga och vederhäftiga talesmän för exempelvis handeln uttryckligen förklara, att det genombrytande av skatteplikten, som skett genom den långa raden undantag i författningsförslagets 2 §, omöjliggör ett behörigt och korrekt fullgörande av denna skatteplikt, då måste den saken utan dröjsmål upptagas till övervägande och utredning. Vad som av mig nu äsyftas, utgör inga lösa påståenden. Uppgifterna ha lämnats i sådan ordning, att utskottet säkerligen inte vill och inte kan ifrågasätta deras riktighet. Men då går det inte att ställa utredningen rörande svårigheternas övervinnande på framtiden. Man måste taga hänsyn till dem, som i första rummet hårt drabbas av denna skatteforms genomförande. Det var på grund härav med verklig tillfredsställelse som jag konstaterade, att finansministern ställde sig mycket välvillig till reservanternas krav på omedelbar utredning, i det han förklarade, att det egentligen sammanföll med de tankegångar, som vore tillfinnandes inom finansdepartementet. Man hade då också kunnat förvänta, att utskottets ärade ordförande skulle kunnat övergå på den linjen och sålunda stött reservationen, vilket han till min överraskning dock inte gjorde.

Jag vill emellertid i detta sammanhang med ett par ord beröra några uttalanden, där, såvitt jag förstod, finansministern något missuppfattat reservanterna och kanske även utskottet.

Finansministern konstaterade även han det grundliga övervägande, som förekommit å utskottets sida, och uttalade sin särskilda tillfredsställelse över att det, trots detta grundliga övervägande, icke varit möjligt för utskottet att komma fram på någon annan linje än propositionens. Av vad jag redan har sagt framgår, att det icke är någon övertygelse om att propositionen anvisar den enda framkomliga linjen, som föranlett utskottet och även högerreservanterna att nu stanna för denna linje, utan att det av olika skäl varit omöjligt för utskottet att verkställa någon omarbetning av propositionen.

Sedan nämnde finansministern något om att reservanterna inte hade ifrågasatt någon utredning beträffande möjligheten att gå in för en partihandelsskatt i stället för den här föreslagna skatteformen. Jag skulle härtill vilja säga, att det för min del inte varit möjligt att helt tillägna mig den uppfattningen, att en skatt, lagd på sista ledet i varudistributionen, är att föredraga. Jag erkänner visserligen att det mot en partihandelsskatt kan resas många och bärande invändningar; och utskottet har gjort sitt allra bästa för att få fram ett koncentrat av alla dessa invändningar. Jag vågar emellertid hålla före, att, om man ansträngde sig på samma sätt för att få fram alla de invändningar, som kunna göras emot den nu föreslagna skatteformen, skulle dessa invändningar icke bli färre och icke heller av mindre styrka. Vid en blivande utredning rörande med omsättningsskatten sammanhängande spörsmål torde sålunda även en skatt, lagd på partihandeln, böra närmare skärskådas.

Vidare yttrade finansministern, att högerreservanterna, när de ifrågasatt fortsatt utredning, gått in för den uppfattningen, att jordbrukarna borde för sina uttag ur den egna rörelsen eller driften erlægga omsättningsskatt. Jag vill till förebyggande av missförstånd härtill hava sagt, att det i första rummet är utskottet, som gått in för en undersökning av denna linje, och att detta har skett utan någon som helst erinran från de ledamöter av utskottet, som äro hemmahörande hos bondeförbundet. Högerreservanterna ha på den punkten inte gjort någonting annat än ordagrant citerat vad utskottet, inklusive bondeförbundets representanter uttalat. Men vi dela naturligtvis den uppfattningen, att om den tanken fullföljes, att undantagen enligt 2 § böra reduceras så långt möjligt och helst helt elimineras, kan detta inte ske utan fortsätta överväganden om, bland annat, hur de mindre bärkraftiga inkomstskikten och särskilt de bland dessa, som ha större försörjningsbörd, skola kunna

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

bispringas, och det är enligt vår tankegång alldeles klart, att även spörsmålet om jordbrukarnas skyldighet att utgöra omsättningsskatt för egna uttag måste i sådant sammanhang övervägas. Men jag upprepar det, detta är inte något uppslag från högerreservanternas sida, utan det är utskottets linje, som vi där ha biträtt.

Jag skall, herr talman, i anslutning till vad jag nu har yttrat be att få instämma i det yrkande, som här förut har ställts om bifall till huvudreservationen i dess första punkt, alltså om en utredning snarast möjligt rörande med omsättningsskattens införande sammanhängande problem.

Jag skall så säga något om den ifrågasatta ändringen av författningsförslags 4 §.

Om jag skulle vara varudistributör eller handlande och alltså drabbas av omsättningsskatt, är det givet, med mitt sätt att se, att jag som regel åtminstone komme att söka täckning för densamma genom dess övervältrande på köparen-konsumenten. Detta kan ske på olika sätt. Jag kan lägga in skatten i priset; täckning för skatten erhåller jag då på ett för köparen osynligt sätt. Jag kan också i samband med försäljningen öppet till priset för varan lägga ett belopp, till storleken motsvarande skatten. Detta belopp kan angivas å själva varan genom någon märkeslapp eller dylikt, å upprättad nota eller å utfärdat kvitto. Därest jag underlåter att söka täckning för skatten på någotdera av nu angivna sätt, kan det betyda, att jag svarar för skatten själv, jag minskar med andra ord min vinst till förmån för konsumenten, såsom departementschefen förutsätter kan komma att understundom ske. Men det kan också betyda, att jag höjer priset på vissa av mig saluhållna varor icke blott med den skatt, som kan anses belöpa å dessa, utan med ytterligare något belopp, som då avses för täckning av skatten å andra varor. Det kommer säkerligen att givas fall och många fall, då detta blir den för säljaren lättast framkomliga vägen, och han anpassar sig nog efter minsta motståndets lag.

Inkalkylerar jag nu skatten i priset eller söker jag täckning för densamma på något för köparen synligt sätt, exempelvis genom angivande å notan, räcker det emellertid inte med en höjning av 5 %, utan det skall vara 5.263 %; jag har nämligen att erlägga skatt på själva skatten. Detta sammanhänger därmed, att i den skattepliktiga omsättningen, därå skatt skall utgöras med 5 %, ingår även den del av priset för varan, som av säljaren beräknats motsvara omsättningsskatten. Detta framstår åtminstone för reservanterna såsom obilligt och principiellt betänkligt. Det inbjuder till ett frångående av fasta utgångspunkter vid prissättningen och en höjning av priset till den gräns, som i det särskilda fallet kan anses möjlig. Man kan nämligen icke förutsätta, att vederbörande skall räkna med en skatt på exempelvis 5.263 %. Skatten får i stället utgöra förevändning eller motiv för en varufördyring, som kanske icke är påkallad av själva skatten. Jag vill nu inte säga, att reservanternas linje utgör någon garanti för motsatsen, men den måste dock erbjuda ett lämpligare och riktigare utgångsläge för skattens beräkning. Alldeles särskilda svårigheter måste också uppkomma på grund av nu antytt förhållande exempelvis inom de stora avsnitt inom varudistributionen, där man rör sig med fastställda bruttopriser, d. v. s. priser som bestämts av producenten-fabrikanten och som jämväl inrymma avsedd ersättning eller provision till detaljhandlaren.

Dessa tankegångar ha fört reservanterna fram till den ståndpunkten, att den skattepliktiga omsättningen bör regelmässigt bestämmas till 95 % av omsättningssumman för de varor, som äro underkastade beskattning. Därmed blir det möjligt att vid kalkylering och beräkning med utgångspunkt från skatten upptaga denna till jämna 5 %. Därmed skulle likformighet och likställighet ernås icke blott mellan dem, som tillämpa, vad jag skulle vilja kalla, öppen de-

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

bitering och slutan debitering av skatten, utan även mellan dessa båda kategorier å ena sidan samt skattnöjning vid import å andra sidan. Att märka är nämligen, att enligt propositionen skatt icke skall utgöras å skatten vid import av varor utan endast å inköpspriset med tillägg av tull och andra å varan nedlagda kostnader intill dess ankomst till bestämmelseorten.

På denna punkt, herr talman, skall jag senare återkomma med ett yrkande.

Till utskottets utlåtande finnes fogad en blank reservaton, som tar sikte på taxeringsförfarandet. Denna reservaton ansluter sig till två i propositionen redovisade yttranden, det ena av landshövdingen i Örebro län och det andra av chefen för riksräkenskapsverket.

Taxeringen och uppbörden av omsättningsskatten kommer att försiggå på ungefär följande sätt. Om förordningen träder i kraft den 1 januari 1941, skall regelmässigt, därest icke någon övergångsbestämmelse föranleder till annat, under första hälften av februari den skattskyldige ha att till länsstyrelsen avlämna uppgift, som upptar den skattepliktiga omsättningen för januari månad, och samtidigt skall skattebeloppet inbetalas. Så fortsätter man på samma sätt månad för månad under hela året och även under det därpå följande året, till dess att taxeringsnämnderna slutfört sitt arbete. Dessa tillkommer det nämligen att definitivt fastställa den skattepliktiga omsättningen, som det heter. Länsstyrelserna ha under tiden ingenting annat att göra än att ta emot och samla de månatliga uppgifterna och att i anslutning till dessa upprätta en särskild längd, där de skattepliktiga skola registreras.

Nu kan man fråga sig: äro taxeringsnämnderna lämpade att ta hand om den dem tillämnade uppgiften? I det hänseendet kan konstateras — det torde vara en ganska allmän enighet på den punkten — att taxeringsnämnderna redan nu äro överhopade av arbete. Det klagas på många håll, icke minst från länsstyrelserna, över att det är synnerligen svårt att uppbörja icke blott sakkunniga taxeringsrevisorer utan även taxeringsnämndsordförande, som äro skickade för uppgiften. När nu taxeringsnämnderna, respektive deras ordförande, ge sig i kast med dessa ting, blir det första, de ha att göra, att fastställa den skattskyldiges hela omsättning under beskattningsåret. Uppgift om denna omsättning få de icke omedelbart av deklarationshandlingarna. Om det rör sig om en skattskyldig, som är bokföringspliktig, låter det sig knappast göra att med stöd av den vinst- och förlusträkning och de balansräkningar, in- och utgående, som finnas bilagda deklarationen, fastslå den saken. Än svårare blir det beträffande icke bokföringspliktiga. Sedan man efter komplettering av uppgifterna kommit fram till hela den faktiska omsättningen, gäller det att fastställa den skattepliktiga delen därav. Därvid har man att taga hänsyn till de undantag, som äro stadgade i 2 § av det föreliggande författningsförslaget, men i samband därmed uppkomma också alla möjliga tolkningstvister, vartill stadgandena i 1 § kunna ge anledning. Det är alltså taxeringsnämnden, som i första hand har att syssla med vad som i de särskilda fallen är att beteckna såsom butikshandelsvaror, begreppet butik och en del andra ting.

Jag måste säga, att man får vara mycket sangvinisk för att tro att taxeringsnämnderna skola gå i land med en sådan uppgift. Länsstyrelserna säga — i varje fall har jag hört det sägas från länsstyrelsehåll — att de icke äro benägna att påtaga sig detta arbete, då de icke ha kvalificerad arbetskraft till sitt förfogande. För min del skulle jag dock härtill vilja genmäla, att det måste vara lättare att inom länsstyrelsernas ram inkoppla två, tre eller fyra för uppgiften lämpade personer än att tillföra taxeringsnämnderna den arbetskraft och den kompetens, som fordras för uppgiftens rätta omhändertagande. Jag menar alltså att, om man förlade arbetet till länsstyrelserna, skulle det

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

bli möjligt för dessas befattningshavare att kontinuerligt följa händelseutvecklingen under hela året. Det skulle bli möjligt att sätta igång en särskild undersökning i anslutning till en viss månadsuppgift, att företaga bokföringsgranskning och dylikt, under det att skattens definitiva fastställande lämpligen kunde anstå, tills taxeringsarbetet inom taxeringsnämnderna slutförts, så att länsstyrelserna också bleve i tillfälle att tillgodogöra sig det material, som förelegat hos taxeringsnämnderna.

Reservationen på denna punkt är ju så formulerad, att jag icke kan framställa något yrkande i anslutning därtill. En omfattande omarbetning av propositionen hade erfordrats för att få fram ett underlag för ett yrkande i detta sammanhang, och det har jag inte kunnat inlåta mig på. Jag har emellertid här velat giva uttryck åt den uppfattning, som uppbär reservationen, och jag hoppas att, om finansministern med den välvilja, han deklarerat till reservanternas utredningskrav, sätter i gång med den avsedda utredningen, därvid även kommer att beaktas frågan om lämpligheten av att bibehålla taxeringsnämnderna såsom organ för denna beskattnings genomförande.

Herr Gustavson, John: Herr talman! För inte så länge sedan har från auktoritativt håll betonats, att avgörandet i de stora frågorna helt ligger i riksdagens hand. Att så bör vara fallet är även min uppfattning. Å andra sidan kan man knappast värja sig för intrycket, att det föreliggande utskottsutlåtandet har ett drag, starkt påminnande om en bekant bekännelse: »Här står jag och kan inte annat.» Man skulle så gärna vilja hoppas, att det går bättre än tydligen även utskottet befarar, men tyvärr... Det är icke obefogat att från alla sidor inom utskottet — majoritet som minoritet — starka betänkligheter kommit till synes. I synnerhet gäller detta om den skarpa kritik, som av herr Gränebo m. fl. anförts, och jag vill för min del ansluta mig till och understryka denna.

Som jag jämte fem ledamöter av andra kammaren väckt motion i ärendet, vill jag även något beröra denna. Jag måste utan vidare konstatera, att det framlagda skatteförslaget hör till de mest osympatiska former av beskattning. Man saknar i detsamma de bärande grundprinciper, som man under senare årtionden till väsentlig del vant sig vid i fråga om den svenska skattelagstiftningen, nämligen hänsyn till den skatteskyldiges bärkraft, hans inkomster och försörjningsbörd. För min del är jag ingalunda motståndare till en viss indirekt beskattning, men jag kan icke dölja för mig, att det innebär ett nytt drag i fråga om det s. k. folkhemmet Sverige, att i dessa icke minst för folkets breda lager hårda tider på det sätt, som i det föreliggande förslaget ifrågasättes, beskatta en mängd nödvändighetsvaror. Det förefaller även, som om det skulle brista åtskilligt i fråga om planmässighet och konsekvens, när man synes avse att genom omsättningsskatten fördyra nödvändighetsvaror och beskära de breda lagrens möjligheter att köpa dem, samtidigt som man å den andra sidan genom rabatter, 32 miljoner kronor till förbilligande av mjöl och kanske även lika mycket till förhöjda folkpensioner, bidrager att öka köpkraften hos samma människor. Att på detta sätt på en gång både ge och ta synes vara att inte låta den ena handen veta vad den andra gör och knappast heller bidraga att förbättra statsfinanserna.

Gentemot det av mina medmotionärer och mig framförda uppslaget har anförts, att dess trappstegsformiga avvägning av beskattningen skulle medföra en viss ojämnhet. Detta är dock endast en teknisk ofullkomlighet, som av experter lätt nog kan utjämnas. I vart fall har, enligt vad jag förspott, även inom utskottet erkänts, att vårt uppslag skulle bli väsentligen lättare att bära för de breda lagren än regeringsförslaget. Och en sak är väl ändå

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)
obestridlig — vårt förslag lämnar fattigt folk i fred, medan herr Wigforss vill ta även från fattiga, sjuka och understödstagare, då han beskattar nödvändiga livsmedel, arbetskläder och skor. Utskottet har därtill även lagt skatt på apoteksvaror.

I fråga om ojämnheten olika inkomstgrupper emellan kan man väl inte säga, att det föreliggande förslaget på något vis innebär någon rättvisa i fördelningen av bördorna. Om vi tänka på en familj med fem, sex, sju, åtta barn; tänk vad det betyder för denna familj! Den får betala åtta eller tio gånger så mycket i skatt som en rik ungkarl eller en förmögen barnlös familj. Man kan inte tala om rättvisa i detta sammanhang.

Herr Bårg sade — vilket också framgår av hela utskottsutlåtandet — att man icke är glad åt vad man åstadkommit, men att vi få finna oss i nödläget. Staten måste ha pengar, och vi lita på vårt folks håg och lust att bära bördorna. Men, herr Bårg, det räcker inte i en svår tid med folkets lust och håg att bära bördorna. Det fordras också åtminstone en sak till: det fordras förmåga. Men en sak, som befrämjar att man kan bära svårigheterna med jämnmod är, om man vet att man bär dem gemensamt och att de äro rättvist fördelade. Till och med mycket svåra förhållanden kunna bäras med jämnmod om de delas av alla; det är gammalt, känt uttryck.

Jag vill helt och fullt understryka vad herr Gränebo m. fl. anført om den orättvisa, det trassel och det missnöje, som av det här föreliggande förslaget säkerligen kommer att framkallas. Det förefaller icke rimligt att tvångsälägga mer än 100- eller 150 tusen detaljhandlare, hantverkare och småföretagare att tjänstgöra som skatteuppbördsmän i samband med sin försäljning. Många av dem ha ingen bokföringsskyldighet, och åtskilliga därutöver sakna nog ordnad bokföring. De redovisningssvårigheter, som här måste uppstå, äro uppenbara och medföra även att kontrollen i hög grad försvåras. Samma sak gäller i fråga om kravet från många håll att skatten göres »öppen». Att så icke sker, bidrager även att försvåra kontrollen från allmänhetens och myndigheternas sida.

I vår motion yrka vi icke, att det av oss framförda uppslaget skall utan vidare bifallas, men vi ha ifrågasatt dess omprövning, icke minst därför att på denna väg en möjlighet öppnas till justering av de i synnerhet inom de s. k. dyrorterna alldeles för höga skattefria avdragen.

Det föreliggande förslaget är så föga rättvist, när det gäller hänsynen till bärkraft, och vållar så mycket besvär och trassel, att det icke synes tvivelaktigt, att man med god vilja borde kunna vid fortsatt omprövning komma fram till ett bättre förslag. Ingen kan heller få mig att tro, att det redan nu skulle vara så skralt med statens kredit, att det inte skulle gå att skaffa de summor, man räknat med för den närmaste tiden, på annat sätt än genom att nu besluta en omsättningsskatt. Så stora som olägenheterna av skatten äro, synes mig ett uppskov vara att föredraga framför att nu besluta i enlighet med det föreliggande förslaget.

Herr Gränebo har icke minst i det anförande, som han höll här i kammaren för en stund sedan, understrukt de betänkligheter, som uttalas i det särskilda yttrande, över vilket han står som första namn. I slutet av sitt anförande här i kammaren yttrade han en sak, som jag icke vill underlåta att citera: »Ju mera man studerar det, desto mera övertygad blir man om olämpligheten av detta förslag.» Detta måste väl innebära, att det endast är en tidsfråga, när herr Gränebo låtit betänkligheterna påverka sig i så hög grad, att han dragit konsekvenserna av den sakliga kritik, som han här riktat mot förslaget, och röstat för avslag. Jag kan inte pretera någon bättre motivering för ett avslagsyrkande än den, som har anförts såväl i det vid utskottsutlåtandet fogade

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

särskilda yttrandet som i det anförande som herr Gränebo höll här i kammaren.

Jag skulle inte tro, att det förhåller sig så som herr Nilsson i Landeryd sade. Han hade den uppfattningen, att det inte skulle finnas någon möjlighet att skaffa dessa beräknade 200 miljoner kronor på annat sätt än genom denna allmänna omsättningsskatt. Jag tror i motsats mot herr Nilsson, att så illa är det inte; så långt har det inte gått. Vi få nog kanske inom en snar framtid erfara, att det icke räcker med anskaffandet av denna summa, som omsättningsskatten skulle innebära, och jag tror det går att åstadkomma ytterligare belopp. Men blir det så, att en allmän omsättningsskatt med alla sina stora orättvisor och besvärligheter bör tillgripas, så anser jag att den borde vara den *sista* av de utvägar som anlitas. Jag har synnerligen svårt att förstå, när jag läser namnen på dem som bära ansvaret för utskottets utlåtande, att de ha kunnat gå med på en skatt, som i så hög grad drabbar de mindre bemedlade och det fattiga folket i detta land, så att, som jag förut har skisserat, en fattig, barnrik familj kan få betala åtta till tio gånger mera i skatt för samma ändamål än en förmögen ungarl eller en mycket liten familj, och att det icke från något av partierna har höjts en enda röst emot detta utskottsutlåtande.

Jag ber, herr talman, att på grund av vad jag yttrat och med åberopande icke minst av vad som anförts av herr Gränebo få göra följande yrkande:

Först ber jag att få yrka avslag på utskottets förslag. Jag ber även att få framställa yrkande om bifall till den av mig och mina medmotionärer i motion nr 24 i denna kammare framförda hemställan om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om nytt skatteförslag, vari med enklare förfaringsätt och mindre invecklade kontrollåtgärder förenas större hänsyn till försörjningsbörda och skattekraft.

I detta anförande instämde herrar *Löfvander, Friggeråker, Holstenson* och *Eskhult*.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7.30 e. m.

Herr Andersson, Elon: Herr talman! Efter allt som har sagts om denna skatt, såväl i den allmänna diskussionen som under debatten i dag, torde det ej vara nödvändigt att understryka, att det här är fråga om en obehaglig och svärbemästrad skatt, som ingen vill ha, och att tveksamheten mot dess införande har varit så stor, att den endast med nöd och näppe har kunnat övervinnas till och med av det starka skäl, som en hänvisning till det statsfinansiella läget innebär. Det är väl också ganska onödigt att erinra om att utskottet betraktar varken den kungl. propositionen eller sitt eget något reviderade förslag som en fullgången produkt, mot vilken inga anmärkningar kunna framställas och som icke är i behov av en noggrann omsikt med hjälp av de erfarenheter som under tillämpningen kunna vinnas. Utskottets utlåtande har i själva verket, såsom det på något håll har anmärkts, karaktären av en, visserligen hovsam, anmodan till Kungl. Maj:t att så snart sig göra låter komma tillbaka till riksdagen med ett bättre övervägt förslag till allmän omsättningsskatt än det som utskottet under omständigheternas tryck nu finner sig föranlåtet rekommendera riksdagen till antagande. Det är anmärkningsvärt, att denna, så vitt jag förstår, mycket riktiga och om en viss tillfredsställelse med innehållet vittnande tolkning av utskottsutlåtandet uppenbarligen har gjorts av en av de utskottsledamöter, som dock i särskild reservation sedermera funnit sig föranlåten att uttala sitt missnöje med innehållet i utskottets utlåtande.

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

För min del betraktar jag utskottsutlåtandet precis på samma sätt, men då har jag, herr talman, funnit det ganska opåkallat att i en reservation ytterligare understryka det som jag finner vara en av huvudpunkterna i utskottets allmänna motivering: denna uppmaning till Kungl. Maj:t att med yttersta noggrannhet följa erfarenheterna av denna skatt och sedan låta dessa erfarenheter taga de uttryck i fråga om omändring och komplettering av lagstiftningen som befinnas vara nödvändiga.

Jag skall inte fördölja, att jag på frågans tidigare stadium haft mycket starka sympatier för ett system, som tillåtit skattens uttagande i ett tidigare skede av distributionsprocessen: vid partihandlarnas eller producenternas försäljning till detaljhandlarna eller eventuellt till konsumenterna. Jag anser det fortfarande obevisat, att icke detta system hade kunnat utformas till ett i vissa avseenden smidigare och effektivare instrument än det som riksdagen nu sätter i Kungl. Maj:ts hand. Men om jag är oviss på den punkten, har jag fullständigt klart för mig, att även detta system skulle ha medfört problem av den art och svårighetsgrad, att de skulle ha tarvat mycket noggrant övervägande och att det i sakens nuvarande läge varken är möjligt att framlägga ett sådant förslag eller att ens rekommendera detta system med en sådan visshet, att frågans avgörande kan uppskjutas i avvaktan på utredning och förslag därom. Jag har för min del, herr talman, nödgats böja mig för de fakta, som i dag föreligga och som ha sagt mig, att om man inom en rimlig tid vill genomföra en konsumtionsbeskattning av den ungefärliga storlek som här avses, så har den enda möjliga vägen blivit anslutning till de principer som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag. Sedan jag blivit övertygad härom, har jag ansett det varken lämpligt eller nödvändigt att på något annat sätt än som här sker ge uttryck åt mina ursprungliga funderingar eller mina svikna förhoppningar. Att i form av ett särskilt yttrande eller på annat sätt ytterligare inom kammaren ventilera mina missträknings, utan att äga modet att på grundval av dessa missträknings taga ansvaret för ett yrkande om avslag eller om ett annat system, som jag funnit vara bättre än det som utskottet har, det har förefallit mig vara en gest, som inte bara är mycket litet värd utan som också ser föga vacker ut.

Det är förnämligast två frågor, som under diskussionen om denna skatt ha vållat och alltjämt vålla oro. Det är frågan om den synliga skatten och om undantagen. Från början var det frågan om den synliga eller osynliga skatten, som var debattens huvudfråga. Jag har för min personliga del aldrig kunnat värja mig för det intrycket, att man gjort något för stort väsen av denna tekniska detalj, och jag har nog en känsla av att diskussionen om den detaljen på sistone börjat ebba ut. Det är ju också märkligt, att det inte föreligger någon reservation på denna punkt. Jag vet inte, om det beror på någon åsiktsförändring eller om man helt enkelt hesiterat inför de tekniska svårigheter, som ett system med synlig skatt visat sig medföra. Ett litet rudiment av det önskemålet antar jag man får söka i de krav på en skatt på 95 procent av vederlaget, som återfinnes i högerreservationen. Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med att upprepa den argumentering däremot, som från annat håll har framförts; jag vill bara påpeka att när man talar om det principiellt oriktiga i att upptaga en skatt på skatten, så begränsar sig faktiskt den principiella olägenheten inte till denna skatt, utan den förekommer i andra skatteförordningar, varom riksdagen beslutat. När man talar om att den 95-procentiga redovisningen skulle så avsevärt underlätta kalkylering och prissättning, tror jag också man avsevärt överdriver dess betydelse. Påståendet är utan tvivel riktigt i fråga om vissa märkesvaror, men det kan inte ha någon allmän-giltig betydelse, och då herr Velander påstår, att man genom en redovisning

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

med 95 procent av vederlaget skulle i varje fall kunna tillämpa en kalkylering, som betyder ett pålägg på varupriset av 5 procent, är detta uppenbarligen oriktigt. Om ett kilogram av en vara kostar 50 öre, kan man inte lägga på den 2.5 öre, utan det blir antingen 2 eller 3. Köper man 4 kilogram, kunde man visserligen lägga på 10 öre jämnt. Detta påstående om kalkyleringen kan i alla händelser inte ha någon allmängiltig betydelse. Jag tror det är självfallet, att prissättningen kommer att gå fram efter helt andra linjer. Man kommer att söka sig fram på minsta motståndets väg, som någon sagt. Jag tror också, att det är alldeles nödvändigt och berättigat, om affärsmännen i sin kalkylering av de ökade priser, som skatten kommer att medföra i konsumtionshandeln, ta hänsyn till de ökade kostnader, som skatteuppbörden medför för affärsmännen, och att kalkyleringen sålunda rimligtvis kan komma att överskrida dessa 5 procent eller dessa 5.263 procent, som det här är fråga om.

Den andra frågan, som vället en viss oro, har varit frågan om undantagen, och jag tror nog, att om man vill tala om svårigheterna för handeln, är den frågan betydligt större än frågan om den synliga eller osynliga skatten. För min del har jag haft mycket starka sympatier för tanken att kunna borttaga undantagen. Jag tror det är riktigt att säga, att utskottet ökat undantagens ram. Om man bortser från yrkandet att tidningarna skulle göras skattefria, få väl utskottets ändringar i det avseendet endast anses innebära ett förtydligande och klarläggande av den tanke, varpå den kungl. propositionen bygger. Anledningen till att utskottet icke ansett sig kunna taga bort de av Kungl. Maj:t företagna undantagen har redovisats i utskottets yttrande och ytterligare understrukits i debatten här i dag. Herr Holmström har emellertid här i kammaren yrkat bifall till den reservation i ärendet, som herr Henriksson i Stockholm avgivit och som innebär, att ur förordningens 2 § skola tagas bort de moment, b) och c), som handla om undantag av vissa livsmedelsvaror och om undantag för jordbrukare, fiskare och trädgårdsodlare, som skola få sälja egna produkter i mindre omfattning, utan att därför skatteplikt skall inträda. Jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på vad ett bifall till den reservationen egentligen innebär. Det betyder inte bara att man tar bort undantaget under b), det vill säga befriar livsmedelshandeln från det besvärande undantag som propositionen innehåller, det innebär också, att man tar bort denna skattefrihet för den ringa handel med egna produkter som moment c) talar om, och detta betyder i sin tur att man kopplar in under förordningen ett mycket stort antal nya skatteuppbördsmän, vilka skulle fungera som sådana under helt andra förutsättningar än dem som gälla för andra av förordningen berörda. Och man gör detta utan att på något som helst sätt antyda, huruvida man anser, att de normala uppbördsbestämmelser, som i övrigt finnas i förordningen, skola vara tillämpliga på dem eller icke. Saken är icke så enkel som att bara taga bort ett eller ett par moment i förordningen, utan detta har sina konsekvenser, som man inte nu på en enda gång kan komma ifrån. Jag tror inte att man i det avseendet kan komma längre än att uttala, att Kungl. Maj:t bör ägna denna sak synnerlig uppmärksamhet och undersöka möjligheterna av en framkomlig väg, och jag tror inte man skall bagatellisera det allvar, som faktiskt ligger i utskottets uttalade önskemål i denna punkt. Utan tvivel kommer den skatteförordning, som riksdagen står i begrepp att antaga, att bli mycket svår att tillämpa. Det är angeläget att de närmare föreskrifter som utfärdas komma till stånd i samarbete med näringslivets organisationer. Det är också angeläget att nu med all kraft understryka nödvändigheten av att de erfarenheter, man gör vid skattens tillämpning, noggrant prövas och föranleda de ytterligare utredningar och förslag till ändringar och kompletteringar som genom dessa erfarenheter kunna visa sig lämpliga och berättigade.

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

I dagens läge, herr talman, tror jag inte man kan komma längre än så, och det är därför jag för min del — förvisso utan varje entusiasm — ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Linnér**: Herr vice talman! När man går att bedöma det föreliggande skatteförslaget, har man i första hand att avgöra, huruvida behov förefinnes av den inkomst som skatteförslaget avser att ge, och i andra rummet, om någon möjlighet finns att på annat sätt få fram denna inkomst. Såvitt jag förstår, har icke någon vågat bestrida finansministerns påstående att ett trängande behov av inkomst föreligger, och det har heller icke under debatten gjorts något uttalande som man kunnat stå för, att samma belopp kan tagas ut på någon annan väg. Jag tror att utskottets utredning och finansministerns kommentar till denna med ganska stor visshet övertygat alla att det icke går att ta ut samma inkomst exempelvis genom accis eller något sådant. Om man kommer till detta resultat, har man ingenting annat att göra än att acceptera skatten, och det måste man göra, trots att förslaget i sin utformning är behäftat med vissa påtagliga brister. Man får betrakta skatteförslaget som ett första försök, som man får hoppas sedermera kommer att underkastas förbättringar, i samma mån som erfarenheten ger material därtill. Man bör således inte bli alltför förskräckt inför dessa tekniska svagheter, utan utgå ifrån att de så småningom kunna bortarbetas.

Det är emellertid trots detta ett par tekniska frågor som jag vill uppta till behandling. Framförallt tänker jag på 2 § 2 mom. i utskottsförslaget, vilket moment är en nyhet i förhållande till Kungl. Maj:ts proposition. Detta skatteförslag laborerar med två grundläggande begrepp: det ena begreppet är butikshandel, det andra begreppet butikshandelsvara. Intet av dessa begrepp är klart, utan båda äro tvärtom ganska svåra att definiera. Det blir säkerligen så, att först praxis kan fixera begreppen närmare. Nu har emellertid utskottet med hänsyn till svårigheten att definiera begreppet butikshandelsvara tagit sig före att föreslå att länsstyrelse skulle äga medge, att från skatteplikt i fall som avses i 1 § a) skulle undantagas varor, vilka icke äro att hänföra till butikshandelsvaror. Utskottets tankegång är sannolikt den, att det är mycket svårt att i en författning — med den stora omfattning som detta förslag har — ange vilka varor som skola anses som butikshandelsvaror, och då menar man att det skulle avgöras in casu. För min del tror jag att detta är en synnerligen betänklig väg. Utskottet har icke, såvitt jag kan se, självt kunnat ge någon ledning för dessa avgöranden. Det blir nu tjugufem olika myndigheter som skola träffa dessa avgöranden, och det torde bli alldeles oundvikligt att avgörandena komma att bli rätt växlande.

Dessutom har utskottet några uttalanden som jag för min del har mycket svårt att tolka, men som framkalla ännu större betänkligheter. Utskottet säger att ett behov av ett sådant här avgörande kan föreligga i vissa fall. Samtidigt säger utskottet att det skall ske på framställning av skattskyldig, och då förefaller det närmast, som om utskottet menade att länsstyrelsen skulle på ansökan kunna befria en individuell säljare från att belastas med denna skatt. Det finns andra uttalanden av utskottet som tyda på att detta varit utskottets mening. Utskottet säger, att till sådana medgivanden skall länsstyrelsen foga vissa föreskrifter om viss redovisning, viss speciell bokföring eller dylikt. Endast i de individuella fall, där sådana förutsättningar uppfyllas, skulle skattefrihet inträda för vissa varor. Det kan inte slå fel, att detta kommer att leda till en mycket stor ojämnhet i beskattningen. Det finns en gammal vacker regel i skatteförfattningarna som säger, att man skall eftersträva jämnhet och rätt-

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

visa i beskattningen. Den nu ifrågavarande bestämmelsen kommer helt säkert att leda till motsatsen.

Det finns också en annan teknisk bestämmelse i författningen som står i mycket dåligt samband med denna befogenhet för länsstyrelsen att avgöra vilka varor som i de individuella fallen skola anses som butikshandelsvaror. Det är bestämmelsen i 19 §, där den s. k. centrala omsättningsskattenämnden erhåller till uppgift att, efter framställning från skattskyldig eller när anledning därtill eljest uppkommer, bestämma vilken vara som skall hänföras till butiks-handelsvara eller ej. Enligt den konstruktion, som utskottet har givit, är det alltså två olika myndigheter som skola lämna besked om alldeles samma sak: centrala omsättningsskattenämnden generellt och länsstyrelse i de individuella fallen. Det är, såvitt jag tolkat saken rätt, inte bestämt utsagt, om centrala omsättningsskattenämndens avgöranden äro underkastade besvärsrätt. Däremot får man utgå ifrån att länsstyrelses beslut enligt 2 § 2 mom. kan överklagas. Hur kommer det då att gå? Jo, det kommer att tillgå så, att om en skattskyldig hos länsstyrelsen får avslag på sin framställning, kan han överklaga detta liksom alla andra länsstyrelsebeslut och fullfölja yrkandet hos regeringsrätten. Den grundläggande frågan, huruvida en viss vara skall underkastas beskattning eller icke, kommer sålunda att prövas i en annan instansordning än frågor om individens beskattning. De senare skola nämligen enligt denna konstruktion gå den vanliga vägen, det vill säga från taxeringsnämnden till prövningsnämnden, från prövningsnämnden till kammarrätten och eventuellt från kammarrätten till regeringsrätten. Det förefaller mig knappast möjligt, om man tänker igenom detta sammanhang, att man kan behålla ett förslag som leder till dels ett så dåligt materiellt resultat, dels ett så dåligt formellt resultat.

På dessa i stor korthet anförda grunder, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets förslag i vad avser 2 § 2 mom. Följden av ett avslag blir att utskottets 3 mom. blir 2 mom. i samma §.

Jag skall vidare be att få uttala mig om ett par andra tekniska frågor.

En av de detaljer, som har väckt stort intresse, är frågan om taxeringsmyndigheten. Herr Velander var inne på denna sak, när han förordade att länsstyrelsen skulle ha hand om taxeringen till omsättningsskatt. För min del kan jag icke ansluta mig till denna uppfattning, trots att det säkerligen finnes vissa skäl som tala för den. Jag skall i mycket stor korthet ange skälen för mitt ståndpunktstagande. För närvarande tillgår det ju så, att länsstyrelserna under pågående beskattningsarbete i hög grad samarbeta med taxeringsnämnderna. När så behöves, ställer länsstyrelsen experter till taxeringsnämndens förfogande, och å andra sidan erhåller länsstyrelsen de faktiska och personliga upplysningar som taxeringsnämnderna sitta inne med. Om man nu lägger hela detta arbete på länsstyrelserna, är det klart att man kopplar av möjligheten att utnyttja de inslag av lokal kännedom som taxeringsnämnderna på ett så utmärkt sätt ha kunnat förse taxeringen med. Vidare skulle taxeringen bli förlagd till en av två ogynnsamma tidpunkter, vilket i mycket hög grad skulle försvåra arbetet. Antingen skulle man förlägga den till samma tid som det regelmässiga taxeringsarbetet. I sådant fall skulle samma material på en gång utnyttjas av taxeringsnämnderna och länsstyrelsen, och därtill finns nästan ingen teknisk möjlighet. Eller också skulle man göra på det sätt, som herr Velander antydde, och låta länsstyrelserna företaga denna taxering, sedan taxeringsnämnderna hade slutat sitt arbete. Emellertid går icke heller detta gärna för sig, därför att under denna period landskontoren äro överhopade med arbete för prövningsnämndernas räkning.

I det läge som saken nu har och då något verkligt genomtänkt förslag till en annan ordning än den här föreslagna icke existerar, tror jag inte att man kan

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)
följa den linje, som herr Velander var inne på. Jag tror att den skulle medföra större svårigheter än de förvisso mycket stora olägenheter, som komma att uppstå både för taxeringsnämnder och länsstyrelser med det förslag som föreligger.

Till slut skulle jag vilja tillägga en sak. Möjligheten att överhuvud taget åstadkomma en något så när rättvis taxering till omsättningsskatt hänger helt och hållet på att länsstyrelserna få tillräckligt stort anslag för att kunna utrustas med experter att ställa till taxeringsnämndernas förfogande. Vi måste komma ihåg, att här gäller det ett mycket stort antal skattskyldiga. På grund av att man frångått tanken att inskränka skattskyldigheten till de bokföringskyldiga och alltså har fått en mycket stor stock av personer som skola uppta denna skatt och svara för densamma vid sin egen taxering, kommer arbetet att bli synnerligen omfattande. Redan nu är svårigheten att få dugliga taxeringsnämndsordförande mycket, mycket stor, och den blir större och större. Herr Velander var för övrigt en smula inne på denna sak. Det finns intet annat bote-medel än att man får pengar för att kunna ge taxeringsnämndsordförandena tillräckliga arvoden. Vid sidan av dessa medel till arvoden måste länsstyrelserna ha tillräckliga anslag för att kunna skaffa experter som utöva den nödvändiga granskningen. Detta är en fråga om rättvis beskattning och ingenting annat. Det är inte en fråga om tjänstemannaarvoden, utan det är en fråga om att möjliggöra att denna nya beskattning överhuvud taget blir så förnuftig som den kan bli. För att detta skall kunna ske måste det finnas nödiga arbetskrafter, och för att kunna skaffa de nödiga arbetskrafterna måste länsstyrelserna ha tillräckligt stora anslag.

Herr talman, i detta sista avseende ber jag att på det livligaste få understryka de uttalanden, som gjorts av utskottet, då utskottet har värdjat till finansministern att icke här gå sparsamhetens väg, utan tänka mera realistiskt och fråga sig: vilka medel behöves det för att genomföra denna beskattning?

Herr Björck: Herr talman! Det torde vara rätt länge sedan ett skatteförslag blivit föremål för sådant intresse och på samma gång fått så mycket kritik som det förslag till allmän omsättningsskatt som nu ligger på riksdagens bord. Överallt ute i landet ha köpmän, hantverkare och andra näringsidkare diskuterat detta skatteförslag och sagt sin mening om detsamma. Det stora antal motioner, som ha väckts, och den mängd av skrivelser från olika organisationer, som utskottet fått mottaga, visa med vilket intresse man följer denna skattefråga, särskilt inom köpmannakretsar. Det är också intressant att se den enighet, som i stort sett kan sägas vara rådande hos de näringsidkare som beröras av skatteförslaget. Denna enighet kom till synes redan vid den förberedande behandlingen när propositionen utarbetades. Redan då uttalade sig de hörda representanterna för de stora riksorganisationerna av köpmän, industriidkare och hantverkare för att skatten borde göras öppen och att undantagen borde vara så få som möjligt. Dessa önskemål ha ytterligare motiverats i de framställningar, som gjorts direkt till utskottet. Man måste beklaga att utskottet har tagit så litet hänsyn till dessa framställningar. Jag måste säga att utskottets motivering för sitt ståndpunktstagande till dessa frågor, så långt jag förstår, icke är övertygande. Den mångsidiga och grundliga sakkunskap, som finns representerad inom nyss nämnda organisationer, borde utskottet i någon mån ha dragit nytta av vid förslagets utformande. Så har ingalunda skett. Nu synes utskottet i stället vilja överlåta åt framtiden och i vissa fall åt Kungl. Maj:t att lösa problemen. Utskottet säger på sid. 16 bland annat, »att det är fullt medvetet om att en mångfald spörsmål — däribland även frågor av stor principiell betydelse — måste överlämnas till lös-

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

ning i praxis». Ja, men detta förutsätter också att de, som skola kontrollera att lagen följes, i sin tur ej beivra eller åtala dem, som ej förstå denna lag, utan som omedvetet bli lagbrytare. Det är ju gott och väl att utskottet säger, »att det förutsätter att Kungl. Maj:t uppmärksam följer utvecklingen och genom lämpliga åtgärder sörjer för en enhetlig rättstillämpning». Det är ju tacknämligt, att det säges, och vi hoppas, att det blir så, men rättstillämpningen i ett land ligger ju i många händer, och det beror ofta på åklagare och domare — kanske oftare på dem än på Kungl. Maj:t — hur en lag tillämpas.

I ett avseende har en avgjord majoritet, inte bara bland köpmännen, utan i lika hög grad bland den köpande allmänheten, uttalat sig för att skatten borde göras synlig. Inte heller detta krav har utskottet gått till mötes. Utskottet erkänner emellertid på sid. 27 i sitt utlåtande, att systemet har sina fördelar. Det skulle underlätta kontrollen, göra beskattningen mera effektiv o. s. v. Man blir emellertid något betänksam, när utskottet anger som en av orsakerna till sitt ställningstagande på denna punkt, att en synlig skatt skulle åsamka besvär och kostnader. Dessa besvär och kostnader ha representanterna för handeln icke tänkt slippa ifrån. För dem har detta icke spelat någon avsevärd roll. Jag måste säga att det verkar något sökt, när utskottet anger detta som ett av skälen mot den öppna skatten.

En kår, som med bekymmer och oro avvaktar riksdagens beslut i denna fråga, är hantverkarna. Man har tydligen vid lagens utarbetande, och efter allt att döma även inom utskottet, mest tagit sikte på handeln och ej mycket beaktat att också hantverket faller under lagen. De bestämmelser, som beröra hantverket, äro så vaga och ge möjlighet till så olika tolkningar, att det blir ytterst svårt att komma till rätta med problemen. Trots detta har utskottet ej tagit någon nämnvärd hänsyn till vad hantverkets talesmän ha anfört och de påminnelser de gjort. Följderna komma säkerligen ej att utebli.

Eftersom det är handeln och hantverket som få bära bördorna, är det då förmädat av dem att åtminstone få säga ifrån på vad sätt de anse att bördan bör axlas? Jag skulle vilja rikta en fråga till herr Bårg, som är en förständig och praktisk man. Antag, att jag eller en kamrat här i kammaren vill ha en börda transporterad till vår bostad, till exempel en väska som är stor och tung, så vända vi oss till ett stadsbud och säga, att väskan måste bäras på det eller det sättet. »Den stora, tunga väskan kan jag inte bära så», svarar han, »den måste jag dra på en kärra eller bära i ett rep om axeln.» — »Nehej, den måste bäras så och därmed jämnt.» — »Men det går inte.» — »Jo, ni måste, var så god!» Om herr Bårg skulle åhöra denna dispyt mellan mig och stadsbudet, skulle han säkerligen säga: »Vad är du för en stelbent byråkrat? Låt mannen bära väskan som han vill. Huvudsaken är väl, att du får hem den.» Så är det också med denna skatt. Borde man inte överlåta åt köpmännen att bära bördan på det sätt de finna bäst? Här föreskriver man, att så och så skall den bäras, och tar ingen hänsyn till vad handels och hantverkets män själva säga. Detta förvånar mig. För köpmännen inom livsmedelsbranschen kommer denna skatt att ytterligare öka arbetet och svårigheterna. Utan någon som helst ersättning få de dagligen utföra ett omfattande arbete med den mängd ransoneringskort, som nu reglerar handeln med de flesta slag av livsmedel. De få sig nu ålagd en ny, krävande uppgift som skatteexekutorer åt staten. Ingen må undra på, om de anse sig styvmoderligt behandlade i jämförelse med andra näringsidkare, och att myndigheterna inte ta någon hänsyn till de önskemål de framföra, måste förefalla dem orättvist. Jag måste dra litet på munnen, då jag hörde herr Elon Andersson nyss önska och hoppas att myndigheterna skulle ta all hänsyn till handlande och hantverkare vid bestämmelsernas utformning. Då varken Kungl. Maj:t eller utskottet har tagit någon hänsyn till handlande och hant-

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

verkare vid dessa lagbestämmelsers utformning, kan man näppeligen vänta någon hänsyn från det hållet i fortsättningen. Det är ju vackert sagt, att man skall försöka lägga det till rätta senare, men det är ord som inte bli till något mera. Med ord kommer man inte särskilt långt, när icke orden åtföljas av handling. Ingen må därför undra på, om dessa kategorier känna sig styvmoderligt behandlade. Såvitt jag förstår, bör det inte minst i dessa tider ligga i statsmakternas intresse tillse att inte stora, lojala medborgargrupper få skälig anledning till missnöje genom att de utsättas för en nonchalant och orättvis behandling av de makthavande i landet. Det föreligger då risk för att de, såsom herr Bärge nyss sade — jag tillåter mig använda hans egna ord — »tappa lusten att åtaga sig detta arbete», och det vore ju beklagligt, ty vem skulle då ta ut denna skatt?

Herr Bärge gjorde den reflexionen, att man inte hade hört något klagomål från den stora allmänheten som ändå får betala skatten. Det är endast handlande och företagare som ha låtit höra av sig och beklagat sig, sade han. Ja, det kanske har sina giltiga orsaker. Om man tänker sig en arbetare med en inkomst på 3,000 kronor om året, vilket är rätt vanligt, kan det på goda grunder antagas att han köper skattebelagda varor för cirka 2,000. Det blir en skatt för honom av cirka hundra kronor om året. Men en handlande med en genomsnittsomättning på 100,000 kronor måste erlägga 5,000 kronor till statsverket. När han har tagit vad han behöver för sig själv och sin familj, fått vidkännas förluster på kredit, liksom på okuranta och osälda varor, kanske det ej finns något kvar att gälda skatten med. Man får inte förvåna sig över om han är bekymrad och undrar, var han skall ta pengarna ifrån. Man har nu inte givit honom den möjlighet han begärt att för varje gång skriva beloppet på en nota eller föra in det i bok, då skatten ju skall läggas på varan. Försummar han detta, eller vågar han inte ta ut skatten med hänsyn till konkurrenterna, blir följden, att han själv får lägga ut beloppet. Själv blir jag t. ex. tvungen att till staten betala in 500 à 600 kronor i månaden, och man får inte undra på, om jag frågar mig, hur jag skall gå i land med detta. Det är inte många av kammarens ledamöter som äro köpmän, så de torde ha svårt att förstå oss, och när de inte ta hänsyn till vare sig skrivelser eller andra framställningar, blir man litet betänksam.

I fråga om en annan sak, som herr Bärge berörde — det var den öppna skatten — förklarade han, att man inte kan i varje liten »krafaffär» — torghandel, kringföringshandel, kioskhandel o. s. v. — hålla på med att skriva notor och redovisa en synlig skatt. Nej, det förstår jag, och det hoppas vi att statsmakten också förstår, att man inte kan begära, att torggummor skola skriva notor o. s. v., men skall man därför säga, att detta är omöjligt? Med litet praktiskt handlag och framför allt litet god vilja borde dessa spörsmål ha kunnat lösas. För torghandeln kan det inte komma i fråga att skriva notor, och för en mängd småhandlare inte heller, men för många affärer, även sådana, som sälja smäsaker, där en kund ofta köper, inte bara för 25 eller 50 öre, utan för ett par kronor, är det bra mycket lättare att sammanföra posterna på en nota och räkna ut skatten i sin helhet än att kalkylera för varje sak.

Vi ha i min hemstad, Borås, en mängd stora affärer, som sälja på efterkrav direkt till allmänheten. De ha sina priskuranter redan utskickade och sina priser satta. De veta sig nu ingen råd, hur de skola kunna öka priserna och lägga skatt på varorna redan den 1 januari, och de ha frågat: Är det ingen möjlighet att vänta med detta till exempelvis den 1 april? Äro statens affärer så dåliga, att den inte på något sätt kan klara sig, utan måste ta ut denna skatt redan nu? Ja, det är en av de frågor, som handelns män ställa sig.

Jag hade gärna sett, att det hade blivit uppskov med lagen, så att den kun-

Förordningsförslag om allmän omsättningskatt. (Forts.)

de ha överarbetats. När nu detta inte låter sig göra, återstår för mig, herr talman, ingenting annat än att yrka bifall till den av herr Nilsson i Landeryd m. fl. avgivna reservationen.

Herr Karlsson, Oscar Gottfrid: Herr talman! Den omständigheten, att jag är motionär i denna fråga, kan ju inte i och för sig utgöra tillräckligt skäl för att ta kammarens tid i anspråk, men med hänsyn till att den motion, som jag väckt, ändå ägnats så stor uppmärksamhet av utskottet — jag uttrycker min tillfredsställelse över att utskottet har ansett sig böra på icke mindre än två sidor motivera, varför det inte har kunnat gå med på det system, som jag i motionen har föreslagit — kan det väl ändå kanske anses berättigat, att jag säger några ord i det föreliggande spörsmålet. Herr finansministern sade visserligen i sitt inledande anförande under debatten här, att han förmodade, att förespråkarna för att skatten skulle tagas ut på partihandelsstadiet vid denna tidpunkt hade blivit helt övertygade om att denna väg inte vore framkomlig. Jag konstaterar och noterar med tillfredsställelse från min synpunkt, att till och med en av utskottets ledamöter, som står för utskottsförslaget och för en stund sedan yrkat bifall till detsamma, likväl yttrade, att han hade varit anhängare av tanken att skatten borde tagas ut i ett tidigare skede av varuförmedlingen, nämligen hos grossisten eller producenten, och han tillade, att han inte hade blivit övertygad om att icke denna form av skatt hade varit mera smidig än den som föreslås i Kungl. Maj:ts proposition och i utskottets utlåtande, vilka ju i stort sett sammanfalla med varandra. Det var emellertid den omständigheten, att det inte var möjligt att få fram ett förslag enligt den principen att träda i kraft vid den tidpunkt, då man avsett att den planerade skatteförordningen skall börja tillämpas, som gjorde — såvitt jag inte missuppfattade herr Elon Andersson — att han inte har kunnat vidhålla denna sin ståndpunkt, utan nödgats i det läge, vari vi befinna oss, gå med på det förslag, som utskottet har framlagt.

Det kan ju då kanske vara mindre underligt, om jag nu säger, att jag inte har kunnat bli övertygad av de skäl, som i utskottets motivering anförts mot min motion, då jag ju ändå inte har kunnat vara i tillfälle att på samma ingående sätt taga del av alla de motiv, som inom utskottet, förmodar jag, anförts mot den av mig föreslagna principen för skattens uttagande, ty allt som yttrats vid ärendets behandling kan ju rimligtvis inte skrivas ned i utskottets motivering. Av de skäl, som anförts mot min motion, var det, som herr Elon Andersson sade varit avgörande för hans ståndpunktstagande, nämligen att det inte vore möjligt att nu komma fram till ett förslag, som kunde träda i tillämpning under det närmaste halvåret, ett skäl, som jag åtminstone kan förstå, ty jag inser, att det möter rätt stora hinder att gå den av mig föreslagna vägen, samtidigt som jag mycket väl inser nödvändigheten av att åstadkomma en inkomstökning för statsverket genom att skattelägga medborgarna på ett eller annat sätt.

Utskottets ärade ordförande yttrade för en stund sedan, att den allmänhet, som skall bära skatten, icke låtit höra av sig så mycket som fastmer de grupper av medborgare, som skola handha uppsamlandet av skatten. Dessa ha i stället varit så mycket högljuddare. Ja, herr talman, detta konstaterande av utskottets ärade ordförande måste väl ändå betyda, att det inte råder så stora meningsskiljaktigheter om skattens uttagande överhuvud, utan vad meningarna gå isär om, det är formen, sättet för skattens uttagande. Och då är det ju helt naturligt, att den stora allmänheten, som skall bära skattebördorna, inte intresserat sig så mycket för den form, under vilken denna skatteuppbörd skall komma att äga rum, utan att det i stället är den grupp av människor

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)
i samhället, vilka skola handhava uppbörden av denna skatt, som mera ha intresserat sig för denna sida av saken.

Jag framhöll vid remissen av propositionen och har även i min motion anfört som ett enligt min mening rätt väsentligt skäl mot den form av konsumtionsbeskattning, som här föreslås, att densamma ovillkorligen måste komma att medföra betydligt ökade omkostnader för de människor, som skola handhava uppsamlandet av det skattebelopp, som staten skall ha. Och de ökade kostnaderna måste ju, såsom jag yttrade vid ett tidigare tillfälle, läggas på de varor, som allmänheten skall tillhandla sig. Det är omöjligt att komma förbi den saken, utan så måste ju komma att ske. Men det icke minst väsentliga i min kritik av det föreliggande förslaget ligger däri, att med den utformning, som det har fått, kommer kontrollen från samhällets sida att i hög grad försvåras. Jag vet inte hur det överhuvudtaget skall bli möjligt att på ett tillfredsställande sätt kontrollera, att den skatt, som enligt riksdagens beslut, vilket jag förutser kommer att fattas om några timmar, inflyter i den utsträckning, som enligt författningen beräknats, så att det inte bara blir en del av denna skatt som inflyter. Det blir omöjligt, säger jag, att på tillfredsställande sätt kontrollera detta, och svårigheten att kontrollera sammanhänger naturligtvis i mycket hög grad med den omständigheten, att det av sociala skäl har ansetts nödvändigt att från skattebeläggning undantaga en del synnerligen viktiga varor, framför allt livsmedel, såsom här är föreslaget. Jag har den uppfattningen — och som jag nyss sade, är jag ej övertygad om att den icke fortfarande äger giltighet — att om man hade gått den andra, av mig föreslagna vägen, skulle det ha varit betydligt lättare att från samhällets sida kontrollera, att den skatt, som man beslutat skall inflyta, också inflyter.

Utskottet säger, att även med den av mig föreslagna formen av beskattning »bestämmelserna angående en sådan skatt måste bli både invecklade och svåra att tillämpa samt att stora svårigheter torde bli förbundna med taxeringen och skattekontrollen». Ja, det är klart, att vilket system man än använder, så blir det inte så enkelt, utan svårigheter komma att möta, vilken väg man än går. Men svårigheterna bli enligt min mening större med den väg, som här valts, än om man hade kunnat komma fram på den andra, av mig föreslagna vägen. En del svårigheter i fråga om kontrollen hade naturligtvis också varit möjliga att undvika, om man, som jag nyss sade, hade kunnat utesluta alla de undantag, som här äro föreslagna. Utskottets ärade ordförande anförde gentemot tanken att utesluta de föreslagna undantagen, att man därmed skulle åstadkomma en sådan ordning, att samtidigt som stora grupper av medborgare, som vi alla erkänna leva under mycket blygsamma ekonomiska förhållanden, skulle nödgas betala skatt på åtskilliga slag av oundgängliga livsförnödenheter, så skulle å andra sidan rätt stora grupper av medborgare i samhället, vilka själva producera en del av dessa livsmedel, slippa att betala skatt för dem. Detta är ett skäl, som jag mycket väl förstår, och jag vill inte polemisera mot den tankegång, som utskottets ordförande hade i detta avsnitt av sitt anförande. Men jag vill ändå bara ifrågasätta, om det inte vore möjligt att i framtiden komma till en anordning, så att vi kunde slippa att ha så många undantag. Man borde undersöka möjligheten av att, samtidigt som man sluppe att ha så många undantag, komma ifrån den invändning, som framställdes från herr Bärge's sida. Jag förstår, att det är förenat med mycket stora svårigheter att komma fram till ett sådant sakernas tillstånd, men alldeles uteslutet torde det icke vara. Då måste man ju komma till någon sorts uppskattning av vad producenterna av dessa livsmedel förbruka i sitt eget hushåll och skattelägga motsvarande del av deras produktion. Naturligtvis möter det svårigheter att åstadkomma en något så när rimlig och rättvis beräkning

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

av hur stor del av deras produktion, som på detta sätt borde skatteläggas, men man är ju inte alldeles utan grund för sitt beräkande i detta hänseende. Jag tänker därvid på de bestämmelser, som finnas i lantarbetarnas kollektivavtal, angående kvantiteten av de naturaprodukter, som dessa skola komma i åtnjutande av. Jag nämner detta bara för att visa, att man skulle kunna tänka sig en sådan sak. Nu har utskottet visserligen skrivit: »Att med omsättningsskatt belasta de elementära livsförnödenheter, som avses i propositionen, anser utskottet därför böra ifrågakomma endast under förutsättning att jämväl uttag från egen fastighet beskattas.» Jag är fullständigt ense med utskottet om att det inte bör förekomma under annan förutsättning, och jag har bara velat anföra detta som en möjlighet att på ett något så när tillfredsställande sätt beräkna, hur man skall gå till väga. Ty om man skall kunna slippa göra undantag för att på det sättet åstadkomma en rimligare anordning att från samhällets och statens sida kontrollera hela denna skattelagstiftning, så måste man på det ena eller andra sättet också söka åvägabringa beskattning av de varor, som uttagas från egen fastighet.

Därav följer, att jag inte, hur varm anhängare jag än är av åsikten att man inte bör göra sådana undantag uteslutande ur kontrollsynpunkt, utan vidare kan ansluta mig till det yrkande, som under ett tidigare skede av debatten har framställts av herr Holmström om bifall till den reservation, som i detta avseende är fogad till utskottets betänkande.

Situationen är ju den, herr talman, att den väg, som jag helst hade önskat, att man skulle gå, nämligen att skatten skulle uttagas i ett tidigare skede av varuförmedlingen, icke är framkomlig. Förslaget föreligger inte i sådant skick, att jag kan yrka bifall till en sådan anordning. Rent tekniskt sett kan jag inte yrka bifall till min egen motion. Utskottet har på i betänkandet anförda skäl, som jag visserligen inte kan till alla delar godkänna — men det är en annan sak — avvisat min tankegång. Därför kan jag, herr talman, inte sluta mitt anförande med att ställa något yrkande, men jag har velat anföra dessa synpunkter och ytterligare, utöver vad jag tidigare anfört, bara understryka, att det är min bestämda uppfattning, att det kommer att uppstå mycket stora olägenheter för dem, som komma att ha hand om uppsamlingen av skattedelnen för staten i det här fallet, och dessa stora olägenheter och det därmed förenade arbetet komma också otvivelaktigt att medföra ett pålägg på varupriserna, som måste tagas ut av konsumenterna.

Jag skall inte yttra mig vidare om metoden angående synlig eller osynlig skatt. Jag har nog personligen den uppfattningen, att det skulle varit fördelaktigt, om vi finge synlig skatt, ty då hade allmänheten, som tillhandlar sig de olika slagen av varor, kunnat vara med om att kontrollera den skatt, som togs ut. Men jag skall inte fördjupa mig i den frågan. Det bryr jag mig inte om. Det har ordats tillräckligt mycket därom. Utskottet har för sitt vidkommande i betänkandet yttrat, att det inte varit möjligt att nu komma fram med ett förslag i den riktningen, och då är det som sagt tämligen överflödigt att vidare orda om saken.

Jag har, herr talman, vid behandlingen av lagförslaget velat framhålla dessa synpunkter. Jag har intet yrkande.

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till herr **Andersson, Elon**, som anförde: Herr talman! För att undvika alla missförstånd vill jag i anledning av den senaste ärade talarens yttrande säga, att jag visserligen haft och alltså har vissa sympatier för partihandelsskatt, men att jag inte är lika viss i tron på partihandelsskattens företräden som den siste ärade talaren. Jag har ansett det inte bara omöjligt att nu komma med förslag om ett sådant

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

skattesystem, utan också omöjligt att bedöma, om ett sådant system är möjligt och bättre än det nu föreslagna systemet. Jag anser det visserligen inte uteslutet, att en parthandelsskatt i vissa avseenden kan ha sådana företräden, men jag kan inte bedöma, om de äro så stora, att de väga över de nackdelar, som ett sådant system också har. Om den saken är jag så ovisst — jag vill betona det ännu en gång — att jag visst icke vill bli åberopad som vittne för parthandelsskattens odiskutabla företräden.

Herr Linderot: Herr talman! Redan vid remissen av Kungl. Maj:ts förslag i denna kammare och sedermera även i motion har jag framställt mina huvudsakliga synpunkter på det föreliggande skatteförslaget. Jag behöver inte upprepa vad jag sålunda redan anför, men anser mig dock böra göra några korta kommentarer till förslaget i den debatt, som i dag försiggår.

Herr Björck vädjade till det förment praktiska förstånd, som utskottets ordförande har, och ville övertyga honom om att de, som skola bära denna börda, själva böra få avgöra hur de vilja bära densamma. Han liknade denna omsättningsskatt vid ett kolly, som man måste bära, och avsändaren resp. mottagaren av kollyt böra överlåta åt den, som bär kollyt i fråga, att bära det så som vederbörande bäst finner passande. Jag vill inte föregripa utskottets ordförande, han får väl göra upp den där saken om kollyt med herr Björck. Men jag finner i alla fall en osökt anledning att ta upp liknelsen och påminna herr Björck om att det inte är alls så ovanligt, då ett kolly fraktas, att det utanpå står skrivet med stora bokstäver: »Aktas för stötar! Får ej vändas!», vilket anger, att man inte får bära detta kolly hur som helst. Och det är väl ungefär vad som statsmakterna här stå i begrepp att göra. De lägga denna börda på den konsumerande allmänheten, men skriva på: »Aktas för stötar! Får ej vändas!», och överlåta sålunda icke åt dem, som skola bära bördorna, att avgöra hur vederbörande bördor skola bäras.

Varför jag accepterade denna liknelse med kollyt berodde på att jag tycker detta passar alldeles utmärkt som en karakteristik på hela den finanspolitik, som för närvarande genomföres av statsmakterna, en finanspolitik, vars innebörd mycket väl kan karakteriseras så som man karakteriserat denna omsättningsskatt, vilken bara utgör en del av den allmänna finanspolitik, som föres. Det är nämligen en orimlig och omöjlig finanspolitik, som föres, och man kan säkerligen förvänta, inte bara i fråga om omsättningsskatten, utan i fråga om finanspolitiken överhuvud taget, att man kommer att skriva på med allt större bokstäver: »Aktas för stötar! Får ej vändas!» Man måste vara ytterligt akt-sam, om dessa bördor överhuvud taget skola kunna bäras. Och om nu dessa bördor bäras utan att de komma till skada — jag fortsätter att tala i bildspråk — så borde det kanske vara tillbörligt att man här i riksdagen vid behandlingen av frågan om omsättningsskatt tänkte över, huruvida inte möjligen någon skada åstadkommes för dem som skola bära bördorna. Naturligtvis vet varje ledamot av kammaren, att det är en börda, som åstadkommer viss ekonomisk skada för samtliga, som skola bära den, men det är tydligt att kammarens ledamöter inte ha tänkt på att bördan redan börjar att vara för tung för många av dem, som skola bära den.

Detta är det första jag har velat understryka i mitt anförande. En av orsakerna till att jag begärde ordet var att jag ville ha utsagt detta till den kraft och verkan det hava kan. Jag sade redan vid remissen av Kungl. Maj:ts förslag till omsättningsskatt, att det naturligtvis ännu är en bit kvar till boten, innan man har pumpat ut all den skattekraft, som ännu finnes hos svenska folket. Då Sverige allt fortfarande måste räknas som ett relativt rikt land, är det klart, att detta medför rätt stora möjligheter för statsmakterna att på

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

skattevägen finansiera ovanligt starkt stegrade statsutgifter. Men jag tror, att man inte får överskatta bärkraften hos vissa av folkets bredare skikt. Det är inte tu tal om att de möten av husmödrar, som ha hållits i olika delar av Stockholm på sista tiden och som ha vänt sig till regeringen och bett regeringen förskona de fattiga hushållen från tyngre bördor, det är inte tu tal om att uttalandena från fackföreningarna — senast i dag fick jag ett från en stor facklig organisation, en textilarbetarefackförening i västra Sverige, som också bad statsmakterna förskona de fattigaste från större bördor — det är inte tu tal om, säger jag, att dessa yttranden uttrycka ett faktiskt förhållande. Det är inte bara att några hundra husmödrar från arbetarhemmen i Stockholm kommit på idén att avfatta en skrivelse till regeringen, som har kommit till uttryck i denna skrivelse, utan det är en viss förtvivlan redan hos åtskilliga husmödrar i arbetarhemmen över hur de skola kunna få de små lönerna att räcka till för de stegrade hushållsutgifterna, som kommer till uttryck i dessa skrivelser, i dessa uttalanden från husmödrarnas möten, från fackföreningar o. s. v.

Det nästa jag vill framföra i denna debatt är också det en allmän anmärkning, nämligen att staten på ett så kontrasterande sätt uppträder i ekonomiska ting gentemot den ekonomiska moral, som staten själv predikar för medborgarna. Jag tycker att det också borde ge anledning till en liten eftertanke. Sparsamhetspropagandan känna vi alla till. Det betraktas ju som en medborgerlig dygd att rätta munnen efter matsäcken, d. v. s. att först beräkna vad man har för tillgångar och därefter inrätta sin livsföring i fråga om utgifterna. Men staten gör precis tvärtom. Staten räknar inte alls ut hur mycket tillgångar som finns och rättar sina utgifter därefter, utan staten beslutar först utgifterna för att sedan försöka ta reda på, var man skall kunna få inkomsterna. Det är detta oeffterrättliga system i den statsfinansiella politiken, som jag här ville påtala. Hela diskussionen om omsättningsskatten har i huvudsak rört sig om olika former för skattens uttagande, inte om frågan, huruvida man skulle kunna undgå en sådan oerhört osympatisk beskattning. Ty skatten är ju av alla erkänd såsom synnerligen osympatisk på grund av att den hårdare drabbar de fattiga och barnrika familjerna än de mera burgna familjerna. Det är alltså en ny princip man här slagit in på i fråga om skattepolitiken, där man ändå tidigare åtminstone till synes sökt följa linjen att de fattigaste skulle få någon lättnad i fråga om betalandet av skatter till staten. Nu går man den andra vägen och begär att de fattigaste, som ha det allra svårast, skola betala allra mest till statskassan. Det vore ändå tillbörligt att begära, att statsmakterna, i detta fall framförallt riksdagen, litet grand tittade på utgifterna samtidigt som man diskuterade hur man skall få inkomsterna. Jag tillät mig påpeka denna sak redan då det föreliggande förslaget remitterades till utskottet, men man betraktar det tydligen här i riksdagen såsom någonting alldeles uteslutet. Det är någonting, som man möjligen kostar på ett småleende, om en enskild ledamot från denna talarstol söker rikta uppmärksamheten på utgiftsfrågan samtidigt som man diskuterar spörsmålet om inkomsterna.

Jag förstår alltså, att man i denna debatt icke kan ta upp denna sak med någon utsikt till framgång. Det tillhör knappast god arbetsordning för närvarande i riksdagen att göra det! Men jag kan i alla fall inte underlåta att åtminstone till protokollet få anteckna en förhoppning om, att riksdagen i fortsättningen något mera ser på utgifterna, innan den sätter sig ned att under stort bryderi skaffa inkomsterna. Skola utgifterna till försvarsberedskapen fortsätta på samma sätt som hittills, skall riksdagen senare på föredragningslistan i dag besluta ytterligare en hundramiljonrullning till försvarsberedskaps-

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

pen, så är det nog riktigt som herr finansministern här i dag förklarade, då han öppnade debatten, nämligen att ingen skall gå omkring med några illusioner om att det på något vis skulle bli lättare för det skattedragande folket här i landet. Det skall i stället bli svårare. Omsättningsskatten är inte något tillfälligt och övergående ont, utan den få vi räkna med att behålla i fortsättningen. Finansministern framhöll till yttermera visso, att han kommer att beskatta det svenska folket så länge som det överhuvud finns någonting att taga ut på skattevägen. Detta fruktansvärda hot från finansministerns sida gick kammaren ganska oberörd förbi. Det var visst bara jag som blev förskräckt, ty med de talanger som finansministern hittills visat sig besitta i fråga om att skattebelägga det svenska folket ligger det verkligen ett oerhört hot i uttalandet, att han skall ta ut skatter så långt det överhuvud taget finns några möjligheter därtill. Han yttrade detta i relation till frågan att upptaga lån. När alltså först skatteskruben skall dras till i botten och man sedan skall börja låna, kunna vi kanske göra oss en föreställning om de finansiella perspektiv, som finansministern i dag ställt riksdagen inför. Det borde väl därför vara tillbörligt att ytterligare understryka vad jag här nu talat om, nämligen att riksdagen tittar en smula på utgifterna, innan det blir för sent, för att undvika rena bankruttendenser för staten i finansiellt hänseende.

Herr talman! Jag har redan tidigare sagt, att mina huvudsakliga anmärkningar i denna fråga framförts redan vid remissen samt i en särskild motion. Jag behöver inte upprepa dessa synpunkter. Jag vill sluta med att framhålla, att det är en orätfärdig form av beskattning, som riksdagen i dag knäsätter, och att det borde vara sista gången en sådan orätfärdig beskattning genomföres. Ty den är orätfärdig, det kan ingen komma ifrån. Det ligger ingen folkmötespropaganda i påståendet att det är orätfärdigt att beskatta folket på det sätt, som här sker, så att de fattigaste skola klämmas hårdast, därför att de äro så många, som finansministern faktiskt, ehuru med andra ord, har uttryckt saken. Därför att de fattiga äro så många, lönar det sig bäst att klämma efter dem!

Jag vill nu inte ta upp en diskussion om hur långt man skulle kunna komma med andra skatteformer. Jag vet, att det föga lönar sig att överhuvud söka vinna gehör för någonting annat än vad finansministern i sådana här frågor lägger fram. Och det är typiskt att det huvudsakliga i finansministerns anförande var att han tre gånger tackade utskottet för att det varit vänligt att hjälpa honom ytterligare litet på traven, när det gällde att utplundra den breda skattebetalande allmänheten.

Det finns alltså inte något gehör för någon avvikande mening, men jag har i varje fall räddat min själ genom att anmäla en avvikande mening gentemot alla dem, som påstå att denna orätfärdiga skatteform måste beslutas av riksdagen. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den motion, som jag i detta ärende har väckt.

Herr Andersson, Emil: Herr talman! Såsom framgår av finansministerns yttrande i Kungl. Maj:ts proposition nr 3, som nu föreligger, är det statsfinansiella läget sådant, att nya utvägar måste sökas för att finansiera de stora krav, som äro en följd av tidsläget. Han har då kommit till den slutsatsen, att den närmast tänkbara utvägen var att skaffa nya skatteobjekt genom konsumtionshandelsskatt, vilket ju ock första särskilda utskottet i väsentliga delar har biträtt, bortsett från några justeringar, som ansetts ofrånkomliga.

Då denna konsumtionshandelsskatt föreslagits att läggas i sista stadiet av varuförmedlingen till konsumenterna eller på detaljhandeln — i propositionen heter det butikshandel — så är ju helt naturligt att detta föranlett ett stort

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

intresse från de näringsidkare, som denna skatteform så intimt berör. Enligt summariska beräkningar är det fråga om en mycket stor grupp på cirka 150,000 företag av olika sammansättningar. Dessas intresse har tagit sig uttryck i stark oro för att denna skatt skall ytterligare för mycket betunga dessa näringar, och då framför allt detaljhandeln, vilken förut i stor utsträckning fått bära det mycket betungande ransoneringssystemet av våra viktigaste förnödenheter. Det har redan skaffat dessa näringar en stor arbetsbörda och även minskad avans, bland annat genom att ransonera allt i småpartier, då ju mycket svinn blir följden och vilket även föranleder mera arbete och omkostnader med omslag och dylikt än under normala förhållanden, då en lämplig och ändamålsenligt förpackning, avvägd efter kundernas särskilda behov, har kunnat åstadkommas. Detta har underlättat arbetet med kundernas betjänande i avsevärd grad, minskat anställd personal och förhindrat vikt förlusten.

Det hittills gängse detaljhandelspriset är baserat på dessa grunder i mycket stor utsträckning, och genom statliga regleringar kan det ej ändras i någon nämnvärd grad. Även näringarna äro besjälade av ansvar inför syftet att ej åstadkomma allt för hög prisnivå på särskilt outhärliga förnödenheter, vilket alltid visat sig ha ett ogynnsamt inflytande på vår folkförsörjning.

På grund av de olika faktorer jag nu nämnt har den gällande vinstmarginalen, som förut ansetts skälig, i många fall förvandlats till förlust genom olika uppdelningar och ransoneringar.

Därtill kommer ett extraarbete med redovisningar av kuponger m. m., varför extra hjälp i många fall får anlitas. Även en annan omständighet, som också här menligt inverkat, är att en mängd varor, som förut förts, nu ej kunna anskaffas på grund av avspärningar och andra krisförhållanden, vilket också minskar detaljhandelns lönsamhet i mycket stor utsträckning.

Även högre levnadsomkostnader och stegrade skatter samt ej minst den stegrade tidsbegränsningen för handelsanställda göra, att utsikterna äro minst sagt dystra för näringslivets nu nämnda kategorier. Olika näringsorganisationer ha ju ock till regering och riksdag givit uttryck åt sina farhågor för denna omsättningsskatt samt även givit anvisningar på sådana åtgärder, som på ett smidigare och mindre invecklat sätt kunde ge form åt denna omsättningsskatt. Även vid andra tillfällen ha de haft sina erinringar, då statsmakterna ingripit reglerande i varuförmedlingen. Men de ha sällan vunnit förståelse eller beaktande, varför denna stora grupp, som ändå enligt min mening har en så stor uppgift att fylla i vår folkförsörjning ej minst i denna tid, tycks vara dömd att förvandlas till en ej arbetslös men lönlös yrkeskår. De äro ju för sitt och sin familjs uppehälle helt beroende av den inkomst, som skulle uppstå av deras rörelse.

Med hänsyn till denna viktiga uppgift i folkförsörjningens tjänst, med hänsyn även till de svårigheter, som den beskurna vinstmarginalen, den minskade omsättningen och den betydande, oavlönade medverkan till ransoneringarnas genomförande ha medfört, synes det mig rimligt att större hänsyn tagits till vad som redan har anförts från detaljhandelns — den enskilda såväl som den kooperativa — sida.

Detta gäller i all synnerhet undantagen för skattefria varor. Det torde stå klart för envar, att ju fler varor, som undantagas från beskattning, desto större bli affärsmännens svårigheter. Redan departementschefen har framhållit angelägenheten av att antalet skattefria varor blir så litet som möjligt. Utskottet säger sig icke ha kunnat undgå att taga starkt intryck av de framförda betänkligheterna mot förslaget i denna del och har övervägt möjligheten att helt slopa dessa undantag. Det måste uppriktigt beklagas, att utskottet icke synes ha dragit konsekvenserna av sitt eget resonemang.

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

Nu anföres från köpmannahåll — och detta enligt min uppfattning på synnerligen goda grunder — att just dessa undantagsvaror ställa affärsmännen inför ett svårt, hart när olösligt problem. Att detta också är med verkliga förhållandet överensstämmande, lär ingen vilja ifrågasätta. Men det bör också påpekas, att ett slopande av dessa undantag och i all synnerhet undantagen beträffande de olika slagen av livsmedel, skulle medföra högst väsentliga lättnader i fråga om statens egen kontroll.

Det har för dessa undantag återopats sociala hänsyn, och ingen lär vilja förneka, att en konsumtionshandelsskatt för mången blir en utomordentligt betungande påлага. Men det kan med skäl ifrågasättas, huruvida detta sätt att söka lösa ett socialt problem är rationellt eller ens tillfyller och om — som köpmännen själva framhållit — de sociala hänsynen icke skulle kunna tillgodoses både rättvisare och effektivare än genom skattesystemets sönderbrytande. En sådan utväg har ju i viss mån redan prövats; jag syftar här på systemet med smörrabattkort. Ett sådant system borde utan olägenhet kunna utbyggas. Därigenom skulle även förhindras att skattefriheten komme alla tillgodo utan hänsyn till det verkliga behovet.

I vilken ringa mån utskottet tagit hänsyn till näringslivets önskemål framgår väl även av den omständigheten, att den osynliga skatten bibehållits trots att tjugutre näringsorganisationer uttalat sig för en synlig skatt och endast tre för en osynlig. Bland dessa tjugutre finnas så representativa organisationer som handelskamrarna, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges hantverksorganisation och Sveriges grossistförbund.

Men dessa framställningar till vederbörande myndighet ha sällan vunnit någon förståelse, vilket är att beklaga. I det allmänna medvetandet brukar ju i vanliga fall ingå, att den, som satt till sin uppgift att handhava en näringsgren, också skaffat sig ingående kännedom om dess skötsel och förutsättningar, men så tycks ej vara fallet med näringslivet från myndigheternas sida. Sådant kan ej vara lyckligt, i synnerhet som denna grupp har en stor uppgift att fylla i vår folkförsörjning, särskilt i den mycket svårartade kris-tid, som nu råder.

Jag har tillsammans med två av denna kammars ledamöter avlämnat en motion, i vilken en del synpunkter framhållits i vad det gäller omsättningsskatten. Beträffande kontrollen, under förutsättning att skatten är öppen, ha olika system, som kunna tänkas, där blivit framlagda, och kontrollen hade säkerligen kunnat bli effektiv och ej alltför dyrbar, om våra synpunkter vunnit gillande.

Utskottet har i sitt yttrande däröver sagt: »Att ett system med synlig skatt skulle vara ägnat att underlätta kontrollen och därigenom bidra till att göra beskattningen mera effektiv, förefaller sannolikt.» Sedan räknar utskottet upp en hel del nackdelar med detta system, som då skulle ligga »främst i det ökade besväret och de större kostnaderna». Till detta vill jag säga, att det naturligtvis är förenat med besvär och kostnader med en kontroll. Och att det blir billigare, som utskottet kommit fram till, att icke ha någon kontroll alls, är ju alldeles självklart. Men att syftet med skattens uttagande därvid skulle nås lika effektivt, blir det nog svårt att övertyga någon om. Och att här skapa effektivitet har varit syftet med vår motion. Om nu skatteutslaget på grund av den dolda skatten skulle bli dåligt, så får nog en kontroll ske på något sätt, och vilka besvär och kostnader detta skulle medföra, vet ingen nu. Det troliga är att de bli mångdubbla.

Utskottet slutar sitt resonemang om den synliga skatten på sidan 28 i sitt betänkande med en motivering varför man fallit tillbaka på den kungl. propositionen. Denna sak är svår att bedöma för den, som ej deltagit i utskotts-

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

arbetet, men nog kan man ha sina funderingar beträffande påståendena att tiden skulle varit så ytterst knapp. Propositionen är ju dagtecknad den 11 oktober och i dag är det den 11 december. Man har alltså haft två månader på sig. Men det kan ju också hända att tiden verkligen varit för knappt tillmätt och att man haft giltiga orsaker att handla som man gjort i en så svårlöst och av regeringen så dåligt förberedd fråga som denna.

Herr talman! Till detta vill jag lägga att vid utskottets utlåtande är fogad en reservation av herr Nilsson i Landeryd m. fl. Den understryker också att svårigheterna med skattens utformning varit betydande, men den har till syfte att skapa större rättvisa åt näringslivet och övriga skatteindrivare genom att de åtminstone avbördas orättvisan att betala skatt på skatt. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr Franzon: Herr talman! Vad som under debatten framförts av finansministern och talesmännen för utskottets förslag anser jag vara i sak tillräckligt, och jag ber att få instämma med dem. Jag har begärt ordet för att göra ett par vädjanden till finansministern i fråga om lagens tillämpning; jag tror att man på det sättet kan uppnå större fördelar för affärsmännen och konsumenterna än genom att framställa ändringsyrkanden.

Först vill jag dock framföra ett par allmänna synpunkter på frågan. Omsättningsskatten innebär ju en stor ekonomisk börda för allmänheten, för konsumenterna; den saken torde vara klar. Arbetsbördan får bäras av affärsmännen och hantverkarna, som skola uppbära och redovisa denna skatt till staten. Då jag deltagit i utskottets behandling av denna fråga, vill jag gärna här deklarera att jag har funnit, att utskottet har försökt att behandla frågan så noggrant som möjligt och penetrera de olika förslag som ha framkommit, dels i motioner och dels i särskilda skrivelser direkt till utskottet. Jag vill deklarera detta, så mycket mera som jag i egenskap av affärsman varit särskilt intresserad av att arbetsbördan skulle bli den minsta möjliga för dem som nu skola bli uppbördsmän, och jag vill till herr Björck säga, att jag inte märkt att affärsmännen ha klagat så mycket över bristande förståelse från utskottsmajoritetens sida. Utskottet har arbetat med frågan något över en månad. Det har varit en särskild delegation, som har prövat alla utvägar och de förslag som ha framkommit. Man har prövat dem utan förutfattad mening, och vid denna prövning har man haft särskilda konferenser med dem som ha väckt förslagen, vare sig dessa framställts muntligen eller skriftligen. Då man med dem diskuterat frågan i sitt stora sammanhang, ha vederbörande själva erkänt, att problemet inte var så löslöst som de trott. Detta gäller särskilt frågan om accis, och det gäller icke minst frågan om den synliga skatten. Jag måste säga att jag själv varit mycket stark anhängare av en synlig skatt, men jag böjer mig nu för det resultat, vartill utskottsmajoriteten kommit. Framtiden kanske får visa, om den andra vägen senare kan beträdas. Det har här gällt att få en skatt, som så fort sig göra låter skall tillföra staten de önskade 200 miljonerna. Hade man velat utforma ett nytt förslag, måste det ha tagit längre tid än vad utskottet hade till sitt förfogande, och hela frågan hade på så sätt fördröjts.

Jag vill också begagna tillfället att försäkra utskottets ärade ordförande, att affärsmännen och hantverkarna komma att lojalt utföra sitt värv. De ha icke högljutt klagat över förslaget som sådant, utan klagomålen ha kanske närmast gällt visa detaljer. Den omständigheten, att affärsmännen själva önskade få den synliga skatten, som enligt mitt förmenande medför en större arbetsbörda för dem än den osynliga, kan måhända bekräfta att de äro villiga att bära alla de bördor, som staten fordrar.

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

En annan sak, rent allmänt. För mig ter sig omsättningsskatten rättvisare än en anordning med acciser eller lagerbeskattning. Och varför? Omsättningsskatten är icke progressiv, men den blir progressiv till sina verkningar, därför att en person med större inkomster säkerligen har förmåga att köpa omsättnings-skattepliktiga varor i större utsträckning än en person med lägre inkomster. Ett system med acciser skulle säkerligen drabba mindre bemedlade hårdare än omsättningsskatten.

De vädjanden som jag nu genom protokollet vill rikta till finansministern äro baserade på vad utskottet och även departementschefen ha anfört, nämligen att detta förslag är behäftat med många brister och lämnar rum för stor tvekan beträffande bestämmelsernas rätta innebörd. Utskottet riktar ju en uppmaning till Kungl. Maj:t att noga följa frågan och eventuellt framlägga nya förslag. I detta avseende ber jag att till finansministern få rikta den vädjan, att om de, som nu skola bära arbetsbördan, finna att det behövs några ändringar för att de skola kunna utföra sin uppgift på ett sätt, som är bättre både för allmänheten och kanske främst för staten, så böra deras råd kanske upptagas på ett sätt som skulle tillfredsställa dem själva.

Min andra vädjan är, att de föreskrifter beträffande tillämpningen, som inom kort måste utkomma, göras så klara och tydliga som möjligt. Jag gör denna vädjan med hänsyn till att departementschefen i den kungl. propositionen har framställt som önskvärt att lagen skulle träda i kraft den 1 januari nästa år, samtidigt som departementschefen tydligt säger ifrån, att under förutsättning av lagens ikraftträdande vid årsskiftet skulle affärlivet få god tid att förbereda sig på denna nya ordning. Detta yttrade departementschefen den 11 oktober. Den 5 december, då utskottets betänkande justerades, skärpte utskottet detta uttalande och sade (överst sid. 31), att utskottet förutsätter att lagen skall träda i kraft den 1 januari. Det är inte så mycket mera än fjorton dagar till den 1 januari. Det förefaller mig mycket svårt att i tid erhålla tillämpningsföreskrifterna och ännu mera att tränga in i dem och kunna efterfölja dem. För min del har jag ju såsom riksdagsman studerat propositionen så gott jag kunnat, och jag har under utskottsbehandlingen ytterligare satt mig in även i detaljerna. Jag har tillfälle att själv ställa mig bakom disken den 1 januari, men jag vågar inte vare sig till kundkretsen eller till statsmyndigheterna deklarerera, att jag omedelbart handlar rätt i enlighet med lagens bokstav och mening. Man har framhållit, vad jag tidigare talade om, nämligen att föreskrifterna borde vara enklare än vad själva departementsförslaget är. Det blir även så, herr talman, att så mycket som denna fråga nu har diskuterats, komma säkerligen kunderna framför disken att vilja giva goda råd till folket bakom disken, och det gäller då att folket bakom disken har tydliga föreskrifter att peka på, vari meningen med den beslutade lagen förklaras. Jag hoppas således att dessa föreskrifter skola komma ut och bli tydliga, allt för att vi skola kunna göra rätt både mot allmänheten och mot staten.

Mitt sista vädjande gäller den omsättningsskattenämnd, som enligt Kungl. Maj:ts förslag och även enligt utskottets förslag skall bestå av fem ledamöter. Utskottet framhåller önskvärdheten av att näringslivet där blir representerat. Därtill ansluter jag mig, men jag ber att få tillägga att det är önskvärt, att nämnden omfattar icke blott män som representera näringslivet utan praktiska näringsutövare, som kanske ha större erfarenhet då det gäller att avgöra vad som är butik och vad som är butikshandelsvara, ja, som kanske även kunna uttala sig om sådant, som stundom säljes i butik men som ändock icke bör betraktas som butikshandelsvara. På dessa tre punkter bygger ju lagen, och de bli av stor betydelse vid lagens tillämpning.

Om denna omsättningsskattenämnd omedelbart tillsättes och kan ge de tydliga

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

föreskrifter som behövas, då tror jag, herr talman, att man skall försöka lösa frågan i samråd med affärsmännen och även i samråd med den stora allmänheten. Då jag vädjar om detta, gör jag det med den önskan, att man icke från början i brist på tydliga föreskrifter och i brist på tillmötesgående härutinnan skall åstadkomma motsättningar, som bli till skada vid lagens tillämpning.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Sjödahl**: Herr talman! Herr Linnér hade ett förslag om att 2 § 2 mom. skulle utgå. Han framställde tydligen detta förslag därför, att det eljest skulle kunna uppstå en viss tvekan vid länsstyrelsernas handläggning av detta moment, när det gällde att bestämma vilka varor som vore att hänföra till butikshandelsvaror. Jag tror att de betänkligheterna mycket lätt kunna hävas därigenom, att även länsstyrelserna vända sig direkt eller indirekt till den centrala omsättningsskattenämnden och därifrån få inte bara ett uttalande utan ett slutgiltigt besked. Jag finner det inte vara några starkare motiv framförda för att detta moment borde strykas, i all synnerhet som det är ett av de försök man gjort för att det skall bli litet lättare för lanthandeln och för att denna handels normala funktion, sådan den nu bedrives, icke rubbades. Jag skulle därför vilja hemställa till kammaren att biträda utskottets framställning om införande av detta nya moment.

Vad som framför allt har uppkallat mig till ett anförande var den iver och det patos, varmed herr förste vice talmannen gick in för det särskilda yttrande, som är vidhäftat utskottets betänkande, varvid han mycket livligt kritiserade omsättningsskatten men ändå inte lät detta föranleda något yrkande. När jag satt här och hörde herr förste vice talmannens argumentation emot skatten, väntade jag mig ett avslagsyrkande. Visserligen var herr förste talmannen litet onådig mot finansministern och beklagade dennes brist på objektivitet samt hans icke riktigt statsmannamässiga uppförande vid handläggningen av denna fråga, men nog vittnade hans argumentation för avslag men biträdande av utskottsförslaget om en sällan skådad objektivitet, en objektivitet bortom alla gränser och nästan över allt förstånd. Statsmannamässigheten tillåter jag mig inte att yttra mig om.

Det som herr Gränebo önskade ställa emot omsättningsskatten var ett system av acciser, eventuellt också förbundet med en ändring av inkomstbeskattningen. Det som framkallade detta varma patos i herr Gränebos anförande var vad som i det särskilda yttrandet uttryckes så, att »genom anlitande av denna skatteutväg hade även en för mindre bemedlade och familjeförsörjare med stor försörjningsbörda mindre tryckande beskattning åstadkommits». Det var alltså hänsynen till de stora familjerna och de mindre bemedlade, som låg bakom herr Gränebos verkligt varmhjärtade anförande. Det motiverades bland annat så, att detta nya system med acciser inte var värre än andra acciser som vi ha. Märk väl, vilka acciser vi ha! Vi ha väsentligen acciser på spritdrycker och på tobak. Man kan väl ändå inte rimligen uttaga spritaccisen efter barnantalet i familjerna? Knappast ens tobaksbruket har väl sträckt sig så långt att accisen verkar i proportion till familjemedlemmarnas antal. Men sockret, som man här förordar accis för, är just en sådan vara. Det framhölls måhända icke, men det är vad man har diskuterat, att skall man införa ett nytt system med acciser, måste det avse förnödenhetsvaror som i stor utsträckning användas i detta land, och vad som skall kunna ge några avsevärda belopp är antingen socker eller smör. Med tändstickor, salt och vissa tvättmedel kommer man inte att få så värst många miljoner, men anlitar man sockret, går det att få större belopp. Men då får man en beskattning, som i motsats mot

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

nuvarande acciser — med ett undantag, nämligen margarinaccisen — drabbar familjerna efter deras storlek och drabbar de mindre bemedlade familjerna lika hårt som mera välbärgade familjer med samma barnantal. Det är ju ändå den skillnaden mellan en sockeraccis och denna omsättningsskatt, att en familj eller en person med 10,000 kronors inkomst får en mycket större del av sin omsättning beskattad med dessa 5 procent än en person med låt oss säga 2,000 eller 3,000 kronors inkomst, i synnerhet som de förnödenhetsvaror den mindre inkomsttagaren måste först inrikta sig på, som mjölk, smör, potatis och bröd, ju äro undantagna från denna beskattning. En omsättningsskatt kommer väl närmast att verka proportionellt efter inkomsten. En accis på socker kommer i det stora hela att drabba familjerna efter huvud och icke efter deras inkomster i pengar. Men det är skatter av den typen, som herr Gränebo här har förordat såsom ett möjligt och tänkbart alternativ till den föreliggande omsättnings-skatten!

Herr Gustavson i Guntorp hade en fundering om att omsättningsskatten skulle drabba de fattiga barnrika familjerna i större utsträckning än de rika familjerna med få barn. Med hänvisning till vad jag redan har sagt måste jag påpeka, att herr Gustavsons uppfattning tydligen icke är riktigt grundad. Makar utan barn i högre inkomstskikt måste, beroende på sin större omsättning av varor, erlägga mycket mer i skatt än makar utan barn eller med många barn i lägre inkomstskikt, detta av den anledning som jag förut har nämnt, nämligen att de viktigaste förnödenhetsvarorna bland livsmedlen äro obeskattade och att de förmögnares omsättning är mycket större. Det är klart att för ett kilogram fläsk betalar den ene lika mycket skatt som den andre, men ju mera man köper av beskattade varor, dess mera betalar man i skatt. Jag såg, att herr Gustavson skakade på huvudet. Jag vet inte vilken respekt för siffror som herr Gustavson har; eljest skulle jag visa honom några utredningar på den punkten, som ha företagits inom utskottet.

För övrigt vill jag uttala en viss sympati för herr Gustavsons linje, som var en annan än herr Gränebos, ty herr Gränebos alternativ verkar mycket litet sympatiskt. Herr Gustavson ville ju ge sig in på den vägen, att man skulle ersätta omsättningsskatten med en direkt beskattning efter skatteförmågan. Hade det varit möjligt att nu genom en omkonstruktion av inkomstskatten — ty en sådan hade nog varit nödvändig — uttaga dessa 200 miljoner, skulle jag mycket hellre ha gått den vägen, men det förslag, som herr Gustavson underskrivit och som jag hoppas att herr Gustavson icke utarbetat, leder till sådana konsekvenser, att i vissa inkomstlägen och med vissa inkomstarter man skulle ha fått betala ungefär hela sin inkomst i skatt till stat och kommun. En framgångsmöjlig väg härvidlag måste som sagt förutsätta en omkonstruktion av den direkta beskattningen och sannolikt även ett annat uppbördssystem än det vi för närvarande ha. Jag beklagar att denna i och för sig sympatiska väg icke kan beträdas, men det är nog så.

Jag skulle i detta sammanhang vilja påpeka, att utskottet bestämt och efter vad jag vet enhälligt har sagt ifrån, att man under normala förhållanden icke skulle ha kunnat vara med på att beträda denna väg med en omsättningsskatt. Men de förhållanden vari vi leva äro tyvärr icke normala. De äro tyvärr icke sådana, att man kan undgå att nu, då inga andra vägar stå oss öppna, på detta sätt skaffa dessa 200 miljoner. En representant på Norrbottensbanken visade inför detta förhållande en likgiltighet, som uppenbarligen bottnade i en likgiltighet för vad vi vinna med dessa pengar, nämligen möjligheten att hålla vår nationella självständighet och vår demokrati mera värnad än den eljest skulle vara, något som denne representant för Norrbotten tydligen inte ansåg vara så betydelsefullt. Det är emellertid den nyss nämnda omständig-

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

heten som gör, att man nu måste bita i ett så surt äpple och ta omsättningsskatten i huvudsak sådan som den av regeringen har framlagts.

Jag vill peka på en sak till i utskottets utlåtande, nämligen att i slutet av motiveringen har utskottet uttalat, att trots de undantag beträffande viktiga livsmedel, som gjorts från omsättningsskatten, kan det dock för mindre bemädlade personer och barnrika familjer bli en sådan ökning av levnadskostnaderna, att det blir nödvändigt för samhället att inskrida och vidtaga hjälpåtgärder. Jag vill understryka, att utskottet skrivit att åtgärder av detta slag, som förordats i vissa motioner, äro synnerligen beaktansvärda, och jag hoppas att utskottets kraftiga uttalande i denna sak må höras upp i regeringen och föranleda åtgärder vid den riksdag som stundar.

Här i landet gå vi nästan sist av alla europeiska länder fram till en omsättningsskatt. En sådan finnes i våra grannländer, Finland, Danmark och Norge. Den finnes överallt, både i diktaturerna och demokratierna i Europa. Bland de sista ha vi kommit med och måste såsom en nödvändighet även för oss införa en sådan skatt. Detta visar, hur den svenska skattepolitiken i stort har lagts upp under föregående år. Bakom allt det gny mot omsättningsskatten, som man nu hör, ligger ett erkännande av den framsynta skattepolitik, som ända till dags dato har befriat oss från omsättningsskatten som ett led i det svenska skattesystemet. Nu måste vi piskade av hård nödvändighet gå fram till beslut om en omsättningsskatt. Det må då ändock uttalas den önskan, att när andra tider stunda och det återigen blir möjligt att revidera vårt skattesystem nedåt, man skall finna det angeläget att som en av de första uppgifterna upptaga frågan om omsättningsskattens strykande ur de svenska skatterubrikerna.

Med dessa ord och tvingad av vårt ekonomiska läge ber jag att under förhandenvarande omständigheter få yrka bifall till utskottsförslaget.

Herr Nordenson: Herr talman! Jag skall endast uppehålla mig vid ett par punkter.

Herr finansministern menade, att högerreservationen knappast stod i överensstämmelse med de mycket grava anmärkningar som kommit fram från näringslivets sida, och han betraktade högerreservationen närmast som en eftertankens kranka blekhet. Jag vill då understryka, att även i de uttalanden, där man gjort mycket starka anmärkningar mot denna skatt och särskilt mot dess utformning, har man nog haft klart för sig att utomordentliga svårigheter äro förknippade med eventuella förändringar i densamma och att dessa nödvändigtvis måste föregås av utredningar. Det har emellertid icke varit möjligt för dem, som velat företräda näringslivets synpunkter, att få dessa utredningar genomförda. Tiden har icke medgivit det. Frågan är av alltför komplicerad natur, och det har då i själva verket icke återstått annat för dem, som önskat få fram en annan utformning, än att begära en utredning. Detta är också kärnpunkten i den reservation, som avgivits från högerhåll.

På de punkter, där det har varit möjligt att omedelbart formulera ut sina avvikande önskemål, ha också reservanterna gjort det. Det har gällt särskilt en punkt, nämligen frågan om den synliga eller osynliga skatten. Det har framhållits såväl från dem som författat detta lagförslag som ock från andra håll inom utskottet, att man avsett att det skulle finnas möjlighet för en handlande att tillämpa antingen öppen skatt eller sluten skatt. Det skulle så att säga vara fakultativt och stå vederbörande fritt att tillämpa det ena eller det andra systemet. Det föreligger också, såvitt jag förstår, enligt lagtexten en sådan formell valfrihet, men däremot icke en reell, detta på grund av att den som tillämpar

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

det öppna systemet i själva verket på grund av skattens debitering måste betala även skatt på skatten. Det är detta som reservanterna ha försökt att få bort genom förslaget, att skatten skall debiteras på 95 procent av det totala vederlaget. Därigenom kommer man till att det i själva verket blir 5 procent på varans verkliga saluvärde. Jag vill i detta sammanhang erinra om att man häremot gjort den anmärkningen, att det skulle minska statskassans inkomster. Jag vill på påpeka, att när man uppskattat det belopp, som man skulle kunna få in på denna skatt, har man utgått från att det beskattningsbara totalbeloppet skulle röra sig om 4 miljarder, vilket ju ger en skatt efter 5 procent av 200 miljoner kronor. Med det taxeringsförfarande som nu kommer att tillämpas, nämligen att man tar 5 procent på hela omsättningsbeloppet inklusive skatten, blir det i själva verket, om omsättningsbeloppet uppgår till det beräknade, 5 procent på 4,200 miljoner, d. v. s. 210 miljoner. Den debitering, som reservanterna ha föreslagit, leder i själva verket just till de 200 miljonerna, d. v. s. det belopp som är avsett att uttagas.

Reservanterna ha sålunda velat åstadkomma, att den formella valfrihet, som lagen avser att lämna, också blir en reell valfrihet, så att det inte skall bli mera betyngande för dem som tillämpa ett öppet system än för dem som tillämpa ett slutet system. Man har därvid tänkt sig, att det verkligen kunde vara ett intresse att i vissa fall tillämpa det öppna systemet. Det finns ju vissa branscher, där man mycket väl och med fördel kan göra detta. Jag tänker exempelvis på bokhandeln och restaurangbranschen, där det kan vara önskvärt, att man får debitera skatten öppet, så att kunden kan kontrollera. Jag vill erinra om att vid restaurangerna kan det vara av intresse även av den anledningen, att man annars lätt pålägger kunderna en obligation att betala drickspengar även på skattebeloppet, vilket kan anses oskäligt. Det finnes sålunda ett visst fog för att man lämnar möjlighet för företagaren att själv avgöra, om han vill ha en öppen skatt. Härtill kommer också, att på ett mycket stort antal märkesvaror, där man gärna anger priset, kan det vara önskvärt att det blir exakt 5 procent på det verkliga grundpriset och icke 5 procent på det totala, ty det medför att man måste höja på den tillagda skattesumman, vilket givetvis skulle föranleda friktion med allmänheten. Det måste sålunda anses vara ett fullt legitimt krav från näringslivets sida, att den möjlighet till val beträffande skattens uttagande, som skatteförslaget formellt medgiver, också blir en verklig realitet. Det är ur den synpunkten, som det är väl motiverat att man går på den linje reservanterna ha föreslagit med avseende på skattens utdebitering.

Vad sedan beträffar det stora problemet om undantagen, är det ju uppenbart att den frågan är av ännu mycket större vikt både principiellt och i praktiken. Det är principiellt alldeles uppenbart, att en omsättningsskatt som gör anspråk på att vara allmän också bör utgå med så få undantag som möjligt. Det måste ju bli ett förryckande av hela skattens princip, om man i så stor omfattning som här har skett gör undantag. Den synpunkten har också kommit till uttryck i den reservation, som herr Henriksson avgivit och i vilken han yrkar, att 2 § 1 mom. b) och c) måtte utgå. Jag vill här erinra om att de övriga reservanterna även ha yrkat, att utredning skulle omedelbart igångsättas om de sociala konsekvenser, som ett strykande av dessa moment måste medföra, och begärt att de förslag, som kunna föranledas av en sådan utredning, snarast måtte framläggas för nästa års riksdag för åtgärders vidtagande. Undantagen äro också vad som föranleder de avgjort största svårigheterna för detaljhandeln, och det kan ifrågasättas, om det icke i många fall blir omöjligt för handlande och ännu mera för hantverkare att korrekt tillämpa lagen med hänsyn till dessa undantag. Det torde även stå alldeles klart för dem som

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

ha tänkt igenom saken, att kontrollsvårigheterna med hänsyn till undantagen måste bli alldeles utomordentligt stora, kanske nästan oöverbärliga.

Det är med hänsyn till att dessa undantag äro principiellt oriktiga och att de komma att vålla så utomordentliga svårigheter, som jag för min del, herr talman, kommer att avgiva min röst till förmån för herr Henrikssons reservation.

Herr Heiding: Jag ber för min del att till alla delar få instämma i det särskilda yttrande, som är fogat till utskottets utlåtande. Jag är fullt ense om vad som uttalats där, att det hade varit bättre att man kommit fram på andra linjer än dem, som här blivit förordade av utskottet. När jag hörde utskottets ärade ordförande i sitt anförande uttala, att han ansåg, att denna skatt skulle visa sig vara sådan att vi snart skulle slippa ifrån den, förstod jag, att herr ordföranden inte trodde, att den skulle bli någon skatt, som skulle mottagas med välvilja, och att det skulle bli besvärligt att tillämpa densamma.

Det har från många olika håll gjorts ungefär liknande uttalanden, och t. o. m. herr Sjödahl uttalade, strax efter det att han framhållit, hurusom denna skatt vore införd i så många länder och visat sig ha gått bra att tillämpa, att han hoppades, att ett utstrykande av denna skattesats skulle kunna ske så fort som möjligt. Inte heller herr Sjödahl ville således ha den kvar. Och när förslaget om denna skatt tydligen mottages med så stor motvilja, som verkligen tycks vara fallet, anser jag det inte lämpligt att gå in för den.

Vad som egentligen gör det så motbjudande för mig att rösta för ett sådant skatteförslag är, att det får lov att sättas i gång en så dyrbar apparat för att kunna kontrollera taxeringen och för att få in de miljoner, som man beräknar kunna få in genom skatten. Jag kan inte förstå, att vi skola behöva sätta i gång en sådan apparat och därmed utöka den nuvarande stora krisapparaten. Det är ju så, att vi ha att välja mellan, i ena fallet, skattepålagor och, i andra fallet, acciser än på det ena och än på det andra området. Det kommer med all säkerhet att visa sig, att ett system sådant som det man nu håller på att lägga upp, blir, kan man säga, ett virrvarr, och är det då någon, som tror, att man i längden skulle kunna hålla på med någonting sådant?

Det har här framhållits, att det skulle vara så svårt att genomföra ett accissystem. Jag kan inte finna, varför det skulle vara så svårt. Vi skola ju samlas åter snart nog till lagtima riksdag, och det skulle då ha varit möjligt att för denna så gott som omedelbart vid dess öppnande framlägga förslag till ett accissystem, som kunnat så tidigt nästa år bli genomfört att man på det sättet kunnat få in de erforderliga pengarna. På den vägen hade det enligt min mening varit möjligt att kunna komma fram utan så stora kostnader för kontrollen som det nu blir fråga om enligt det föreliggande skatteförslaget.

Det har även som förut blivit anført från flera håll uttalats, att man hoppades, att vi skulle slippa denna skatt så fort som möjligt, men vi hörde i alla fall, att herr statsrådet inte trodde, att vi skulle kunna slippa ifrån den så snart, utan att vi skulle få bibehålla den under en lång tid framåt. Det tror jag också, och jag är för min del fullt förvissad om att det, om den väl en gång blir införd, blir mycket svårt att kunna få den borttagen — så att den få vi nog ha i många, många år framåt.

Jag har inte heller hört att någon av dagens talare icke varit inne på frågan om att det blir svårt att tillämpa den föreslagna skatten. Sålunda sade herr Elon Andersson, att skatten blir mycket svår att tillämpa. Herr Franzon, som hade ordet för en stund sedan, förklarade, att han noga hade provat det framlagda förslaget, men kommit till den uppfattningen att det innebar den

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

enda vägen man kunde gå fram på för att få in dessa 200 miljoner kronor. Herr Franzon sade också, att han trodde att affärsmännen skulle visa sig lojala och finna sig i denna pålaga. Ja, det är tydligt och klart, att affärsmännen få lov att bli lojala i detta fall, ty den affärsman, som inte är lojal och tar ut den skatt, som blir bestämd, får ju böta, så att han kan i detta fall inte slippa undan. Men det har ju redan på affärsmännen lagts en hel del arbete till följd av de för övrigt nödvändiga kortransoneringsystem, som blivit införda, och skola affärsmännen nu också åläggas detta arbete med omsättningsskatten, är det tydligt, att de få ytterligare en hel del arbete att utföra, vilket gör att det blir svårt för dem att kunna hinna med allt.

Herr Franzon vädjade i slutet av sitt anförande till finansministern att se till att lagens tillämpningsföreskrifter skulle bli så klara och tydliga som möjligt. Det kan naturligtvis gå att avfatta dessa så, att skattesystemet skall kunna fungera något så när tillfredsställande, men säkerligen kommer det att brista på ett eller annat område och bli en hel del svårigheter då det gäller tillämpningen, i all synnerhet till en början. Därom kan man vara fullt förvissad. Jag skulle därför tro, att det vore bättre, om vi kunde gå in för ett annat system.

Herr Sjödahl ansåg, att det var egendomligt, att det, trots den motivering som framförts i det till utskottsutlåtandet fogade särskilda yttrandet, icke hade yrkats bifall till detsamma. För min del har jag den uppfattningen att vad som här har sagts i denna motivering är av sådan art att jag kan godtaga det såsom en särskild reservation, kan jag säga, och jag skall därför, herr talman, be att få yrka avslag å utskottets hemställan med den motivering, som här är föredragen.

Herr Bärg, Johan: Herr talman! Jag ber om överseende att jag ännu en gång besvarar kammaren med att yttra några ord, men jag är därtill föranledd i första hand av herr Velanders anförande, när herr Velanders, bland annat, därvid talade till förmån för högerreservationens yrkande om ändring av 4 § i utskottets föreliggande förslag, vilken ändring innebär, att skatt skulle erläggas endast å 95 % av det vederlag, som är omsättningsskattepliktigt.

I fråga om den av utskottet i anslutning till propositionens förslag förordade ordningen, att skatt skall erläggas på hela det omsättningsskattepliktiga beloppet, påvisa reservanterna därvidlag, att skatten då kommer att utgå icke allenast å varuvärdet utan även å den skatt, som faller på detta varuvärde, och de säga, att »en sådan anordning synes ur principiell synpunkt icke kunna väl försvaras». Detta skulle väl vara huvudargumentet emot utskottets förslag.

Jag må ju ge reservanterna rätt i att det inte är mycket sympatiskt att på detta sätt lägga en skatt på skatten, och jag skulle för min del ha varit benägen att följa reservanterna i det hänseendet, om detta nu hade varit det enda fall, då genom den föreslagna beskattningen skatt skall utgå jämväl å en redan uppburen skatt. Men när jag får det intrycket av erinringarna i denna del av motiveringen, att det huvudsakligast är ur principiell synpunkt man går emot förslaget, måste jag säga mig, att det är en alldeles ny synpunkt, som man nu anlägger, eftersom förhållandena i ett otal fall äro precis likadana, endast med den skillnaden att en skatt där uttagits redan på ett tidigare stadium av varans distribution. Om man nu undantog omsättningsskatten från denna olägenhet att jämväl skatt skall utgå på skattens belopp, hade vi samma principiella vedervärdighet att dragas med i åtskilliga andra fall, även om man följde reservanternas linje. Vi ha t. ex. en icke så otydlig, uttagen statsskatt på konstsilke, som ligger innesluten i varans salu-

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

värde och därför förhöjer priset. Beräknas skatten på detta saluvärde, kommer det även enligt den velanderska reservationen att tagas ut skatt på en redan av staten uttagen skatt. Detsamma gäller t. ex. om socker, detsamma gäller överhuvud taget om alla tullbelagda varor, för vilka staten ju redan tagit ut en skatt i någon form. Skatten förhöjer ju varans värde, och på detta till följd av skatten höjda varupris skall även enligt den velanderska reservationen 5 % tagas ut. Således har man inte någonting kvar av den räddande principen, om man går den vägen.

Men det finns ett annat, ett realskäl — det var väsentligen herr Nordenson inne på — och det kan jag bättre förstå. Genom att tillämpa den av reservanternas föreslagna ordningen minskas skatten, och den minskas i icke så alldeles obetydlig grad. Ty om man nu räknar på att denna skatt skall kunna inbringa 200 miljoner kronor, och man antar, att man slipper skatt på dessa 200 miljoner kronor à 5 %, betyder detta i alla fall en skattelättnad på 10 miljoner kronor. Den synpunkten kan jag som sagt bättre förstå, men om den nämnes det inte något i reservationen. Däremot framhåller man där att utöver det förhållandet att man hade försvarat principen, om man gjort på det sätt, som reservanternas föreslår, kommer därtill »att anordningen» — den anordning, som föreslås enligt propositionen och utskottsutlåtandet — »måste medföra särskilda svårigheter vid varornas prissättning resp. skattens beräkning. Särskilt torde detta bli förhållandet inom sådana branscher, som arbeta med fastställa bruttopriser, såsom bokhandeln, järnhandeln, glas- och porslinshandeln, handeln med tekniska artiklar etc.», och denna olägenhet skulle man undgå genom reservanternas förslag. Nu drar jag mig för att trötta kamraren med en del frågor till reservanternas i detta avseende. Men jag kan inte låta bli att göra en fristående reflexion beträffande de lättnader, som man påstår skulle vinnas på detta sätt. Jag kan då få hålla mig till exemplet bokhandeln.

Om priset på en bok i bokhandeln är angivet genom ett åtryckt pris, vilket ju ofta händer, till 10 kronor, skulle enligt propositionens förslag därpå läggas en skatt å utförsäljningsbeloppet — om nu bokhandlaren nöjer sig med att lägga på själva skattebeloppet — av $52\frac{1}{2}$ öre i runt tal, eller låt oss säga 53 öre. Utförsäljningspriset skulle således bli 10 kronor 53 öre. Men om man skall gå den av reservanternas föreslagna vägen, skulle den innebära, att man till de 10 kronorna skulle lägga ett skattebelopp, som beräknades på 95 % av hela beloppet, d. v. s. skattebeloppet och bokens pris. Om man räknar ut skatten på dessa 95 %, finner man, att den skulle bli $47\frac{1}{2}$ öre i runt tal eller 48 öre, om man vill jämna ut beloppet. Då skulle det sammanlagda priset för boken bli 10 kronor $47\frac{1}{2}$ öre eller 10 kronor 48 öre, om man så vill — således 5 öre lägre.

När det talas om svårigheten att enligt den kungl. propositionens förslag kalkylera fram priset, frågar jag mig: Vilken lättnad uppnår man genom att gå den andra vägen, d. v. s. att beräkna skatten på 95 % av omsättningssumman? Jag har svårt att förstå, att den kalkylen skulle bli lättare. Om jag nu antar, att priset, i stället för att sättas till 10 kronor 47 öre eller låt oss säga 10 kronor 48 öre, sättes till 10 kronor 50 öre — och jag föreställer mig att man räknar med ett sålunda avrundat belopp — medför detta en liten vinst på 2 öre utöver skatten, och den må ju vara vederbörande unnad. Men samma resultat kan man väl, förefaller det mig, nå ungefärligen lika lätt, om man, i stället för att taga ut 53 öre, tar ut 55 öre. Det blir i så fall 5 öres pris-skillnad mellan de båda beräkningssätten. Är samvetsgrannheten så stor hos försäljaren, att han inte vill ta ett halvt öre för mycket och inte heller vill betala ett halvt öre för mycket i skatt, är svårigheten enligt den ena linjen

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

lika konstig som enligt den andra. Jag hade först trott, när man talade om märkesvaror, att man ville om möjligt ha skatteberäkningen ordnad på det sättet, att man sluppe att ändra ett på varan åsatt pris och skulle kunna hålla sig inom det angivna utförsäljningsprisets ram. Men detta måste ju kräva, att en förminskning av varan på något sätt måste ske, så att vederbörande producent är täckt med det angivna priset. I de fall, där så kan låta sig göra, får man väl finna sig i att så sker. Det är väl inte något okänt förhållande, att jämkningar i sådant avseende kunna vidtagas, men det lär stöta på vissa svårigheter med hänsyn till förpackningar och dylikt att ordna om prissättningen efter den linjen. Där får man således i allmänhet räkna med att man även beträffande märkesvaror måste lägga skatten på det angivna priset, och då förefaller det mig som om kalkyleringarna och prissättningarna skulle vara lika besvärliga, om man går den ena vägen som om man går den andra.

Den ena av de fördelar, man skulle vinna enligt reservanternas linje, skulle då vara den, att man finge en något lägre skatt. Om detta resonemang håller streck, skulle man sammanlagt på 200 miljoner kronor få 10 miljoner kronor lägre skatt att betala, men samtidigt skulle ju statsverket också få in 10 miljoner kronor mindre i inkomst. Den andra fördelen skulle vara den, att man enligt reservanternas linje möjligtvis lättare skulle kunna åt försäljaren rätta 2 eller 2½ öre i skatt på en sådan vara som den, som jag talat om i exemplet nyss, vilken kostar 10 kronor. Mig förefaller det emellertid, som om de i reservationen anförda verkliga skälen hade så minimal betydelse, att de näp- peligen borde vara att reflektera på.

Det var också en annan sak, som jag skulle vilja säga något om med anledning av herr Velanders anförande. Herr Velander riktade litet skämtsamt en fråga till mig, om inte jag skulle kunna, sedan finansministern ställt sig mycket sympatisk till reservanternas hemställan i de ting, som behandlas i motive- ringen för skrivelseförslaget, ansluta mig därtill. Jag vill säga till herr Velander, att den omständigheten, att finansministern, vilket jag hade väntat, skulle vara sympatiskt stämd i detta avseende, gör, att jag *inte* är benägen till detta, ty det vore detsamma som att jag skulle ställa mig vid sidan av herr Velander och banka på redan öppna dörrar. Hade däremot finansministern varit ovillig, skulle jag allvarligt ha reflekterat på att ansluta mig till förslaget om en skrivelse, som skulle ha tvingat finansministern att observera vad som anföres i såväl utskottets som reservanternas motivering.

Herr Björck frågade mig även, hur jag skulle ställa mig till en liten före- teelse, som han tecknade på ett rätt underligt sätt. Han sade, att om någon skulle anmoda ett stadsbud eller någon annan att bära en väska från en plats till en annan, och denne bärare skulle hellre vilja bära väskan på ett sätt än på ett annat sätt eller möjligtvis skulle vilja forsla den på en kärra, men den, som skickat honom att uträtta ärendet, befallt honom att bära den på ett sätt men icke på något annat — han fick således inte själv välja det sätt han ville för transporten — vad skulle jag säga om en sådan anordning? Jo, jag skulle säga, att det naturligtvis beror något på väskans innehåll. Det kunde bero på, såsom herr Linderot sade, att innehållet var sådant att väskan inte fick stötas och inte fick vändas, men eftersom jag inte tror, att innehållet i det här fallet är av sådan beskaffenhet, så finns det inte något skäl för mig att säga, att vederbörande inte borde få bära väskan som han ville. Men det kanske är typiskt för herr Björck och flera, att de betrakta sättet att taga ut skatt lika enkelt som att bära en väska från en plats till en annan och att bära den på vilket sätt som helst. Men så enkelt är det inte, utan det är litet mera komplicerat. När herr Björck här säger, att ingen hänsyn har tagits till handlares och hant- verkares önsknings, det är likväl de, som skola dragas med svårigheterna, utan

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

de äro nonchalant behandlade och borde själva få bestämma, hur de helst skulle vilja ha denna skatteform ordnad, vill jag med anledning därav framhålla, att det ju kan hända, att dessa människor, som nu få dragas med besvärigheter i åtskilliga fall, ha svårare att bedöma nödvändigheten av ett visst förfarande än vad de själva tycka. Men låt mig nu antaga, att denna svårighet för dem inte föreligger, utan att de äro fullt kompetenta, mera än vi lagstiftare, att ordna med former för vår beskattning. Då vill jag fråga herr Björck, hur han tycker att vi skulle handla. Här ha i många fall framförts önskemål, utgående från rent motsatta uppfattningar. Från åtskilliga håll har det med bestämdhet påyrkats, att skatten skulle tagas ut i engroshandeln vid import och hos producenten. Från andra håll påstås bestämt, att det är mycket lämpligare att uttaga den hos detaljisterna. Andra påstå, att den icke lämpligen kan tagas ut var sig på den ena eller den andra av dessa vägar utan att man bör tillgripa acciser, andra åter påstå att detta icke går för sig utan att det måste ske genom direkt beskattning. Tror herr Björck, att det då går an att låta var och en välja sitt eget sätt att bära väskan: att bära den upp och ned eller dra den på en kärra, som han uttryckte sig? Det måste väl ändock vara något enhetligt system, och vilken detta system går emot, han kommer och jämrar sig genom herr Björcks mun över människor som behandla honom nonchalant och inte unna honom att bära väskan på bekvämaste sätt. Så är det rätta förhållandet här. När man efter moget övervägande funnit, att det system som här föreslås kanske är det minst onda, man för ögonblicket kan fundera ut, så har man föreslagit det. Åtskilliga komma att tycka, att detta är det bästa sättet, andra tycka att detta är det allra sämsta sättet, och alla tycka vi att det är ett ganska dåligt sätt, men vi ha icke varit mäktiga att hitta på något bättre.

Jag tyckte att herr Franzons anförande nästan var som en liten ljusglimt i det beskattningens decembermörker som råder här. Han är ju själv affärsman och bör bättre än kanske någon annan känna till de svårigheter som komma att orsakas av denna skatt. Jag vill förena mig med herr Franzon och stryka under vad han sade i sin vädjan till finansministern att göra vad på finansdepartementet ankommer för att hjälpa de företagare och handlande, som få denna skatteindrivning sig pålagd, i möjligaste mån till rätta. Jag är övertygad om att även med den allra bästa vilja ifrån finansministerns sida kommer det att bli mycket stora svårigheter, men jag har dock förhoppning att åtskilligt skall kunna klarläggas och underlättas.

Jag måste säga ett ord även till herr Emil Andersson. När han föredrog sin långa klagoskrift i detta ärende, föreföll han mig vara nåttopp den ende som tyckes tro att det beror på ovilja och oförstånd i utskottet, att man icke rättat till allt det här. Jag skulle önska att herr Andersson själv suttit med i utskottet och fått lägga hand vid verket. Jag tillåter mig ha mycket stora tvivel om att hans förmåga att rätta till dessa besvärigheter och olägenheter hade visat sig i någon högre grad överträffa förmågan hos ett utskott, som med allra bästa vilja i världen icke har kunnat komma till en bättre lösning än vad vi ha gjort.

I likhet med herr Oscar Gottfrid Karlsson vill jag ha sagt, att jag, innan jag närmare rotat mig in i detta spörsmål, gick och trodde på att det skulle finnas enklare vägar än den Kungl. Maj:t hade utpekade att komma till rätta med detta skatteproblem, och närmast låg ju då till hands att tänka på den metod som vi kalla grossistskatten. Jag framhårdade rätt länge i tron på att denna väg skulle vara lättare framkomlig än den av Kungl. Maj:t föreslagna. Men redan den omständigheten att en sådan massa varor icke gå genom grosshandel medför svårigheter. Det uppges från köpmannahåll, att kanske 40 procent av alla varor som distribueras icke göra detta; jag vet inte om siffran

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

är riktig, men i varje fall måste ju det betyda, att man icke kan nöja sig med att lägga skatt enbart på de varor, som passera grosshandeln. Därtill kommer en annan fråga: vad är grosshandel och vad är inte grosshandel? Det har påvisats här av våra skatteexperter, att det i åtskilliga andra länder föres ett statsregister över vad som är grosshandel och vad som inte är det. Här kan ju vem som helst, som säljer något till en detaljhandlare, beteckna sig som grosshandlare. Det begreppet duger inte. Dessutom är det ju så, att sådana handlande, som jag och kanske de allra flesta anse med skäl kunna betraktas som grosshandlare, alltså grosshandlare i egentlig mening, inte sälja allenast till detaljhandlare, utan även till producenter och direkt till allmänheten. Skatten måste givetvis läggas även på producenterna, men nu visar det sig, att till exempel inom textilbranschen importeras råvaror, de gå kanske direkt till producenten, men det kan också hända att de gå till en grossist, som importerar råvarorna. Denne säljer dem då till en producent, producenten tillverkar tyger, han säljer tygerna till en grossist, grossisten säljer tygerna till en skrädderifirma eller en konfektionsfirma. Firman säljer de färdiga kläderna till en grossist, denne säljer dem till detaljhandlare, men det kan också hända att den säljer direkt till allmänheten. Var skall skatten tagas ut? Den skall tagas ut när varan säljes antingen till detaljhandlaren eller direkt till allmänheten.

En del producenter sälja också direkt till detaljhandeln. Vi kunna tänka på livsmedelsproducenter. Om jag tänker mig till exempel, att alla lantbruksprodukter skulle vara beskattningsbara, skulle det betyda att varenda gumma, som säljer ett par tjog ägg till en detaljhandlare, skulle redovisa denna skatt och lämna in rapporter enligt lagens föreskrifter. Var och en, som säljer en höna eller litet potatis eller något sådant som skall gå igenom detaljhandeln, skulle göra detta. Jag kan inom parentes nämna, att man har resonerat så, att om man ginge den vägen, skulle man kanske kunna undgå undantagen. Men då skulle vi få en massa redovisningsskyldiga »skatteuppbördsmän» — om jag får använda det felaktiga ordet — som hade mycket mindre förutsättningar för att kunna sköta den uppgiften, än till och med den enklaste detaljhandlare har. Vi ha allvarligt övervägt detta inom utskottet och kommit till det resultatet, att antagligen skulle antalet »skatteuppbördsmän» på den vägen bli minst lika stort som om man går detaljhandelsvägen.

Men det är också en annan sak. Man skulle då icke kunna avgränsa de skattskyldiga varorna på det sätt som propositionen föreslår, då den talar om butikshandelsvaror. I stället måste man åstadkomma en uppräkningslista av alla de miljontals olika varor som skola beskattas, för så vitt man inte skulle lägga skatt på allting, ifrån synålen ända upp till de stora transportångfartygen och dylikt, om man nu skulle lämna fastigheter utanför. Jag säger som herr Elon Andersson, att jag icke är övertygad om att det icke skulle kunna gå att finna ut ett system med så kallad grossistskatt, som skulle kunna praktiseras, men jag har i likhet med herr Elon Andersson blivit till den grad tveksam i min förut rätt bergfasta tro, att jag icke ens har velat vara med om att skriva till Kungl. Maj:t om den saken såsom ett lämpligt uppslag, vilket ju icke betager Kungl. Maj:t rätt eller skyldighet att närmare se på den saken.

Jag har, herr talman, kostat på denna rätt långa utläggning för att i någon mån ge en antydning om att man inom utskottet och dess delegation har mycket, mycket allvarligt och förutsättningslöst synat denna möjlighet. Det är icke likgiltighet eller ovilja mot tanken, som legat till grund för utskottets ståndpunkt. Min gode vän Oscar Gottfrid Karlsson har visserligen höjt en missnöjets ton mot utskottets förslag i denna del, men han ansåg sig icke kunna bevisa att utskottet hade orätt, och det håller jag honom räkning för, ty des-

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

sa ting som jag pekat på äro ju ändå fakta. Jag säger ännu en gång, att den utvägen kanske kan vara värd att överväga, men inte tror jag, att den är så mycket enklare, att det är värt att kosta mycket förhoppningar på den.

Herr Björck: Jag tror alltför väl herr Bärge, när han säger, att utskottet ej har kunnat taga hänsyn till *alla* de önskemål som framförts, för då hade det väl blivit ett underligt förslag. Men Sveriges köpmän ha genom sin riksorganisation framfört sina önskemål. Vi äro så eniga i en mängd frågor, att man icke får förvåna sig över att köpmännen fråga sig varför utskottet icke tagit *någon* hänsyn till dem. Man får inte förvåna sig över om den som skall draga ett lass och bära en börda ändock till ha litet att säga till om och bestämma hur bördan skall forslas fram. Herr Bärge håller alltför på att det beror mycket på vad det är i den och att den som skickar i väg den bör ha rätt att bestämma hur den skall bäras, men då kan det hända, att den man vill engagera som bärare inte vill ta någon befattning med densamma. Det tänka inte Sveriges köpmän göra; de äro tåliga och lojala och komma nog att dra lasset, även om de komma att jämrå sig över tyngden, det torde herr Bärge och herrarna förstå.

Herr Nordenson: Herr talman! Barå ett par ord för att rätta ett missförstånd från utskottets ordförandes sida. Jag tror herr Bärge fattade reservanternas förslag till beräkning av skatten fel. Han antog, att om en vara kostar 10 kronor, skulle skatten utgå med 5 procent på 9.50 kronor d. v. s. 47.5 öre. Det är inte meningen, utan den skulle utgå med 5 procent på 95 procent av 10.50 kronor, d. v. s. 4.75 procent på 10.50 kronor, och det blir 49.875 öre. Jag vill underrätta herr Bärge om att jag för min del yrkade på att man helt enkelt skulle sätta skattesatsen till 4.76 procent i stället för 4.75, men jag lyckades tyvärr inte övertyga mina partivänner om att det var den rätta linjen. I så fall bleve skatten 49.98 öre eller så nära de 50 som möjligt.

Jag hoppas utskottsordföranden ursäktar, att jag kommer med pekpinnen på detta sätt, men som gammal matematiker är jag svag för att siffror skola vara riktiga.

Herr Bärge, Johan, erhöå nu ordet för kort genmål och yttrade: Min replik skall bli mycket kort.

Jag tror att herr Nordenson kanske missuppfattade mig, ty jag har också räknat fram till dessa 97.5 eller 98 öre, men det är möjligt, att jag uttryckte mig så otydligt, att det inte framgick, att jag trodde herrarna räknade så som herr Nordenson sade.

Herr Velander: Herr talman! Jag är ju mycket nöjd med den välvilliga inställning, som kännetecknade anförandet nyss av utskottets ärade ordförande, men jag tyckte ändå, att han inte var fullt rättvis. Han gjorde nämligen gällande att jag icke hade betonat någonting annat än den principiella synpunkten, när det gällde frågan om skatt på skatten. Men herr Bärge satt i alla fall på sin plats under mitt anförande i kammaren, och jag gjorde mig en hel del möda att visa, att jag eftersträvade fasta utgångspunkter vid prissättningen i allmänhet i anslutning till denna omsättningsskatt och att jag jämväl eftersträvade likställighet icke blott mellan dem som tillämpade, vad jag då tillät mig kalla, öppen debitering och slutet debitering utan även mellan dessa båda kategorier å ena sidan och importörer å andra sidan. Emellertid är väl detta icke så mycket att orda om, då herr Bärge ju betygade, att även han ansåg, att det icke var »sympatiskt» att lägga skatt på skatten. Sedan

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)
slutade också herr Bärge med att säga, att han fann den ena linjen »lika konstig» som den andra, och det måste jag nöja mig med, ty jag kan väl inte begära att herr Bärge skall medge, att hans linje är sämre eller konstigare än den jag såsom reservant företräder.

Det var också en annan sak. Herr Bärge förklarade att han gärna skulle ha reflekterat på att instämma i reservanternas yrkande om omedelbar utredning, därest han icke på förhand haft kännedom om den välvilliga inställning till reservanternas utredningskrav, som finansministern deklarerat; om han inte vetat att saken legat så till, skulle han ha kunnat instämma med reservanterna. Jag tycker, att det var ett svagt skäl, och jag måste anse att det mest önskvärda skulle ha varit, att finansministern, utskottets ärade ordförande, för att inte säga utskottsmajoriteten, och reservanterna hade befunnit sig på samma linje.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder förekommit följande yrkanden: 1:o) att den nu föredragna paragrafen och därtill hörande anvisningar skulle godkännas; 2:o), av herr *Gustavson, John*, att utskottets förslag i denna del skulle avslås och kammaren därjämte besluta att, i enlighet med yrkandet i motionen I:24, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om nytt skatteförslag, vari med enklare förfaringssätt och mindre invecklade kontrollåtgärder förenades större hänsyn till försörjningsbörda och skattekraft; 3:o) att berörda paragraf och anvisningar skulle avslås; samt 4:o), av herr *Nilsson, Bernhard*, att kammaren skulle, med godkännande av 1 § och de därtill hörande anvisningarna, därjämte besluta att till Kungl. Maj:t avlåta en skrivelse med det innehåll, som angivits i punkten 1 i den av honom m. fl. vid utlåtet avgivna reservationen.

Herr talmannen anförde vidare, att han, sedan kammaren fattat beslut angående förevarande paragraf och anvisningar, ämnade återkomma till sistnämnda yrkande, i vad det avsåg en skrivelse till Kungl. Maj:t.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt de under 1—3 här ovan upptagna yrkandena och förklarade sig finna propositionen på godkännande av nu ifrågavarande paragraf och anvisningar vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustavson, John*, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 1 § och därtill hörande anvisningar i det av första särskilda utskottet i utlåtet nr 10 framställda förslaget till förordning om allmän omsättningsskatt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås nämnda paragraf och anvisningar och besluter kammaren därjämte att till Kungl. Maj:t avlåta en skrivelse av det innehåll, som under överläggningen påyrkats av herr *John Gustavson*.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

Då emellertid herr *Gustavson, John*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röstarna hava utfallit sålunda:

Ja—113;

Nej—17.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till det av herr Bernhard Nilsson framställda yrkandet om avlåtande till Kungl. Maj:t av en skrivelse med det innehåll, som angivits i punkten 1 i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, samt vidare därpå att nämnda yrkande skulle avslås; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Bernhard*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår herr Bernhard Nilssons yrkande om avlåtande till Kungl. Maj:t av en skrivelse med det innehåll, som angives i punkten 1 i den av honom m. fl. vid första särskilda utskottets utlåtande nr 10 avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles nämnda yrkande.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja—85;

Nej—35.

Därjämte hade 13 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

2 § 1 mom. och de till paragrafen hörande anvisningarna.

Förevarande moment hade följande avfattning:

Allmän omsättningsskatt utgår ej

a) vid försäljning eller uttag från rörelse av vete, råg, korn och havre ävensom fröer, foder- och gödselmedel; cement och kalk;

ved, stenkol, koks, träkol och bränttorv;

bränn-, lys- och smörjoljor;

följande slag av fiskredskap, nämligen notar, vadar, trålar, nät, skötar, sill- och strömmingsgarn, ryssjor, hommor och bottengarn;

inom riket tryckta tidningar och tidskrifter;

för förtäring avsedda rusdrycker;

tobaksvaror;

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

b) vid försäljning eller uttag från rörelse av mjölk, grädde, smör och margarin, potatis samt de slag av mjöl, gryn och bröd, som Kungl. Maj:t bestämmer, dock att skatt skall utgå där försäljningen eller uttaget sker från restaurang-, pensionat-, kafé- eller konditorirörelse;

c) vid försäljning, som i ringa omfattning bedrivs av lantbrukare eller trädgårdsodlare med egna lantmanna- eller trädgårdsprodukter eller av fiskare med fisk av egen fångst, dock att skatt skall utgå där försäljningen sker från butik eller därmed likartat försäljningsställe;

d) vid försäljning av varor för export.

I herr *Henrikssons* reservation hade hemställts, att riksdagen, vid behandlingen av föreliggande proposition, måtte besluta, att 2 § 1 mom. b) och c) av förslaget till förordning om allmän omsättningsskatt skulle utgå ur förslaget, samt att i anslutning härtill 2 § 1 mom. d) i förslaget måtte givas beteckningen b).

Herr *Holmström*: Herr talman! I anslutning till vad jag anfört under debatten anhåller jag att få yrka bifall till herr *Henrikssons* reservation, som innebär att i första momentet punkterna b) och c) utgå och punkten d) betecknas såsom b).

Herr *Bärg, Johan*: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av nu föredragna moment och anvisningar samt vidare därpå att nämnda moment och anvisningar skulle godkännas med de ändringar beträffande momentets lydelse, som påyrkats i den av herr *Henriksson* därom anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

2 § 2 och 3 mom. samt 3 §.

Godkändes.

4 § och de därtill hörande anvisningarna.

Berörda paragraf var så lydande:

1 mom. Skattepliktig omsättning beräknas för varje kalendermånad och utgör, med avdrag varom i 2 mom. stadgas,

a) vid försäljning, arbetsprestation eller uthyrning: vederlaget;

b) vid uttag av vara från rörelse: varans saluvärde enligt ortens pris;

c) vid import: inköpspriset med tillägg av tull och samtliga å varan nedlagda kostnader intill varans ankomst till bestämmelseorten.

Vederlag enligt a) inräknas i den skattepliktiga omsättningen för den månad, varunder vederlaget influiter kontant eller eljest kommit den skattskyldige till godo.

2 mom. Har rörelseidkare för omsättning eller bearbetning eller för förbrukning såsom material inom rörelsen inköpt skattepliktiga varor under sådana förhållanden, att vederlaget vid inköpet av varorna enligt bestämmelserna i denna förordning skall ingå i skattepliktig omsättning för mottagaren av vederlaget, må rörelseidkaren vid beräkning av sin skattepliktiga omsättning göra avdrag för sålunda utgivet vederlag.

Avdraget verkställs för den månad, varunder vederlaget utgivits. Överstiger under viss månad utgivet vederlag den skattepliktiga omsättningen för

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

samma månad, må överskjutande belopp avdragas vid den skattepliktiga omsättningens beräkning för närmast följande månad eller månader.

(Se vidare anvisningarna.)

Första stycket av de till paragrafen hörande anvisningarna hade följande lydelse:

Att märka är, att vid försäljning, arbetsprestation eller uthyrning vederlaget i dess helhet skall inräknas i den skattepliktiga omsättningen och att avdrag sålunda icke får göras för den del av vederlaget, som må hava beräknats motsvara omsättningsskatten. Avdrag må ej heller ske för transport-, emballage- och andra liknande kostnader, vilka ingå i priset för en vara.

I den av herr Bernhard Nilsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen hade för ifrågavarande paragraf påyrkats följande lydelse:

1 mom. Skattepliktig omsättning beräknas för varje kalendermånad och utgör, med avdrag varom i 2 mom. stadgas,

a) vid försäljning, arbetsprestation eller uthyrning: 95 procent av vederlaget;

b) vid uttag av vara från rörelse: 95 procent av varans saluvärde enligt ortens pris;

c) vid import: inköpspriset med tillägg av tull och samtliga å varan nedlagda kostnader intill varans ankomst till bestämmelseorten.

Vederlag enligt a) inräknas i den skattepliktiga omsättningen för den månad, varunder vederlaget influtit kontant eller eljest kommit den skattskyldige till godo.

2 mom. Har rörelseidkare för omsättning eller bearbetning eller för förbrukning såsom material inom rörelsen inköpt skattepliktiga varor under sådana förhållanden, att vederlaget vid inköpet av varorna enligt bestämmelserna i denna förordning skall ligga till grund för beräkning av skattepliktig omsättning för mottagaren av vederlaget, må rörelseidkaren vid beräkning av sin skattepliktiga omsättning avdraga 95 procent av sålunda utgivet vederlag.

Avdraget verkställs för den månad, varunder vederlaget utgivits. Överstiger under viss månad utgivet vederlag den skattepliktiga omsättningen för samma månad, må överskjutande belopp avdragas vid den skattepliktiga omsättningens beräkning för närmast följande månad eller månader.

(Se vidare anvisningarna.)

I reservanternas förslag hade första stycket av de till 4 § hörande anvisningarna erhållit följande avfattning:

Att märka är, att vid försäljning, arbetsprestation eller uthyrning vederlaget i dess helhet skall inräknas i det belopp, som skall ligga till grund för fastställandet av den skattepliktiga omsättningen och att avdrag sålunda — — (= utskottets förslag) — — — ingå i priset för en vara.

Herr Nilsson, Bernhard: Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Bärg, Johan: Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på godkännande av nu ifrågavarande paragraf och anvisningar samt vidare därpå att nämnda paragraf och anvisningar skulle godkännas med den lydelse, som påyrkats i den av herr Bernhard Nilsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Förordningsförslag om allmän omsättningsskatt. (Forts.)

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av förevarande paragraf och anvisningar enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, *Bernhard*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 4 § och därtill hörande anvisningar i det av första särskilda utskottet i utlåtande nr 10 framställda förslaget till förordning om allmän omsättningsskatt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännas nämnda paragraf och anvisningar med den lydelse, som påyrkats i den av herr Bernhard Nilsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Återstående delar av ifrågavarande förordningsförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten I.

Bifölles i vad den ej kunde anses besvarad genom kammarens beslut med avseende å förordningsförslaget.

Punkterna II och III.

Vad utskottet hemställt bifölles.

*Anslag till
flottans ersättnings-
byggnad.*

Föredrogs ånyo andra särskilda utskottets utlåtande nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till flottans ersättningsbyggnad jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 8 november 1940 dagtecknad proposition, nr 61, hade Kungl. Maj:t, under återopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till Flottans ersättningsbyggnad å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 31,800,000 kronor.

Av det sålunda åskade beloppet beräknades 20,000,000 kronor till påbörjande av två lätta kryssare, för vilka de sammanlagda kostnaderna beräknats till 100,000,000 kronor, och 11,800,000 kronor till nybyggnad av jagare och undervattensbåtar, kostnadsberäknade till sammanlagt omkring 41,400,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft

dels en inom första kammaren av herr C. Lindhagen väckt motion (I: 26), vari hemställets, att propositionen nr 61, såvitt den avsåg byggandet av två

Anslag till flottans ersättningsbyggnad. (Forts.)

lättare artillerifartyg för en kostnad av 100 miljoner kronor, icke måtte bifallas;

dels en inom första kammaren av herrar *E. G. C. Brandt* och *L. Svedberg* väckt motion (I: 27), vari yrkats, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel för byggande av två kryssare;

dels en inom första kammaren väckt motion av herr *C. Lindhagen* (I: 28), vari hemställts, att riksdagen ville dels avslå äskandet i propositionen nr 61 om anslag av 100 miljoner kronor till två kryssare, dels ock överväga om det i propositionen framställda förslaget om anslag å 41,400,000 kronor till jagare och undervattensbåtar borde anses såsom omistligt eller åtminstone kunde beskäras;

dels en inom andra kammaren av herr *I. Pettersson* i Rosta m. fl. väckt motion (II: 43), vari hemställts, att riksdagen ville avslå det i propositionen nr 61 framställda förslaget, såvitt det avsåge byggandet av en av de avsedda kryssarna, samt till följd härav minska det i propositionen begärda anslaget med 10 miljoner kronor;

dels en inom andra kammaren av herr *O. W. Lövgren* väckt motion (II: 44), vari yrkats, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag till byggande av två kryssare och i stället anslå medlen till byggandet av mindre fartygsenheter, undervattensbåtar, motortorpedbåtar och jagare, samt till förstärkning av kustartilleriet;

dels ock en inom andra kammaren av herr *E. Lindberg* i Umeå väckt motion (II: 45), vari yrkats, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel för byggande av två kryssare.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å motionerna I: 26, 27 och 28 samt II: 43, 44 och 45, till *Flottans ersättningsbyggnad* å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 31,800,000 kronor.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag har väckt en motion, som förordar avslag åtminstone på anslaget till de två kryssarna. I motiven lämnas närmare besked om orsakerna. Nu säger utskottet, att det blivit övertygat om, att fördelarna med att tillföra örlogsflottan dessa snabba artillerifartyg äro så avsevärda, att man bör kasta sig in på även denna stora utgift, som skall täckas skattevägen naturligtvis, liksom alla andra krisutgifter i dessa tider.

Längre ned kommer utskottet med en förväntan om artillerifartyg enligt regeringens förespegling. »Utskottet vill», säger det, »i detta sammanhang framhålla, att utskottets tillstyrkande av kryssarbygget bör ses fullt fristående från frågan om byggande av större artillerifartyg, beträffande vilket spörsmål utskottet saknar anledning att nu vidare uttala sig.» Komma de där andra stora fartygen också på regeringens dagordning, så kommer nog utskottet att finna det alldeles självklart, att även de äro nödvändiga!

Visserligen anföres i motiverna, att ett positivt beslut i den föreslagna riktningen måste bli ägnat att bidraga till möjligheterna att upprätthålla »Sveriges frihet och oberoende». Men den möjligheten måste dock bli obetydlig. Därtill kräves att vi gå så långt att man kan mäta sig i fråga om vapen med de stormakter mot vilka vi rusta, och det ligger ju i sakens natur att ju mer vi bevilja, dess mer kommer det att bidra till vår frihet och vårt oberoende. Men det är en omöjlig väg, eftersom det ju finns gränser för ett litet lands ekonomiska resurser, att bara gå in för en våldsam upprustning utan att ha ett enda ideal bakom sig.

Anslag till flottans ersättningsbyggnad. (Forts.)

Talmanskapet i denna kammare har låtit förstå att man vid urtima riksdagen inte får väcka någon motion om fredens idé, därför att det är grundlagsstridigt. Men vi få framställa interpellationer, vi få framställa enkla frågor om den, det kan inte nekas, och motiven till denna motion, som ju gäller anslag till två pansarfartyg, har jag helt och hållet ägnat åt fredens idé, åt arbetet för fredens idé, åt Sveriges framträdande såsom en andlig stormakt för fredens idé. Detta kan som sagt inte nekas, men yrkanden motionsvis om fredens idé äro förbjudna! Jag kommer att framställa en interpellation om ändring i grundlagens bestämmelser om vad som får förekomma och icke förekomma på en urtima riksdag, så att det blir tydligt, att den nu tillämpade tolkningen inte kan få förekomma i framtiden.

Det måste emellertid sägas till protokollet att i ett visst fall dessa båda pansarfartyg kunna bli till en viss nytta. Det kan inte vara i kampen mot en stormakt. Vi se ju vad sådana fartyg förmå mot u-båtar och bombflygplan och minor. Men det *kan* hända att vi komma i *krig mot en mindre stat*, och då kan det ju vara på sin plats att vi ha sådana fartyg. Jag menar att det exempelvis kan bli krig för att skydda den svenska befolkningen i Finland, som oupphörligt hotas av *naturlagar* från den finsktalande befolkningen. Det kan vara möjligt att Sverige i en sådan situation kan behöva dessa båda fartyg. Men jag får väl inte räkna med en sådan möjlighet. Det är något som vi inte önska oss. Jag har endast velat antyda att jag inte har förbisett detta bruk av de två krigsfartygen. En och en halv miljon greker blevo ju efter förra världskriget utkastade från Mindre Asien av turkarna med västmakternas tyska begivande. Något liknande kan inträffa även på andra håll.

Jag får sålunda, herr talman, på de skäl som anförts i motiven, nämligen att *fredens idé* måste få beröras i all synnerhet vid denna urtima riksdag — Sveriges framträdande för fredens idé är av större betydelse och ger större aktning i världen än dessa små fartyg som snarare inbjuda till överfall — yrka bifall till punkt 1) i min motion och avstår från att ställa något yrkande beträffande punkt 2).

För kuriositetens skull kan jag nämna att jag i går fick ett brev från en ung dam någonstans i landsorten som skrev: »Bäste borgmästaren! Hur kommer det sig till att man icke får tala om fredens idé i riksdagen?» Jag skall skicka henne denna motion så får hon se anledningen!

Herr Nordenson: Det föreliggande förslaget om flottans ersättningsbyggnad är ägnat att inge både tillfredsställelse och bekymmer. Vid tidigare behandling av hithörande frågor har jag tillåtit mig att göra allvarliga erinringar mot de av lagtima riksdagen 1939 beslutade s. k. kustförsvarsfartygen. Vid årets lagtima riksdag beslöts med hänsyn till det då aktuella behovet av nybyggen av lätta fartyg av olika slag att tillsvidare uppskjuta kustförsvarsfartygens färdigbyggande. Samtidigt uppdrogs åt marinförvaltningen att undersöka möjligheten för förbättring av dessa i fråga om fart, skydd och bestyckning. Enligt den föreliggande propositionen har marinförvaltningen i skrivelse av den 5 oktober meddelat, att en undersökning verkställts i marinstaben rörande behovet av sjöstridsmedel, vilken undersökning resulterat i en preliminär plan över behovet av örlogsfartyg. På grund av denna plan föreslår marinförvaltningen, utan att ta ställning till kustförsvarsfartygen, ett nybyggnadsprogram omfattande två kryssare, ett antal jagare och ett antal undervattensbåtar. Det är de föreslagna kryssarna som äro särskilt ägnade att väcka intresse. Jag tillåter mig med tillfredsställelse konstatera, att det önskemål jag tidigare framställt, att de fartyg, som nyanskaffas, åtminstone i vissa avseenden måtte motsvara moderna tekniska krav, har tillgodosetts. De före-

Anslag till flottans ersättningsbyggnad. (Forts.)

slagna fartygen torde både i fråga om bestyckningens kvalitet, i fråga om fart, skydd och eldhastighet, kunna betecknas som fullt up to date. Ett införlivande av dessa fartyg med vår flotta skulle sålunda utan tvivel utgöra ett ytterst värdefullt tillskott till vår flottas slagkraft.

Men här inställer sig ett bekymmer av annan art, som jag inte kan underlåta att framhålla. De anslagsbelopp, som det här rör sig om, och de ännu större som äro att vänta, äro så stora, att de göra en grundlig utredning och ett avvägande av de olika önskemålen absolut nödvändiga. Vad som i detta avseende förebragts i den kungl. propositionen och i utskottets utlåtande förefaller mig vara alltför knapphändigt. Jag nödgas konstatera, att vi i nuvarande stund helt enkelt sakna en finansieringsplan för vårt upprustningsarbete. Vi sakna en avvägning av de olika försvarsgrenarnas anslagskrav inbördes. Vi sakna inom flottan en avvägning av anslagen till olika fartygstyper, och vi sakna inte minst en avvägning mellan olika anslagskrav med hänsyn till den tidpunkt, då den äskade försvarsmaterielen kan förväntas bli färdigställd och sålunda komma att stärka vår försvarskraft. Det göres visserligen såväl i propositionen som i utskottets utlåtande gällande, att anvisandet av medel till kryssarna ej skall föregripa frågan om prövning av de tunga artillerifartygen. Men denna tankegång är efter min uppfattning rent teoretisk. Det är alldeles uppenbart, att ett anslag på 100 miljoner till två kryssare i högsta grad måste påverka vårt framtida ställningstagande eller kanske rättare sagt våra möjligheter överhuvud taget att besluta om olika typer i fortsättningen. Jag påpekar inte dessa förhållanden för att klandra, ty jag förstår till fullo att det är förenat med mycket stora svårigheter och att det dessutom är mycket ömtåligt att framlägga detaljerade planer och överväganden. Men jag påpekar det för att understryka, hur utomordentligt svårt det är för riksdagens ledamöter att ta ställning till hithörande frågor.

Det hade med hänsyn till dessa synpunkter varit önskvärt, om utskottet haft tillfälle att närmare undersöka dessa problem och åtminstone i allmänna ordalag kunnat ange några riktlinjer. Så synes emellertid tyvärr ej ha skett, åtminstone inte i tillräcklig omfattning. Utskottet säger sig visserligen ha tagit del av till ärendet hörande handlingar och därvid funnit övertygande skäl föreligga för Kungl. Maj:ts förslag, men ingen antydan lämnas om några närmare granskning och avvägning av det slag, som jag tillåtit mig påvisa nödvändigheten av. Utskottet talar visserligen på ett ställe om vad som kräves av ett väl genomtänkt flottprogram, men kan man verkligen tala om ett sådant, när man inte avgjort, huruvida flottan skall omfatta även tunga artillerifartyg eller icke?

Jag nödgas i detta sammanhang hemställa, att vi snarast måtte få ett åtminstone skisserat ekonomiskt försvarsprogram med avvägning av kraven såväl inom de olika försvarsgrenarna som mellan dessa inbördes. Det synes mig nödvändigt, att man åstadkommer något i den vägen, innan vi bundit så stora medel genom preliminära beslut på enstaka punkter, att vi till sist i själva verket inte vidare ha full handlingsfrihet.

Jag har för övrigt, herr talman, intet särskilt yrkande.

Herr Brandt: Herr talman! Jag har jämte herr Svedberg i motion yrkat avslag på anslaget till dessa kryssare. För egen del är jag naturligtvis beredd att gå med på vilka ekonomiska offer som helst, hur stora de än må vara, för vårt försvar, men jag befarar, såsom förut har sagts, att landets ekonomiska resurser redan nu äro hårt ansträngda, och jag instämmer med den föregående ärade talaren, att vi i varje fall måste ha ett ordentligt försvarsprogram uppskisserat. Det finns ju även andra försvarsproblem än de rent militära, och

Anslag till flottans ersättningsbyggnad. (Forts.)
följaktligen andra nödvändiga utgifter som betyda ett ökande av vår försvars- och motståndskraft. Jag har inte kunnat övertygas om — vilket jag också tillåtit mig nämna i min motion — att det med hänsyn till tidsläget är en klok försvarspolitik att binda så väldiga summor i två kryssare, som inte bli färdiga förrän om två och ett halvt eller tre år. Men då utskottet är enigt, lönar det sig väl inte mycket att mera orda härom.

Däremot är det en annan fråga, som hårt tränger på, och det är frågan, om inte hela vårt försvar helt enkelt kan bli värdelöst när som helst. Vi veta hur det ser ut i Norden, och jag förmodar att vi svenskar också äro beredda att erkänna, att orsaken till att det ser ut som det gör, i viss och icke alltför ringa utsträckning, är, att Nordens folk icke i tid ha förstått att beställa om sitt gemensamma hus. Det ansvar, som vi svenskar i egenskap av representanter för den största nationen ha, är icke det minsta. Skulden faller således icke minst på oss för att vi på sin tid icke försökt att få, om inte hela Norden, så åtminstone Finland med i ett försvarsförbund, vilket alldeles säkert hade varit möjligt, om vi svenskar hade velat och förstått tidsläget. Det är inte för sent ännu. Vi kanske ännu ha någon månads frist och nådatid, och det gäller att utnyttja den. Men tiden rider väldigt snabbt, och om inte statsmakterna besinna, att vår besökelses stund nu är inne, kan det hända, att utvecklingen blir sådan, att hela vårt försvar, som vi nu offra så mycket på, blir värdelöst. Därför må det för statsmakterna och inte minst för regeringen vara en ovillkorlig plikt att handla snabbt.

I den föreliggande frågan skall jag inskränka mig till att yrka bifall till motionen, vilket innebär avslag på utskottets och Kungl. Maj:ts förslag om anslag till kryssarna.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag skall inte gå in på den siste talarrens uttalanden rörande de handlingar, som snabbt måste göras av regeringen i vår besökelses tid, utan skall hålla mig till den föreliggande frågan om flottans ersättningsbygge.

Jag kan försäkra herr Nordenson att utskottet varit angeläget att tränga så långt in i denna fråga som på något sätt varit möjligt, och jag tror också att alla de informationer, som överhuvud taget stå till buds, äro av utskottet inhämtade. Herr Nordenson har naturligtvis rätt i att det vore synnerligen lyckligt, om hela försvarsplanen kunde ha framlagts och detta ersättningsbygge kunde ha setts i sitt sammanhang ur olika synpunkter, militära synpunkter och ekonomiska synpunkter. Men så långt utredningarna ha fortskridit rörande denna försvarsplan, tror jag nog att utskottet har haft informationer rörande desamma. Planerna äro ju dock, som herr Nordenson själv framhållit, inte på något sätt färdiga. Vad utskottet alltså haft att göra har varit att ta hänsyn till vikten och betydelsen i nuvarande läge för Sverige av detta ersättningsbygge. Det är också från den synpunkten som utskottets utlåtande är skrivet. I fråga om den vidare utvecklingen av vårt sjöförsvar har utskottet den uppfattningen, att den inte på något sätt föregripes av det beslut vi nu gå att fatta. Det är nu en gång så, att utskottet måste handla under intryck av världssituationen just nu och se till, att de förslag till förstärkning av vårt försvar, som ha uppgjorts av sakkunskapen och myndigheterna, genomföras så fort som möjligt. Den siste ärade talarrens anmärkning om den långa tid det skulle dröja innan kryssarna blevo färdiga, varvid underförstås att kriget då troligen skulle vara slut, kan besvaras med att det torde vara svårt att spå rörande det nuvarande krigstillståndets varaktighet. Det kan mycket väl tänkas, att efter två eller två och ett halvt år denna förstärkning av vårt sjöförsvar är av synnerligen stor vikt och betydelse för värnet av vår

Anslag till flottans ersättningsbyggnad. (Forts.)

neutralitet och självständighet. Utskottet har inte kunnat finna, att de anmärkningar, som på denna punkt ha framkommit, på något sätt skulle göra det försvarligt att ta avstånd ifrån sakkunskapens och Kungl. Maj:ts förslag. Det, som gäller för flottan, torde också gälla för flyget, för vilket också stora uppföringar begäras.

När utskottet i detta fall enhälligt har gått in för Kungl. Maj:ts förslag, innebär detta att utskottet, trots de invändningar och starka betänkligheter som ha hörts både här i kammaren och under den allmänna diskussionen, icke ansett sig kunna stå till svars med annat än ett tillstyrkande av propositionen.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Herr Nordenson ställde sig betänksam till det föreliggande förslaget med hänsyn till att riksdagen saknade en plan för försvarets nyordning och en därtill hörande avvägning av anslagen mellan de olika försvarsgrenarna. Herr Nordenson bör väl likväl kunna medgiva, att de frågor om försvarets nyordning och om avvägning av kostnaderna mellan de olika försvarsgrenarna, som nu föreligga, äro nya. Vi kunna icke vidhålla de synpunkter i detta avseende som förefunnos i vårt land före storkrigets utbrott. De frågor, som nu föreligga, hänföra sig till utvecklingen under ett år. Det är omöjligt att tänka sig att man, samtidigt som man upprätthåller en omfattande försvarsberedskap, skall under detta år kunna framlägga ett definitivt, färdigt förslag till en ny försvarsordning och en ny avvägning av försvarskostnaderna. Det är helt enkelt inte möjligt. Arbetet pågår emellertid, och resultatet skall helt naturligt föreläggas riksdagen, så snart det befinner sig i sådant skick, att man kan göra det.

Men då inställer sig helt naturligt den frågan, om man i avvaktan på att en sådan plan till försvarsordning skall bli färdig, kan vänta med att fatta beslut om förstärkningar av försvaret. Det kan man icke. Man måste även, innan en sådan plan är framlagd, vidtaga de förstärkningar som befinnas vara ofrånkomliga. Det förslag, som nu föreligger, hör till denna kategori. Från min sida skall allt göras för att icke några förslag skola föreläggas riksdagen som föregripa en förnuftig avvägning av kostnaderna mellan olika försvarsgrenar i en ny försvarsordning. Jag försäkrar, att det förslag, som här föreligger, icke föregriper en sådan avvägning, sådan den ter sig för de ansvariga militära myndigheterna. Det är alldeles klart, att enskilda lekmän av olika kategorier kunna ha skilda meningar om hur en avvägning skall ske. Det är också självklart, att man icke i nuvarande situation kan ta hänsyn till sådana synpunkter. Det enda man nu kan göra är att vidtaga förstärkningar som kunna rymmas inom den avvägning, som den militära ledningen för närvarande anser lämplig. Så är fallet med detta förslag, och därför tror jag icke att det egentligen finns någon annan möjlighet än att bifalla förslaget. Jag skall, som sagt, göra vad jag kan för att en ny försvarsordning och en därmed sammanhängande avvägning skola så snart som möjligt komma under riksdagens prövning.

Till herr Brandt vill jag bara säga, att jag hade litet svårt att fatta logiken i hans anförande. Men om det fanns någon sådan, borde den väl ha varit, att detta förslag bör avslås, därför att hela det svenska försvaret inom en nära framtid kan bli värdelöst. Jag skulle då bara vilja tillfoga, att om det svenska försvaret blir värdelöst, bli väl också de resurser, som nu föreslås skola användas för försvaret, värdelösa.

Herr **Svedberg**: Herr talman! Kammaren har nyss avslutat en flera timmars lång debatt om möjligheten att tillföra statskassan det relativt ringa

Anslag till flottans ersättningsbyggnad. (Forts.)

beloppet av 200 miljoner kronor. När det tidigare gällt anslag på många hundra miljoner till försvaret, ha dessa godkänts utan ett ords debatt.

Beträffande de här föreslagna båda kryssarna vet man ju, att de icke kunna användas förrän om tre eller fyra år, och man kan då ha anledning att framföra samma betänkligheter som restes i tidningspressen och riksdagen 1936 i samband med den försvarskommissionsutredning, som då förelåg. Vid den tidpunkten rörde sig dock hela beloppet om en summa som understeg 200 miljoner. Betänkligheterna gällde då, att dessa stora försvarskostnader i viss mån kunde inverka menligt på den sociala omvårdnaden i landet. Jag tror, som sagt, att man även idag har anledning att framföra samma betänkligheter. Det är inte så ljst ute i samhället som kanske de flesta här i kammaren tro. Det finns hundratusentals familjer, som leva på en årsinkomst av under 1,000 kronor. Om man slår upp dagens stockholmstidningar, finner man att det till och med i Stockholm finns människor som leva på svältgränsen. Dessa grupper, som jag nu syftar på, ha inte samma förutsättningar som andra att göra upp separata avtal med regeringen om att få sin levnadsstandard höjd.

Om sådana miljonrullningar som denna skola förekomma även i fortsättningen, torde det vara mycket små utsikter för att socialministern skall kunna framlägga några förslag. Jag har velat framhålla detta redan nu, i förhoppning att det riksdagsutskott, som kommer att behandla de sociala anslagen, skall lika enhälligt tillstyrka dem som detta militära anslag nu har blivit tillstyrkt.

Jag skall inskränka mig till att yrka bifall till den motion, herr Brandt och jag väckt och som innebär avslag på anslaget till de båda kryssarna.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Det har av någon talare efterlysts vissa uppgifter om den framtida planläggningen och nyordningen av försvarsväsendet, och man har nästan klandrat utskottet för att vi begränsat vårt uttalande i motiveringen till att endast ange, att vi tagit del av de till ärendet hörande handlingar. Jag vill då lämna den upplysningen, att vi ha haft mycket ingående föredragningar av militära sakkunniga, dels om de fartygstyper det här gäller och dels om den sammansättning av flottan, som håller på att planeras, och vi ha också redan under behandlingen uppställt den frågan och efterlyst informationer om, huruvida vi ha att förvänta någon plan för det fortsatta uppbyggandet och nyordnandet av vårt försvarsväsen. Det är ganska naturligt, att även andra än utskottets ledamöter framställa samma frågor. Vi ha emellertid inom utskottet fått sådana upplysningar. Vi ha under hand fått en ingående redogörelse för den omläggning, som nu planlägges, men det har samtidigt meddelats, att detta arbete befinner sig på ett sådant stadium, att det icke kan vara vare sig möjligt eller lämpligt att skriva något därom i utlåtandet eller bringa det till mera allmän kännedom.

Det förhåller sig icke på det sättet, att detta arbete ligger nere, utan det har tvärtom redan pågått en tid och är avsett att pågå i fortsättningen. Vad utskottet alldeles särskilt velat undersöka och bemöda sig om att få klarhet uti är, huruvida vad som här föreslås i utlåtandet skulle på något sätt föregripa en framtida nyordning av vårt sjöförsvar, och på den punkten har utskottet fått sådana upplysningar, att vi ha funnit, att ett sådant föregripande icke sker. Det har varit synnerligen angeläget — detta har säkerligen också varit motivet för den kungl. propositionen — att åstadkomma en förstärkning av vårt sjöförsvar, att få en ersättningsbyggnad för flottan i gång med det snaraste. På det stadium, där vi nu befinna oss, har man icke kunnat ta definitiv ställning till de större artillerifartygen, utan valt att gå in för en kryssartyp som den angivna, och det har vitsordats från sakkunnigt håll, att denna kryss-

Anslag till flottans ersättningsbyggnad. (Forts.)

sartyp kommer att innebära en avsevärd förstärkning av vårt sjöförsvar.

Utskottet har på sid. 6 i sitt utlåtande gjort ett uttalande, som jag ber att få citera. Utskottet säger där: »Ett positivt beslut i den av Kungl. Maj:t föreslagna riktningen måste bliva ägnat att bidraga till möjligheterna att upprätthålla Sveriges frihet och oberoende och ytterligare understryka vårt folks vilja att försvara denna sin ställning.» Det är i denna anda som utskottet besvarat Kungl. Maj:ts proposition, och det har utskottet velat göra med ett enhälligt utlåtande, sådant som det här föreligger.

Jag skall, herr talman, icke gå längre i fråga om detaljerna i detta ärende, utan jag ber att få instämma i det yrkande, som redan har framförts om bifall till utskottets hemställan.

Herr Brandt: Herr talman! Jag får väl ändå lov att replikera herr försvarsministern, ty jag tycker verkligen, med förlov sagt, att han inte följt med vad jag sade.

Jag har motiverat mitt avslagsyrkande tillräckligt klart och tydligt. Om min uppfattning är riktig eller ej, må så vara. Det var blott detta jag ville framhålla, att det från min synpunkt är dålig försvarspolitik att offra stora summor på försvarsmedel, som bli användbara först om några år. Sedan tilllät jag mig säga följande: Men det är en annan fråga, som tränger sig mycket hårt på — och den må tränga sig på oss allesammans — huruvida inte överhuvud taget alla kostnader, som vi offra på vårt försvarsväsende, kunna bli fullkomligt bortkastade, om vi underlåta vissa saker.

Jag tänkte därvid på ett militärt samgående med Finland. Min uppfattning må vara riktig eller oriktig, men jag har tillåtit mig erinra om detta, därför att det finnes så många svenska medborgare, som inte få föra talan här, men som äro betryckta i sitt sinne över vår underlåtenhet. Vi offra och vi offra. Det är dock en rätt passiv försvarspolitik som föres. Den bör bli aktiv i så måtto, att vi samgå med det enda folk i Norden, som ännu har möjlighet att fritt sluta avtal med oss.

Det är förty inte dålig logik att säga, att utvecklingen genom vårt eget förvållande kan bli sådan, att vårt försvarsväsende blir värdelöst.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Jag måste erkänna, att jag har lika svårt som herr försvarsministern att förstå vad herr Brandt avsett både med sin uppmaning till regeringen att handla och med sitt uttalande att vårt försvar om någon tid skulle vara värdelöst. Jag instämmer i det uttalande, som herr försvarsministern här har gjort, att om försvaret blir värdelöst, så är väl också allt annat i samhället värdelöst. Jag tror knappt att jag blev mycket klokare på herr Brandts uppfattning och antydningar efter hans senaste anförande. Jag skulle i alla fall inte vilja vara med om att uppdraga åt herr Brandt att handla snart och kraftigt på vårt lands vägnar i den situation, som vi för närvarande äro i.

Det är klart, att vi alla beträffande det föreliggande förslaget ha hyst betänkligheter inför de stora summor, som här begäras, och inför det framtidsperspektiv, som förslaget upprullar. Vi ha väl alla frågat oss: Om det skall fortgå i denna takt, kunna vi då bära upp en sådan försvarsbörda, och få vi till slut något att försvara med ett sådant försvar? Herr Svedberg har talat om den sociala omvårdnaden, som skulle sättas i fara genom ett fortgående på denna väg. Herr Lindhagen har talat om fredens idé, som inte skulle kunna få försvaras i denna kammare. Man kan ju fråga sig det ena och det andra, men jag har för min del den uppfattningen, att det förslag, som regeringen har framlagt och som enhälligt har godtagits av utskottet, är ett uttryck inte

Anslag till flottans ersättningsbyggnad. (Forts.)

bara för vår vilja till en social omvårdnad i största möjliga omfattning, utan också för vår vilja till fredens idé.

Med hänsyn till detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nordenson: Herr talman! Med anledning av herr statsrådets och chefs för försvarsdepartementet anförande skall jag be att få uttala min tillfredsställelse över vad han yttrade på slutet, då han ställde i utsikt att så snart det fanns någon möjlighet komma med en plan på detta område. Jag är, som jag förut sade, fullt på det klara med att det måste vara mycket svårt att framlägga en sådan plan, men jag tror att herr statsrådet ger mig rätt i att det också är utomordentligt svårt för riksdagens ledamöter att ta ställning i de olika frågorna på ett så relativt knapphändigt material, som nu kunnat läggas fram för oss. Jag är också på det klara med att herr statsrådet måste ta hänsyn till de militära sakkunniga och att även riksdagen måste göra det.

Men det finnes även frågor i detta sammanhang, där man kan tänka sig att riksdagens synpunkter skulle kunna göra sig gällande. Jag syftar då närmast på frågan om i vilken ordning de olika anslagen böra tagas, särskilt med hänsyn till den snabbhet, med vilken åtgärderna kunna tänkas bli effektiva. Jag vill gentemot herr Johansson framhålla, att jag också är på det klara med att de föreslagna kryssarna representera ett utomordentligt starkt tillskott till vår flottas försvarskraft. Däremot kan jag inte riktigt dela hans uppfattning, att man verkligen inte på något vis binder sig för framtiden. Det är just detta, som enligt min mening utgör svårigheten i nuvarande läge; genom de ställningstaganden som vi nödgas göra beträffande försvaret, än på den ena och än på den andra punkten, och de utomordentliga kostnader, som äro förknippade därmed, bli vi de facto mer eller mindre bundna därigenom, att vi vid en senare tidpunkt kanske helt enkelt inte ha råd att skaffa de andra försvarsmedel, som vi skulle önska. Det är ur den synpunkten som jag anser det vara så utomordentligt önskvärt med en mera allmän planläggning av de krav, som kunna komma att framställas. Jag ber emellertid få uttala min tillfredsställelse med det löfte, som herr försvarsministern gav.

Herr statsrådet Sköld: Herr talman! Det har i denna diskussion framkommit en synpunkt, som jag för min del gärna vill ägna litet uppmärksamhet, och det är den, då man har frågat: skola vi lägga ned så mycket pengar på försvarsanstalter, som bli till någon styrka först om några år? Ingen vet ju, hur framtiden kommer att se ut. Det kan mycket väl tänkas, att världen om några år befinner sig i den lyckliga situationen, att vi här i Sverige inte skulle behöva samma styrka i försvaret. Om någonting sådant inträffar, skall ingen vara gladare än jag. Det tror jag att alla komma att känna sig ytterst glada över, och jag menar, att vi kanske då känna oss så glada, att vi inte komma att så särskilt hårt lägga på sinnet de utgifter, som vi under denna tryckta tid, vari vi nu leva, ha tagit på oss.

Men även motsatsen kan ju inträffa, och den historiska erfarenheten tyder väl snarast på att tider med sådana våldsamma omvälvningar, som de vi nu äro inne i, sällan nå ett så hastigt slut. Det kan ju mycket väl tänkas, att vi om några år kanske ha en starkare känsla av behovet av ett försvar än vad vi till och med ha i dag, och det kanske då skulle vara ganska tryggt att veta, att man under den gångna tiden i det avseendet har gjort vad som kan göras.

Men jag vill gärna, med anledning av vad herr Svedberg här yttrade, ha understrukt, att det skulle från det svenska samhällets sida vara en kortsynt politik, om vi läte våra utgifter för försvarsändamål bortskymma behovet av

Anslag till flottans ersättningsbyggnad. (Forts.)

att hjälpa de samhällets medborgare, som befinna sig på livets skuggsida. Jag tror att vi allesamman äro besjälade av känslan att avväga försvarsutgifterna så, att de trycka oss något så när efter vår förmåga att bära dem, och att ge ett handtag åt dem, som av olika anledningar ha kommit i en sådan situation, att de icke orka bära samma bördor som andra grupper i samhället, utan kanske i stället behöva en stödjande hand för att kunna känna sig meddelaktiga av vårt samhälle. Ty vår framtid bygger helt naturligt icke bara på vårt försvar, utan också på att det svenska folket enigt och sammanhållet känner det vara ett värde att ha Sverige som ett fritt och självständigt land.

Herr Andersson, Karl: Herr talman! Utskottet har till sitt föreliggande förslag anført, att detsamma har betydande såväl ekonomisk som principiell räckvidd. Det torde också vara ovedersägligt att så är fallet. Föreliggande förslag är dessutom icke en tillfällig militär försvarsberedskapsåtgärd, utan siktar på framtiden. Vad gäller byggandet av kryssarna kunna ju dessa knappast beräknas vara färdiga att tagas i bruk under innevarande krigssituation. Det blir först om några år, som resultatet av detta förslag kan komma i verkställighet, och förmodligen erfordras ett fullföljande av förslaget, om det på det hela taget skall nå sitt syfte.

Som frågan nu ligger och då vi egentligen veta för litet om vad den framtida försvarsplan, som här har annonserats, kommer att innebära, vill jag bara kort och gott säga, att jag vid detta tillfälle icke är beredd att taga de ekonomiska och principiella konsekvenserna av ett beslut enligt utskottsförslaget, varför jag vill deklarera, att jag på dessa grunder kommer att rösta för avslag.

Herr Pauli: Herr talman! Jag vill säga ett par korta ord med anledning av vissa synpunkter, som framkommit under denna debatt.

Även jag har haft mycket svårt att förstå de herrar, som yrkat avslag och i det sammanhanget talat om att vårt försvar kanske i en viss strategisk situation skulle kunna bli värdelöst. Däremot har jag kunnat förstå dem som sagt, att de endast med vissa betänkligheter anslutit sig till detta förslag på grund av att kostnaderna äro så stora och att man därigenom kanske i någon mån binder sig för framtiden. Men jag har saknat en bestämd deklaration om det syfte som ligger bakom alla dessa anstalter. Det kom ju fram i vad herr försvarsministern nu sist sade, men det borde kanske ha kunnat tydligare uttalas även från annat håll här i kammaren. Man har talat om att det förestående beslutet skulle kunna betraktas som ett uttryck även för vår vilja till fred, och det är naturligtvis riktigt, men det är ett ganska indirekt sätt att uttrycka det som är sakens kärna.

Vad är anledningen till att vi praktiskt taget med enhällighet i denna kammar komma att bifalla detta förslag, trots de betänkligheter av olika slag, som vi hysa? Det är naturligtvis att vi allesamman äro besjälade av den föresatsen, att det inte får inträffa, att de stora uppoffringar, som svenska folket gör för sitt försvar, och de kostnader, som nedläggas på detta, någonsin skola i någon situation få bli resultatlösa. De måste leda till det avsedda resultatet, nämligen att *vi skola försvara oss*.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, att — i enlighet med motionerna I: 27 och I: 28 — Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel till byggande av två kryssare avslöges; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till
uppförande
av brandtorn
m. m.

Föredrogs ånyo andra särskilda utskottets utlåtande nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till uppförande av brandtorn m. m.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 62 framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Skogsvård m. m.: Bidrag till uppförande av brandtorn m. m. ett reservationsanslag av 250,000 kronor;

b) till Skogsvård m. m.: Ytterligare medel för främjande av skogsbrandskyddet ett reservationsanslag av 785,000 kronor.

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Här har talats om hur fredens idé är bannlyst från uppmärksamhet i förhandlingar i denna kammare, och det har av vår sekreterare tolkats på ett befriande humoristiskt sätt. Han sade till mig häromdagen, att fredens idé ej får motionsvis upptagas i första kammaren, annat än om Kungl. Maj:t framlägger en proposition om fredens idé. Den väntan blir nog lång.

Herr **talmannen** yttrade, att han finge fästa herr Lindhagens uppmärksamhet på att det ärende, som nu föreläge till behandling, vore andra särskilda utskottets utlåtande nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till uppförande av brandtorn m. m.

Herr **Lindhagen**: Jo, det är det som jag talar om och kommer dit snart. Talmannen känner icke till fortsättningen.

Det finnes även en annan idé än *fredens idé*, som föraktas i denna kammare, för att inte säga i hela landet, och det är *sparsamhetens idé*.

När förra världskriget utbröt, föreslog Kungl. Maj:t att riksdagen skulle bevilja ett anslag på 50 miljoner för neutralitetsvakt. Vid det tillfället väckte jag jämte andra en motion om att riksdagen skulle uppfordra Kungl. Maj:t att se till, att militären icke finge övertaget i anslaget utnyttjande, vilket av naturliga skäl lätt kunna leda till slösaktigt bruk av anslaget. Denna framställning stöddes då av riksdagen.

När jag vid början av denna riksdag kom med ett förslag i samma syfte, som bifölls av riksdagen under förra världskriget, förklarades det, att denna motion om iakttagande av sparsamhet gentemot militärens eventuella, på grund av yrket naturliga slöseri icke fick väckas ens vid 1940 års urtima riksdag, och därför blev motionen icke ens befordrad till trycket.

I anledning av den proposition, som vi nyss behandlade, väcktes av mig också en motion, nr 28, i vilken hemställdes bland annat att landets folk och riksdag åtminstone skulle tillhandahållas en finansplan, som uppdroge gränserna för vår förmåga till oavslätlig beskattning. Emellertid beslöts det även den gången av presidiet, att denna sparsamhetsfråga inte kunde lagligen väckas, och därför fick jag taga tillbaka 3 mom. i motionens yrkande.

Emellertid, herr talman, finnes det just i denna proposition, som vi nu behandla, en liten ljuspunkt om sparsamhet, den första och förmodligen den sista, som torde förekomma i denna epok av vårt världskrig. Det står nämligen så här: »Departementschefen har vidare anfört, att han förväntade, att luftskyddsinspektionen tillsåge att *största möjliga sparsamhet* iakttoges vid handhavandet av de till avlöningar, kurser och övningar m. m. avsedda medlen.» Jag tycker att denna departementschefens förväntan även bör på något sätt stödjas av riksdagen. Det är i alla fall en liten ljuspunkt.

Jag föreslår därför, herr talman, att riksdagen — jämte det den bifaller de ifrågasatta anslagen — tillika i sin motivering uttalar sitt synnerliga gillande av departementschefens besjälade förväntan, att största möjliga sparsamhet

Anslag till uppförande av brandtorn m. m. (Forts.)

iakttages vid handhavandet av de till avlöningar, kurser och övningar m. m. vid skogsbrandskyddet avsedda medlen.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Herr talman! Den siste talaren kunde inte ge något skäl för sitt yrkande. Han är endast ett verktyg för defaitismen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att riksdagen, jämte det den bifölle de ifrågasatta anslagen, tillika i sin motivering skulle uttala sitt synnerliga gillande av departementschefens besjälade förväntan, att största möjliga sparsamhet skulle iakttagas vid handhavandet av de till avlöningar, kurser och övningar m. m. för skogsbrandskyddet m. m. avsedda medlen.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo andra särskilda utskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande av vissa motorbrandsprutor för industriens behov;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av vissa anslag till det civila luftskyddet; samt

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till skifferoljeverk.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Anmäldes och godkändes första särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 79, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om allmän omsättningsskatt.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.59 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Måndagen den 16 december.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 10 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Förre statsrådet, riksdagsmannen *J. A. Forslund* är tillsvidare under cirka en månad framåt på grund av sjukdom förhindrad att delta i riksdagsarbetet, som härmed intygas.

Stockholm den 22 november 1940.

Gustaf Söderlund.

Anmälades och bordlades

första särskilda utskottets utlåtanden och memorial:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall medgiva eftergift beträffande krigskonjunkturskatt, m. m.;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 och 5 §§ förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt ävensom en i ämnet väckt motion; och

nr 13, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden; samt

andra särskilda utskottets utlåtanden och memorial:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förlagskapital för inköp av förnödenheter m. m.;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till torvberedning å vissa staten tillhöriga mossar;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om reglering av vissa arvoden m. m.;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avtal rörande leverans av flygmateriel till staten;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till anläggningar för utnyttjande av vissa staten tillhöriga malmfyndigheter m. m.;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid försvarsväsendet;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ytterligare förlagskapital för Svenska gengasaktiebolaget;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av vedproduktionen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till för-
malningsersättningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ekonomiskt stöd
åt den som lidit förlust i anledning av vissa åtgärder som vidtagits för militära
ändamål;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kristillägg åt
vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 72, angående kristillägg åt vissa befattningshavare vid riksdagens
verk m. fl.;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lärares avlönings-
och anställningsförhållanden under tid, då undervisningen inställes eller be-
gränsas på grund av vid krig eller krigsfara vidtagna anordningar eller till
följd av bränslebrist eller av annan dylik orsak, m. m.;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens tecknande
av aktier i Aktiebolaget Träkolsbriketter;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en
lånefond för anskaffande av gasgeneratorer för vissa fartyg;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till
importörer och exportörer för vissa krigsförluster;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående för skilda ändamål
å drift- och kapitalbudgeten äskade anslag, hänförliga till tilläggsstat I för
budgetåret 1940/41;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag dels om anslag till avskrivning
av nya kapitalinvesteringar å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, dels ock
i fråga om vissa allmänna spörsmål, som beröra riksstaten och tilläggsstat I
för samma budgetår; och

nr 79, angående ersättning till viss av andra särskilda utskottet anlitad per-
sonal.

Kammarrens sammanträde avslutades kl. 4.08 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
